

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI

**KÜÇÜK DEVLET TEORİSİ VE AVRUPA BİRLİĞİ
ÜYESİ KÜÇÜK DEVLETLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yılmaz ÇETİN

Ankara 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI

**KÜÇÜK DEVLET TEORİSİ VE AVRUPA BİRLİĞİ
ÜYESİ KÜÇÜK DEVLETLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yılmaz ÇETİN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Çınar ÖZEN

Ankara 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANA BİLİM DALI

**KÜÇÜK DEVLET TEORİSİ VE AVRUPA BİRLİĞİ
ÜYESİ KÜÇÜK DEVLETLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yılmaz ÇETİN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çınar ÖZEN

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Çınar ÖZEN

.....

Doç. Dr. Sevilay KAHRAMAN

.....

Doç. Dr. İlhan UZGEL

.....

Tez Sınavı Tarihi : 03.07.2008

KÜÇÜK DEVLET TEORİSİ VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜYESİ KÜÇÜK DEVLETLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO VE ŞEKİL CETVELİ.....	v
GRAFİK CETVELİ.....	vi
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

KÜÇÜK DEVLET TEORİSİ

A. Küçük Devlet Çalışmalarının Gelişimi.....	6
B. Küçük Devlet Tanımı.....	10
1. Objektif Kriterler.....	13
2. Göreceli Değerlendirme.....	17
C. Küçük Devletlerin Karakteristik Özellikleri.....	22
1. Ekonomik Yapı.....	23
2. Sosyal ve Politik Yapı.....	24
3. İdari ve Bürokratik Yapı.....	25
4. Askeri Yapı.....	26
D. Küçük Devletlerin Dış ve Güvenlik Politikaları.....	27
1. Dış ve Güvenlik Politikalarını Etkileyen Faktörler.....	28
a) Sistemik Faktörler.....	29
b) İç Faktörler.....	33
2. Küçük Devlet Dış Politika Davranışları.....	36
a) Düşük Katılım.....	37

b) Sınırlı İlgil Alanı.....	38
c) Ekonomik Öncelik.....	40
d) Uluslararasılık.....	42
e) Moral Değerler.....	45
3. Küçük Devletlerin Güvenlik Politikaları.....	47
a) İttifaklar.....	48
b) Tarafsızlık.....	50

II. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNDE KÜÇÜK DEVLETLER

A. Avrupa Birliği'nde Küçük Devlet Ne Demektir?.....	57
1. Objektif Kriterlere Göre AB Üye Devletlerinin Sınıflandırılması.....	58
2. Göreceli Bakış Açısıyla AB Üye Devletlerinin Değerlendirilmesi.....	66
B. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri.....	67
1. Avrupa Birliği'nin Karakteristik Özellikleri.....	68
2. Kurumsal Yapı.....	69
a) Avrupa Parlamentosu.....	69
b) Avrupa Komisyonu.....	70
c) AB Bakanlar Konseyi.....	71
d) Avrupa Toplulukları Adalet Divanı.....	71
e) Diğer Kurumlar.....	72
3. Karar Alma Mekanizması.....	73
4. Konseydeki Oylama Sistemleri.....	75
C. Avrupa Birliği'nde Küçük Devletlerin Pozisyonu.....	76
1. Büyük ve Küçük Üye Devletler Arasındaki Denge.....	78

2. Avrupa Birliği'nde Güç ve Etki.....	80
3. Avrupa Birliği'nde Küçük Devletlerin Etki Kaynakları.....	84
a) Kurumsal Faktörler.....	84
(İ) Avrupa Birliği Seviyesi.....	84
i) Kurumlarda Aşırı Temsil.....	85
ii) Konsey'deki Oy Katsayıları.....	88
iii) Konsey Başkanlığı.....	92
iv) Yakın Müttefik: Komisyon.....	94
(İİ) Ulusal Seviye.....	96
b) Psikolojik Faktörler.....	100
4. Avrupa Birliği'nde Küçük Devletlerin Etkisi.....	102
a) Finlandiya: Kuzey Boyut İnisiyatifi.....	105
b) İsveç ve Finlandiya: Petersberg Görevleri.....	110
c) Belçika ve Hollanda: Ekonomik ve Parasal Birlik.....	114
d) İsveç: Çevre Politikası.....	118
D. Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletlerin Dış ve Güvenlik Politikaları.....	125
1. Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP).....	125
2. ODGP'nin Küçük Devlet Dış Politikalarına Etkisi.....	127
3. Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletlerin Dış Politika Davranışları.....	131
4. Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletlerin Güvenlik Politikaları.....	134
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA.....	151
ÖZET.....	162
ABSTRACT.....	164

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AMB	: Avrupa Merkez Bankası
AMBS	: Avrupa Merkez Bankaları Sistemi
AP	: Avrupa Parlamentosu
APS	: Avrupa Para Sistemi
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ASİ	: Avrupa Siyasi İşbirliği
AT	: Avrupa Topluluğu
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
ATS	: Avrupa Tek Senedi
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BAT	: Best Available Techonology
BEAR	: Barents Euro-Arctic Regional Council
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CBSS	: Council of Baltic Sea States
ChemI	: Chemicals Inspectorate
COREU	: Correspondance Europeene
Der.	: Derleyen
EESC	: European Economic and Social Committee
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
GKRK	: Güney Kıbrıs Rum Kesimi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IPPC	: Integrated Pollution Prevention Control
ibid.	: ibidem (aynı eserde)
KBİ	: Kuzey Boyut İnisiyatifi
loc. cit.	: loco citato (adı geçen eserde)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
op. cit.	: opere citato (adı geçen eserde)
s.	: Sayfa
SEPA	: Swedish Enviromental Protection Agency

TABLO VE ŞEKİL CETVELİ

Tablo 1	: Küçük Devlet Çalışmalarının Gelişimi.....	9
Tablo 2	: Jeopolitik Güdüler.....	33
Tablo 3	: Avrupa Birliği'nin Tarihsel Süreci İçerisinde Küçük Devlet Sayısındaki Değişim.....	54
Tablo 4	: AB Üye Devletleri'nin Objektif Kriterler Açısından Karşılaştırılması.....	65
Tablo 5	: Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Etki Araçları.....	83
Tablo 6	: Üye Devletlerin AB Kurumları'ndaki Temsil Oranları.....	86
Tablo 7	: AB Bakanlar Konseyi'nde (1999–2004) Yılları Arasında Yapılan Oylamalarda Kullanılan Oylama Metotları.....	88
Tablo 8	: AB'de Uygulanan Nitelikli Çoğunluk Sistemi Çerçevesinde Oy Katsayıları ile Nüfus Arasındaki Oran.....	90
Tablo 9	: AB Üyesi Küçük Devletlerin Etkili Olduğu Olaylar ve Etki Kaynakları.....	123
Tablo 10	: AB Üyesi Küçük Devletlerin Operasyonlara Katılım Durumu.....	133
Tablo 11	: AB Üyesi Küçük Devletlerin AGSP'ye Yaklaşımları.....	136
Şekil 1	: Küçük Devletlerin Zayıflığı.....	20

GRAFİK CETVELİ

Grafik 1	:	AB Üye Devletlerinin Nüfusları.....	61
Grafik 2	:	AB Üye Devletleri'nin GSMH Değerleri.....	62
Grafik 3	:	AB Üye Devletlerinin Yüzölçümleri.....	63
Grafik 4	:	AB Üye Devletlerinin Askeri Harcamaları.....	64

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler alanında yapılan çalışmalara bakıldığında daha çok büyük devletler arasındaki güç ilişkilerine odaklanıldığı görülebilir. Devletlerin uluslararası politikadaki yetenek ve etkileri büyüklükleriyle eşdeğer kabul edilip büyük olmak güç ile özdeşleştirilirken, küçüklük devlet faaliyetleri önünde bir engel olarak görülmüştür. Bu yüzden küçük devlet davranışlarının, daha büyük ve güçlü devletlerin politikaları ekseninde şekillendiği genel kabul görerek küçük devletler üzerine çok fazla araştırma yapılmamıştır.

Küçük devletler üzerine yapılan ilk çalışmalar İkinci Dünya Savaşı ertesinde başlamıştır. Soğuk Savaş gerginliği nedeniyle bu çalışmalar daha çok dış ve güvenlik politikaları boyutunda şekillenmiştir. Kolonizasyon döneminin sona ermesiyle yeni küçük devletlerin dünya sahnesine çıkması sonucu çalışmaların eksenini ekonomi ve siyasi bilimler alanına kaymış, 80'li yıllardan itibaren de modern bilgi teknolojilerinin gelişimi, küreselleşme ve bölgeselleşme hareketleri neticesinde küçük devletlere yönelik değerlendirmeler değişime uğramıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması neticesinde ortaya çıkan yeni küçük devletler çalışmaların eksenini tekrar güvenlik konularına çevirirken, uluslararası örgütlerin artan etkisi sonucu küçük devletlerin rolleri yeniden sorgulanmaya başlamıştır.

Küçük devlet çalışmalarına genel olarak bakıldığında, küçük devletlerin nasıl tanımlanacağı ve bu tanım kapsamına giren devletlere özgü ortak davranış kalıplarının ortaya konulup konulamayacağı sorularının sürekli olarak zihinleri meşgul ettiği görülebilir. Kimi yazarlar objektif kriterler (nüfus, GSMH, yüzölçümü

vs.) çerçevesinde bir tanım getirmeye çalışırken, diğer bir grup yazar büyüklük kavramına göreceli olarak bakmayı tercih etmişlerdir. Tanım konusunda bile büyük uyumsuzluğun olduğu böyle bir konuda, küçük devlet kategorisi ortaya koyarak öngörülerde bulunmanın faydasız bir uğraş olacağını savunan yazarlar da ortaya çıkmıştır. Fakat nasıl tanımlanırsa tanımlansın küçük devletlerin var olduğu ve bu devletlerin objektif kriterler temelinde bazı karakteristik özelliklere sahip olduğu düşüncesi baskın gelmiştir.

Küçük devletlerin dış ve güvenlik politikaları üzerine araştırmalar yapan yazarlar, bu devletlerin zayıf devletler olduklarını ve bu özelliklerinin bir takım ortak dış politika davranışlarına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Yazarların ayrıldığı nokta ise, bu davranışların oluşumunda iç faktörlerin mi yoksa dış faktörlerin mi etkili olduğu konusundadır. Baskın olan düşünce, zayıflıkları neticesinde bu devletlerin davranışlarının sistemik faktörlerin etkisi altında şekillendiği olmasına karşın, bazı yazarlar dış politika davranışlarının oluşumunda kurumsal faktörlerin, liderlerin, kamuoyunun daha etkili olduğunu iddia etmişlerdir. Diğer bir grup yazar ise her iki hususun da etkili olduğunu belirterek, küçük devletlerin içinde bulunduğu çevresel koşullara göre etki derecelerinin değişebileceğini ifade etmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, küçük devletler üzerine yapılmış araştırmaların çözümlemesi neticesinde ortaya konulmuş olan küçük devlet teorisini, Avrupa Birliği üyesi küçük devletleri özelinde ele almak ve küçük devletlere yönelik öngörülerin bu devletler açısından doğrulanıp doğrulanmadığını ortaya koymaktır. Çalışma şu varsayımlara dayanmaktadır:

1. Avrupa bütünleşmesi, yarattığı işbirliği imkanı ve kurumsal bağlılık sayesinde küçük üye devletlere kapasitelerinin ötesinde etkili olma imkanı sağlamıştır.

2. Avrupa Birliği'nde güvenlik ve savunma konuları üye devletlerin egemenlik alanında kalmaya devam etmekte ve yakın gelecekte de bu durumun değişmesi beklenmemektedir.

Yukarıdaki varsayımlara dayanarak çalışmada ispatlanmaya çalışılacak hipotez şu şekildedir:

“Avrupa Birliği'nde savunma ve güvenlik alanında objektif kriterler temelinde küçük-büyük devlet ayrımı devam ederken, diğer alanlarda bu ayrım anlamını yitirmiştir.”

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Uluslararası ilişkiler literatüründe küçük devlet teorisinin açıklanacağı ilk bölümde, öncelikle küçüklük tabirinden ne anlaşıldığı farklı bakış açılarıyla gösterilecektir. Tüm küçük devletlere özgü olduğu düşünülen karakteristik özelliklerin ortaya konulmasını müteakip, bu karakteristik özellikleri temelinde dış politika alanında sergiledikleri ortak davranışları açıklanacaktır. İlk bölümde özellikle küçük devletlere özgü bu davranışları etkileyen unsurlar üzerinde durulacaktır.

Avrupa Birliği üyesi küçük devletlerin ele alınacağı ikinci bölümde, öncelikle AB üye devletleri objektif kriterler açısından sınıflandırmaya tabi tutularak, üzerinde çalışılacak küçük devlet grubu tespit edilecektir. Bu devletlerin AB içindeki pozisyonları ortaya konulmadan önce konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerine kısaca göz

atılacaktır. AB içinde küçük ve büyük devletler arasındaki hassas dengeye işaret edildikten sonra, bu dengenin küçük devletler lehine olan düzenlemelerine yer verilecektir. Küçük devletlerin Birlik içerisinde etkili olmalarını sağlayan hususlar kurumsal ve genel olarak küçüklüğün yarattığı psikolojik etki açısından irdelenerek, spesifik konularda küçük üye devletlerin etkili olduğu alanlara örnekler verilecektir. AB üyesi küçük devletlerin dış ve güvenlik politikalarının ele alınacağı son kısımda ise, özellikle AB üyeliğinin bu devletlerin politikalarında meydana getirdiği değişimler örnekler verilerek açıklanacaktır.

Çalışmada Türkiye boyutu dışlanmıştır. Ancak Türkiye'nin, AB ile olan ilişkilerinde küçük üye devletleri daha iyi tanınması ve doğru değerlendirebilmesi bu ilişkileri daha sağlıklı bir zemine oturtabilecektir. AB'nin % 80'i küçük devlet olarak sınıflandırılan devletlerden teşkil olduğu ve bu devletlerin bireysel veya toplu olarak kapasitelerinin ötesinde güce sahip olduğu düşünüldüğünde bu yaklaşımın ne kadar önemli olduğu anlaşılacaktır. Çalışmanın devamında bu konunun da incelenmesi hedeflenmektedir. Söz konusu çalışma bu açıdan önemli bir başlangıç oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

KÜÇÜK DEVLET TEORİSİ

Devlet olarak tanımlanan siyasi varlıkların sayısı geçen yüzyılda yaklaşık olarak beş kat artmış ve günümüzde 200'ü bulmuştur. Yeni devletlerin ortaya çıkışı I. Dünya Savaşı ile başlamış, fakat asıl artış II. Dünya Savaşı sonrasında kolonizasyon döneminin sona ermesiyle –özellikle 50'li ve 60'lı yıllarda- gerçekleşmiştir. Yeni devlet oluşumunun üçüncü dalgası Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlamış, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılmasıyla pek çok devlet dünya arenasına çıkmıştır. Dünya ölçeğinde, özellikle de Avrupa'da yaşanan gelişmelere bakıldığında çözülme sürecinin devam ettiği ve yeni devletlerin ortaya çıkacağı öngörülebilir. Dünya sahnesine çıkan bu yeni devletlerin hemen hemen hepsi küçük devletlerdir. Beş milyon altı nüfus esas alınırsa şu anda dünya ülkelerin yarısından çoğunu küçük devletlerin teşkil ettiği ve BM Genel Kurulu'nda oyların hemen hemen yarısının bu devletlere ait olduğu söylenebilir.¹

Soğuk Savaş döneminin yarattığı olumsuz ortamdaki son elli yıl içinde küçük devletler üzerine yapılan araştırmaların çoğu bu devletlerin yaşam mücadeleleri konusuna odaklanmış, büyük devletlerin baskın olduğu bir dünyada siyasi varlık olarak yaşamlarını devam ettirip ettiremeyecekleri sorusu sürekli olarak zihinleri meşgul etmiştir. Michael Handel, bu araştırmaları yatay ve dikey olarak ikiye ayırmıştır. Yatay bölüm, uluslararası sistemde zayıf devletlerin pozisyonları ve

---

¹ Küçük devlet tanımı bir sonraki kısımda daha geniş tartışılacağı için şu anda neden beş milyon nüfusun eşik olarak seçildiğine yönelik bir tartışma içerisine girilmeyecektir. Dünya ülkelerinin 2005 yılına ait nüfus göstergeleri için bkz. <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_population_in_2005>, (09.11.2007).

davranış kalıplarını ortaya koymaya yönelik bir genel teori arayışı içindeyken, dikey bölüm, bir veya birkaç devletin belirli bir dönemde sergiledikleri dış politika davranışlarını derinlemesine incelenmeyi konu edinmiştir.²

Açıklanmaya çalışılacak “Küçük Devlet Teorisi”, Handel’in belirttiği yatay bölümü esas alacaktır. Küçük devletler ayrı bir kategori olarak düşünülecek ve küçüklüğün getirdiği sınırlamaların dış politika davranışları üzerine etkisi incelenecektir.

A. Küçük Devlet Çalışmalarının Gelişimi

Küçük devletler üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar ilk defa İkinci Dünya Savaşı’nın ertesinde başlamıştır. Soğuk Savaş’ın bu ilk yıllarında küçük devletlerin hayatta kalabilme sorunu ön planda yer almış ve bu yüzden yapılan çalışmalar daha çok dış politika ve güvenlik konularına odaklanmıştır. Bu çalışmaların ilk temsilcilerinden biri olan Annette Baker Fox, küçük devletlerin kısıtlı kaynaklarının dış politikalarına nasıl etki ettiği hususunda araştırmalarda bulunmuştur. Fox, bu maksatla Türkiye, İspanya, İsveç, Norveç ve Finlandiya’yı ele almış, bu devletlerin savaş esnasında tarafsız kalmayı nasıl başardıklarını ve yüz yüze geldikleri kısıtlamaları incelemiştir.³

Küçük devletlerin zayıflıklarının kabul edildiği bu dönemde bazı yazarlar, bu kısıtlamaların üstesinden nasıl gelinebileceği üzerinde durmuşlardır. Robert Rothstein, küçük devletlerin güvenliklerini garanti altına alabilmeleri için ittifak

² Michael Handel, **Weak States in the International System**, Londra, Frank Cass, 1990, s. 4.

³ Annette Baker Fox, **The Power of Small States; Diplomacy in World War II**, Chicago, University of Chicago Press, 1959.

politikası uygulamaları gerektiğini ifade etmiştir. Rothstein'e göre güvenlik için dış destek gereklidir. Tarafsızlık ve bağlantısızlık küçük devletler için çözüm olamaz.⁴

David Vital, devletlerin materyal eşitsizliklerinin neden olduğu pratik siyasi sonuçları ele almıştır. Bu maksatla küçük devletlerin olanaksızlıklarını ve bunların üstesinden gelebilme stratejilerini incelemiştir. Vital'a göre küçük devletler; pasif strateji uygulayabilir, dış çevreyi etkileyebilmek için aktif strateji tercih edebilir veya statükoyu korumak için savunmacı stratejiye yönelebilirler.⁵

Kolonilerin dağılıp yeni küçük devletlerin dünya sahnesine çıkmaya başladığı 70'li yıllarda küçük devletler üzerine yapılan çalışmalar artış göstermiştir. Ekonomik ve siyasi bilimler alanında araştırmalar yoğunlaşmış, her iki alanda da küçüklüğün yarattığı dezavantajlar vurgulanmaya devam etmiştir. Ekonomistler, ülkenin küçüklüğünün refah düzeyini belirlediğini ifade etmişlerdir. Küçük iç pazar, çeşitliliğin az oluşu, doğal kaynakların yetersizliği, üretim maliyetlerinin yüksek oluşu, rekabet eksikliği, düşük Ar-Ge harcamaları, küçüklüğün yarattığı etkiler olarak görülmüştür. Küçük devletler dış ticarete büyüklere nazaran daha fazla bağımlı olmuşlardır.

Benzer gelişmeler siyasi bilimler alanında da kendini göstermiştir. Neorealistler, devletlerin fiziksel büyüklüğünün uluslararası politikadaki davranışlarını belirlediğini vurgulamışlardır. Benzer büyüklüğe sahip olan küçük devletlerin benzer dış politika davranışları göstereceği düşünülmüştür. Örnek olarak,

---

⁴ Robert L. Rothstein, **Alliances and Small Powers**, New York, Columbia University Press, 1968, s. 29.

⁵ David Vital, **The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations**, Oxford, Clarendon Press, 1967.

Maurice East, küçük devletlerin büyük devletlerle aynı karar alma süreçlerine sahip olduğunu öngören geleneksel modele karşı çıkarak, bir alternatif model ortaya koymuştur. East'e göre devletin büyüklüğü, kalkınma seviyesi ile beraber, uluslararası alandaki davranışlarını etkilemektedir. East ortaya koyduğu hipotezleri kanıtlamak için, 1959'dan 1968'e kadar geçen süre içinde 32 farklı büyüklükte ve ekonomik gelişmişlik seviyesinde olan devlet tarafından gösterilen binlerce dış politika davranışını incelemiştir.⁶

Küçük devletlere yönelik ortaya konulan çeşitli hipotezlerin zamanla doğrulanmadığı görülmüştür. Bu yüzden 80'li yıllarda küçük devletlere ilişkin çok fazla deneysel çalışma yapılmamış, birkaç spesifik çalışma dışında, genel bir teori ortaya koymak açısından bir gayret sarf edilmemiştir.

80'lerin sonu ile beraber küçüklük ve etkilerine yönelik klasik değerlendirmeler değişmeye başlamıştır. Modern bilgi teknolojilerinin gelişimi, küreselleşme ve bölgeselleşme sonucu ticari engellerin kalkması, küçük devletlerin ekonomi ve dış politikaları ile ilgili değerlendirmelerin sorgulanmasına neden olmuştur. İletişim ve ulaştırma imkanlarının artması, malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımı, sınırları küçük devletler lehine daha az anlamlı hale getirmiştir. Avrupa Birliği'nin gittikçe derinleşen bütünleşmesi ve genişleme sonucu küçük üye devlet sayısındaki artış, küçük devletlere yönelik ilgiyi zamanla arttırmıştır. Küreselleşme ve bölgeselleşme süreci dışında, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkan ve Baltık bölgelerinde Berlin Duvarı'nın yıkılışından sonra ortaya çıkan yeni küçük devletler güvenlik konularının tekrar öne çıkmasına neden olmuştur.

---

⁶ Maurice A. East, "Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models", **World Politics**, C. 25, No. 4 (Haziran, 1973), s. 556-576.

90'lı yıllardan itibaren küçük devletlere bakış açısı farklılaşmış, küçük devletler uluslararası arenada daha fazla etki kazanmaya başlamışlardır. Bu dönemde küçük devletlerin arabulucu rolü ve uluslararası normlara verdikleri desteğin pratik sonuçları pek çok yazar tarafından vurgulanmıştır. Küçük olmanın sadece olumsuz sonuçları olmadığı, bazı durumlarda bunun avantaj haline gelebileceği örneklerle açıklanmıştır.

Tüm bu gelişmelere karşın küçük devlet çalışmaları halen çok yeni bir alanı oluşturmaktadır. İçerisinde doldurulması gereken birçok boşluk vardır. Tablo-1 bu alandaki gelişmeleri şematik olarak göstermektedir.

Tablo-1: Küçük Devlet Çalışmalarının Gelişimi

	1950-1980	1980-1990	1990-günümüz
Tarihi Olaylar	Soğuk Savaş gerginliği, kolonizasyon sürecinin bitmesi sonucu küçük devlet sayısındaki artış	A.B.D. hegemonyasının azalması, küresel bağımlılığın artması	Soğuk Savaşın sonu, küreselleşme ve bölgesel bütünleşme, dağılmalar sonucu küçük devlet sayısındaki artış
Baskın Olan Uluslararası İlişkiler Teorisi	Realizm/Neorealizm	Neorealizm ve Neoliberal Kurumsalcılık	Rasyonalizm ve Sosyal Yapısalcılık
Küçük Devlet Konuları	Küçük devlet tanımı, büyüklük ve dış politika, güvenlik konuları, uluslararası örgütlerde küçük ve mikro devletler	Küçük devletler ve ekonomik bağımlılık, kalkınma konuları	Avrupa bütünleşmesi ve küreselleşme sürecinde küçük devletler, etnik-siyasi çatışmalar

Kaynak: Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl, "Lilliputians in Gulliver's World? Small States in International Relations", **Centre for Small State Studies**, <<http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1008303/Lilliputians+Endanlegt+2004.pdf>>, s. 13, (20.11.2007).

B. Küçük Devlet Tanımı

Küçük devlet teorisinin en çok eleştirilen yönlerinden birisi, bugüne kadar genel olarak kabul görmüş bir “küçük devlet” tanımının yapılamamış olmasıdır. Küçük devletlerin bir kategori olarak kabul edilip çözümlenmeye tabi tutulması düşüncesi, bu alanda çalışmaların başladığı günden bu yana sürekli olarak sorgulanmıştır. Bir devleti küçük yapan unsurlar nelerdir? Küçük devlet kategorisine girmesi için bir devlet ne kadar küçük olmalıdır? Bu tür sorulara verilen cevaplar, kullanılan teorik yaklaşıma, metodolojiye ve yazarın dünyaya bakış açısına göre değişiklik göstermiştir. Neredeyse yazar sayısı kadar tanım ortaya çıkmıştır.

Niels Amstrup, göreceli bir kavram olması nedeniyle küçüklüğe kesin bir tanım getirmenin imkansızlığından bahsetmiştir.⁷Baehr’e göre tanımlama problemi o derece büyüktür ki, küçüklük konsepti analitik bir araç olarak işlevsiz hale gelmektedir.⁸Baehr, daha da ileri giderek küçük devlet teorisi ortaya koymanın zorluğunu şöyle ifade etmiştir:

“Sebepten, vaktini ve enerjisini bu konuya adanmış yazarların yetersizliklerinde aranmamalıdır. Konseptin analitik bir araç olarak yetersizliği asıl nedendir. Hangi kıstas göz önüne alınırsa alınsın, küçük devletler çözümleme açısından çok geniş bir kategori oluşturmaktadır. Uluslararası ilişkilerde devletlerin büyüklüklerine göre farklılaştığı bir gerçektir. Fakat büyük ve küçük devletler arasında keskin bir ayrım yaparak küçük devletlerin özel bir rol oynadığı fikrinden vazgeçilmelidir.”⁹

Elbette ki Baehr’in bu makaleyi kaleme aldığı günden bu yana küçük devletler üzerine çok sayıda araştırma yapılmış ve analitik değerlendirme yapmaya yetecek

⁷ Niels Amstrup, “The Perennial Problem of Small States: A Survey of Research Efforts”, **Cooperation and Conflict**, C. 11, 1976, s. 165.

⁸ Peter R. Baehr, “Small States: A Tool for Analysis?”, **World Politics**, C. 27, No. 3 (Nisan, 1975), s. 459.

⁹ *Ibid.*, s. 466.

bulgular elde edilmiştir. Fakat küçüklük tanımı halen belirsizliğini devam ettirmektedir.

Bazı yazarlar küçüklük tanımını fiziksel büyüklük ile sınırlandırmış ve nüfus ile yüzölçümünü kıstas olarak kabul etmişlerdir. Bu göstergelerin yetersiz olduğunu düşünen diğer bir grup yazar ise, ülkenin sahip olduğu kaynakları da –ekonomik, askeri, vs.- göz önüne alarak daha karmaşık bir değerlendirmeye gitmişlerdir. Diğer bir grup yazar ise bir adım daha ileri giderek küçük devlet kavramını, güç kavramı ile ilişkilendirmişlerdir. Bu yazarlara göre küçük devletler güç açısından zayıf devletlerdir. Bu yaklaşım ile bir ülkenin büyüklüğü nitel ve nicel boyutları ile ele alınmıştır. Michael Handel küçük devlet ve zayıf devlet arasındaki ayrımı şu şekilde yapmıştır:

“Uluslararası ilişkiler çalışmalarında önemli olan devletin *büyüklüğü* değil, aksine göreceli gücüdür. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir küçük devlet yüzölçümü açısından küçük olmalıdır. Fakat bu kavram Suudi Arabistan, Çad, Moğolistan, Libya ve Moritanya gibi çok geniş arazisi olan ülkeler için de kullanılmaktadır. Oysa “küçük devlet” hem arazi açısından küçük, hem de yeterince gücü olmayan devletleri ifade etmek için kullanılmalıdır. Burada “zayıf devlet” kavramı kullanıldı, çünkü bu tanımlama sadece küçük ve zayıf devletler için değil, aynı zamanda büyük arazisi olan fakat güçsüz ve bunun doğal sonucu olarak savunmasız devletleri de kapsayabilir.”¹⁰

Literatürde küçük devletlere yönelik nitel tanımlamalar da görülmektedir. Bu yaklaşımda ya küçük devletlerin yetersizliği ve bunun sonucu olarak büyük devletlere bağımlılığı ya da küçüklük algılamasının önem kazandığı psikolojik boyut devreye girmiştir. Son dönemlerde ise küçüklük tanımına ilişkin durumsal boyut önem kazanmış, bir devlet aynı zamanda hem büyük, hem de küçük olarak tanımlanabilmiştir.

---

¹⁰ Handel, *op. cit.*, s. 10-11.

Küçük veya zayıf, hangi niteleme kullanılırsa kullanılsın sonuçta negatif bir algılama söz konusu olmuştur. Tanımlama farklılıkları yazarların konuyu hangi açıdan ele aldıklarına göre değişiklik göstermiştir. Hans Geser, küçüklük tanımına ilişkin üç değişik bakış açısı getirmiştir: Maddeci bakış açısına (*die substantialistische Sichtweise*) göre maddi unsurlar (nüfus, yüzölçümü, vs.) göz önüne alınıp değişmez bir yapı öngörülmüştür. Durumsal perspektif (*die relationistische Perspektive*) yaklaşımında, içinde bulunulan şartlara göre farklılaşan bir tanım söz konusu edilmiştir. Geser'in ortaya koyduğu son tanım ise niteleyici statüdür (*attributive Statuseigenschaft*). Buna göre devletin kendisini nasıl gördüğü ve dış dünyanın onu nasıl algıladığı önem kazanmıştır.¹¹

Michael W. Mosser, küçük devletlerin tanımına yönelik iki yol ortaya koymuştur. Tam (*Absolute*) tanımlama, Hans Geser'in maddeci bakış açısıyla örtüşürken, göreceli (*relative*) tanımlamada, devletin diğer devletlerle karşılaştırılması ve uluslararası arenadaki etkinliği söz konusu edilmiştir.¹²

Christopher S. Browning ise konuya daha farklı açıdan yaklaşmış küçük devleti *realist* ve *liberalist* bakış açılarına göre sınıflandırmıştır. Browning, realist bakış açısı altında objektif unsurları ve güç ilişkilerini ortaya koymuş, liberalist yaklaşımda durumsal perspektifin önemini belirtmiştir. Browning, küçük devlet tanımında kullanılan diğer bir unsur olan “algılama” boyutunu ise ayrı bir başlık altında incelemiştir.¹³

¹¹ Hans Geser, “Kleinstaat im Internationalen System”, **Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie**, C. 44, No. 4 (1992), s. 628–629.

¹² Michael W. Mosser, “Engineering Influence: The Subtile Power of Small States in the CSCE/OSCE”, Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, , New York, Physica-Verlag, 2001, s. 65.

¹³ Christopher S. Browning, “Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature”, **Cambridge Review of International Affairs**, C. 19, No. 4 (Aralık, 2006), s. 670–674.

Bu bölümde, küçük devlet tanımlaması iki başlık altında irdelenecektir: “Objektif Kriterler” ve “Göreceli Büyüklük”. Her iki tanımlamada da küçüklük negatif anlamıyla ele alınacaktır.

1. Objektif Kriterler

Objektif kriterlere göre tanım yapmayı tercih eden yazarlar, küçük devlet gruplamasını bir takım sayısal verilere göre yapmışlardır. Bunlar arasında nüfus, coğrafi alan, gayri safi milli hasıla (GSMH), doğal kaynaklar, askeri harcama gibi unsurlar sayılabilir. Küçük devletlerin bu tür kriterler kullanılarak tanımlanması gözle görülür bir sınıflama yapılmasına imkan sağlamıştır.

Nüfus, devletleri sınıflandırmada en sık kullanılan değişken olmuştur. Bir devletin nüfusu diğer değişkenlere göre nispeten sabit ya da en azından belirli bir dönem içerisindeki değişimi tahmin edilebilir seviyededir. Nüfus, bir devlet için askeri ve ekonomik olarak iki açıdan öneme sahip olmuştur. Askeri güce personel sağlanarak ülke savunmasının devamı garanti altına alınırken, ülke ekonomisinin gelişiminde önemli bir faktör olan işgücü de bu sayede elde edilebilmiştir.¹⁴

Ülkenin coğrafi büyüklüğü de sabit olması nedeniyle bize net bir sonuç vermektedir. Tarım toplumlarında olduğu gibi sanayi toplumlarında da coğrafya önemlidir. Bir ülkenin toprağı ne kadar fazlaysa o oranda fazla üretim yapılabilir. Aynı zamanda, geniş coğrafya içerisinde bulunabilecek doğal kaynak miktarı da daha

---

¹⁴ Baldur Thorhallsson, “The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives”, **Journal of European Integration**, C. 28, No.1 (Mart, 2006), s. 9.

fazla olacaktır. Geniş coğrafyanın sağladığı bu faydalar ülke ekonomisi ve askeri kapasite için çok önemlidir.¹⁵

Ülkenin GSMH'sı zaman içerisinde değişiklik göstermesine rağmen, devletlerin ekonomik açıdan sınıflandırılmasında kullanılan önemli bir değişken olmuştur. GSMH, ülkelerin gelişmişlik seviyesini gösterdiği için çoğunlukla nüfus ile beraber değerlendirmeye alınmıştır.

Askeri harcama miktarı, ülke savunmasının devamını garanti altına alma açısından önemli bir değişkendir. Büyük askeri güç caydırıcılık sağlar. Askeri harcamaların miktarı, o ülkenin askeri teknolojisinin durumu hakkında da bizim öngöründe bulunmamızı sağlar.

Küçük devletlerin yukarıda ifade edilen unsurlar açısından kısıtlı kapasiteye sahip olduğu genel olarak kabul görmüştür. Fakat değişik yazarlar çözümlenmeleri sırasında farklı kıstasları göz önüne alarak değerlendirme yapabilmişlerdir. Bu durum da farklı sonuçlara ulaşılmasına neden olmuştur. Bu problemin aşıldığı kabul edilse bile bu sefer başka bir sorun ortaya çıkacaktır: Küçüklük çizgisi nereden çekilmelidir?

Küçük devletlerin objektif kriterlere göre sınıflandırılmasında ekonomik ve politik bakış açısı etkili olmuştur. Siyasi konularla ilgilenen yazarlar tanımlarını genellikle nüfusa göre yaparken, ekonomik açıdan inceleme yapan yazarlar GSMH veya kişi başına GSMH değerlerini eşik değeri olarak kullanmışlardır. Bu farklı yaklaşımlar nedeniyle sınıflandırmalar da farklı olmuştur.

---

¹⁵ *Ibid.*

David Vital nüfus ve ekonomiye dayandırdığı tanımlamasını şöyle yapmıştır:

- a) Ekonomik açıdan gelişmiş ise (10–15) milyon altı nüfusa sahip devlet,
- b) Ekonomik açıdan gelişmemiş ise (20–30) milyon altı nüfusa sahip devlet.¹⁶

Vital'in tanımında iki unsurun varlığı açık olarak ifade edilmemiştir; ilki, devletler hangi kıstaslara göre gelişmiş ve gelişmemiş olarak ayrılacaktır, ikincisi, gelişmemiş devletlerin küçük olarak sınıflandırılmasında kullanılan eşik değer niçin daha yüksek tutulmuştur?

Vital de muhtemelen bu eleştirilerin farkında olacak ki, kitabında şöyle bir açıklama yapma gereği duymuştur:

“Son olarak şunu vurgulamak isterim ki, ortaya konulan bu tanımlar, analitik amaçlar için kesin bir konsept yaratmaktan ziyade, bu çalışmanın ana temasının sınırlarını çizmek için ortaya konulmuştur.”¹⁷

Dana Ott, küçük devletlerdeki demokrasi anlayışını incelediği kitabında nüfus değerini kıstas kabul ederek, 100.000 ile 1,5 milyon arası nüfusa sahip devletleri küçük devlet sınıfına sokmuştur. Ott, nüfusu kıstas olarak kabul etmesinin nedenlerini ise şöyle sıralamıştır: Literatürde genel olarak kabul görmesi, ekonomik unsurlar gibi dünya şartlarına göre dalgalanmaması, incelediği konu (demokrasi) açısından önemli bir gösterge olması.¹⁸

Jean-Luc Vellut, devletleri sınıflandırırken nüfus ve GSMH değerlerini göz önüne almıştır. Buna göre küçük devletler:

— Nüfus olarak 10 milyon ile 50 milyon arası ve

¹⁶ Vital, *op. cit.*, s. 8.

¹⁷ *Ibid.*, s. 9.

¹⁸ Dana Ott, **Small is Democratic: An Examination of State Size and Democratic Development**, New York, Garland Publishing, 2000, s. 17–18.

— GSMH olarak 2 trilyon \$ ile 10 trilyon \$ arası olan devletlerdir.¹⁹

Tom Crowards, tüm dünya devletlerini mikro, küçük, orta-küçük, orta-büyük ve büyük olarak kategorilere ayırmıştır. Crowards'ın önceki yazarlardan ayrıldığı nokta, sınıflandırmayı daha fazla kıstasa göre (nüfus, yüzölçümü ve GSMH) yapması ve grup çözümleme tekniği kullanmasıdır. Crowards yaptığı çözümleme neticesinde incelediği 188 ülkeden 79'unu küçük devlet olarak sınıflandırmıştır.²⁰ Crowards, çalışmasında 50'li yıllardan bu yana yapılan küçük devlet sınıflandırılmalarında kullanılan eşik değerleri bir liste halinde vererek karşılaştırma imkanı da sunmuştur. Bu liste incelendiğinde, 50'li ve 60'lı yıllarda 10–15 milyon olarak kabul edilen nüfus eşik değerinin, 70'li ve 80'li yıllarda 5 milyona, 90'lı yıllarda ise 1, 1.5 milyona düştüğü görülmektedir. Crowards, bunun nedeni olarak küçük devlet sayısındaki artışı ve devletlerin ekonomik karakterlerindeki değişimi göstermiştir.²¹

Michael Handel de, Crowards gibi birden fazla kriter kullanarak sınıflandırma yoluna gitmiştir. Fakat Handel'in amacı devletlerin göreceli gücünü ortaya koymak olmuştur. Handel, bu maksatla nüfus, yüzölçümü, GSMH, kişi başına GSMH, silahlı güç miktarı, askeri harcama ve petrol rezervlerini ele almış, zayıf devletlerin bu kriterlerin birçoğu açısından düşük profil sergilediğini belirtmiştir.²²

Çalışmanın amacına göre farklı kıstasları ve limitleri esas alan bu tanımlar çoğaltılabilir. Görüldüğü gibi, küçük devletleri objektif kriterlere göre sınıflandırmak problemli olmuştur. Annette Baker Fox, Türkiye ve İspanya'yı küçük devlet sınıfına

¹⁹ Jean-Luc Vellut, "Smaller States and the Problem of War and Peace: Some Consequences of the Emergence of Smaller States in Africa", **Journal of Peace Research**, C. 4, No. 3 (1967), s. 254.

²⁰ Tom Crowards, "Defining the Category of 'Small' States", **Journal of International Development**, C. 1, No. 4 (2002), s. 172–173.

²¹ *Ibid.*, s. 145.

²² Handel, *op. cit.*, s. 31.

sokarak değerlendirme yapmışken, Vital'e göre bu devletler 30 milyonun üstünde nüfusa sahip olduğu için küçük devlet olamazlar. Nüfus ve yüzölçümlerine bakıldığında İsveç veya İsviçre küçük devlet kategorisine sokulabilir. Fakat bu ülkelerin küçük devlet olduğu iddia edilebilir mi? Ya da tam tersine, yüzölçümü ve nüfuslarına bakılarak Nijerya ve Zaire'nin büyük devlet olduğu söylenebilir mi? İşte bu yüzden işin içine ekonomik yapı ve askeri güç faktörleri girmiştir. Ülkenin GSMH'sı sınıflandırmada önemlidir. Fakat kişi başına düşen milli gelir dikkate alınmadan yapılan değerlendirme yanlış olacaktır. Ülkenin askeri gücünü değerlendirirken sadece nicelik esas alınır, nitelik göz ardı edilirse bu da bizi yanıltacaktır.

Yukarıda ortaya konulan belirsizlikler “küçük” ten ziyade “zayıf” devlet nitelendirmesinin kullanılmasına neden olmuştur. Büyük olarak görülen bir devlet, uluslararası politikadaki etkinliğine bakılınca çok zayıf olarak nitelendirilebilmişken, tam aksine küçük bir devlet sahip olduğu diplomatik kabiliyet ile uluslararası veya bölgesel çapta etkin bir rol oynayabilmiştir.

2. Göreceli Değerlendirme

Objektif kıstaslara göre yapılan tanımlar devletlerin davranışlarını yorumlayabilmek için yeterli veriler sunamamıştır. Bu yüzden küçüklüğü göreceli olarak tanımlamak daha yaygın hale gelmiştir. Bu bakış açısında da devletin büyüklüğü (objektif kriterlere göre) önemli kabul edilmiş, fakat tek ölçüt olarak bunlar ele alınmamıştır. Göreceli bakış açısında algılama önem kazanmıştır. Devletin kendisini ve başkalarının onu nasıl gördüğü öne çıkmıştır.

Realist yazarlar küçüklüğün ölçütünü güç, yani sonuçları etkileme yeteneği olarak kabul etmişlerdir. Laurent Goetschel, gücü pozitif ve negatif bakış açısıyla değerlendirmiştir:

“Pozitif bakış açısıyla güç, bir birey veya bireyler grubunun, diğer birey veya bireyler grubu üzerinde kendi arzuları çerçevesinde davranışta bulunması anlamına gelmektedir. Negatif bakış açısına göre ise, diğerlerinin kendi üzerinde etki oluşturmamasını önleme kabiliyeti olarak görülür. Güce yönelik ilk bakış açısı “*etkinlik*”, ikinci bakış açısı “*otonomi*” olarak adlandırılabilir.”²³

Küçük devlet, güç eksikliği açısından ele alındığında “küçük”, “zayıf” ile eş anlamlı hale gelmiştir. Zayıf devletler diğer devletlerle ilişkileri açısından çözümlenmeye tabi tutulmuştur. Zayıf devletlerin sürekli olarak hayatta kalabilme mücadelesi içinde oldukları düşünülmüş ve küçüklük, güvenlik problemi ile beraber anılarak küçük devletler askeri açıdan zayıf kabul edilmiştir. Robert Rothstein bu zayıflığı şu şekilde ifade etmiştir:

“Küçük devlet, güvenliğini kendi kapasitesini kullanarak elde edemeyeceğine inanmış ve bunu sağlamak için diğer devletlerin, kurumların yardımına muhtaç olan devlettir. Küçük devletin kendi araçlarına güven konusundaki bu acizliği, uluslararası politikada yer alan diğer aktörler tarafından da kabul edilmiş olmalıdır.”²⁴

Rothstein’in tanımında psikolojik boyut devreye girmiştir. Devletin kendisi ve diğer devletler tarafından nasıl algılandığına bakılmıştır. Materyal faktörlerin önemi reddedilmemiş, aksine bu faktörlerin eksikliği sonucunda bu tür bir algılamının ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Rothstein’in kitabı kaleme aldığı dönem göz önüne alınır, ABD ve Rusya haricindeki tüm diğer devletleri küçük devlet kabul etmemiz

²³ Laurent Goetschel ,” The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today’s Europe”, Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, , Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 14–15.

²⁴ Rothstein, *op. cit.*, s. 29.

gerekecektir. Çünkü Soğuk Savaş döneminde nükleer güce sahip bu iki ülke haricindeki tüm diğer devletlerin dışarıdan yardıma muhtaç olduğu açıktır.

Robert Keohane de tanımlamasında psikolojik boyutu öne çıkarmasına karşın, özellikle sistemik rol²⁵ üzerinde durmuştur. Keohane, Rothstein'in güç temeline oturtulmuş, objektif kriterleri ön plana çıkaran tanımının devlet adamlarının davranışlarını yeterince yansıtmadığını ifade ederek yeni bir tanım yapmıştır:

“Küçük devlet, liderlerinin tek başına veya küçük bir grup içinde sistemi asla etkileyemeyeceğine inandığı devlettir.”²⁶

Keohane, bu tanımla devlet adamlarının objektif gerçeklerin yanında –belki de ötesinde- sistemik faktörlere göre de hareket ettiklerini ve uluslararası ortam içerisindeki yerlerini buna göre belirlediklerini ifade etmiştir.

Laurent Goetschel ise küçüklüğü tanımlarken dış ve güvenlik politikası ekseninden konuya yaklaşmıştır:

“Geleneksel siyasi düşüncede ... dış ve güvenlik politikası kapsamında bir devletin “küçük” olarak nitelendirilmesi, o devletin komşu devletler tarafından tehlike olarak algılanmaması anlamına gelmektedir.”²⁷

Goetschel, Şekil-1’de görüldüğü gibi küçük devleti etki ve otonomi eksikliği ile karakterize ederek, bu ikisinin etkileşimiyle ortaya çıkan güç eksikliğinin sayısal, göreceli ve psikolojik faktörlerin ürünü olduğunu ifade etmiştir.

Goetschel’in bu yaklaşımına göre, nüfus ve yüzölçümü olarak büyük bir devlet olan Nijerya, uluslararası olaylar karşısındaki etkisizliği nedeniyle küçük veya zayıf

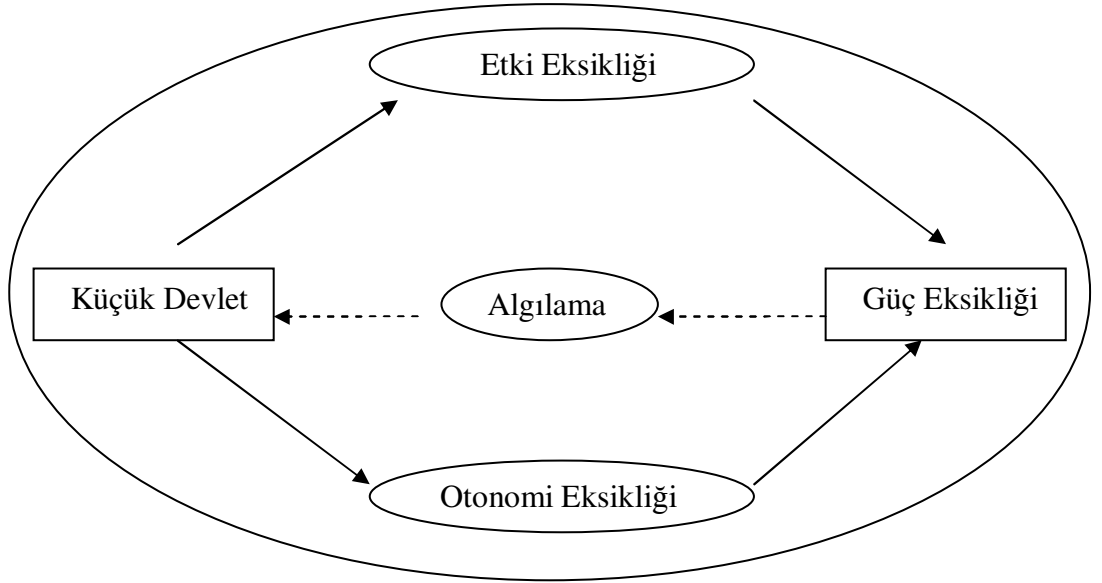
²⁵ Keohane, devletleri sistem bakış açısıyla dört gruba ayırmıştır: Sisteme karar veren devletler (*system-determining states*), sistemi etkileyen devletler (*system-influencing states*), sisteme tesir eden devletler (*system-affecting states*), sistemi etkilemeyen devletler (*system-ineffectual states*). Bunları da kısaca büyük, ikincil, orta ve küçük güçler olarak sınıflandırmıştır.

²⁶ Robert O. Keohane, “Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics”, **International Organization**, C. 23, No. 2 (Bahar, 1969), s. 295–296.

²⁷ Goetschel, *op. cit.*, s. 13.

bir devlet kabul edilebilecekken, yüzölçümü olarak çok küçük bir devlet olan İsrail sadece bölgesinde değil, aynı zamanda küresel çapta en aktif ve girişken aktörlerden birisi olarak büyük devlet olarak görülebilecektir.

Şekil-1: Küçük Devletlerin Zayıflığı

Kaynak: Goetschel, *op. cit.*, s. 17.

Heiner Hänggi de devletin büyüklüğüne göreceli olarak yaklaşmış fakat küçüklüğün ya da zayıflığın zaman içerisinde değişebileceğini belirtmiştir. Hänggi'ye göre, bir devletin büyüklüğü, uluslararası sisteme etki derecesi ile ele alınmalıdır. Uluslararası örgütlerle karakterize edilen uluslararası sistemde bir devletin gücü, dolayısıyla büyüklüğü, bu uluslararası yapıya katılım kabiliyeti ile ele alınmaktadır. Bu sistemin dışında kalan devletler küçük devletlerdir. Uluslararası örgütler karşısında üçüncü devlet olarak kalan bu devletler daha az etkili (ya da daha zayıf, daha küçük) devletlerdir. Çünkü dış güç kaynaklarını kullanamamaktadırlar. Heiner, örnek olarak AB üyesi olmayan İsviçre'yi göstererek, İsviçre'nin, AB'nin

büyük ekonomik gücünden faydalanamaması dolayısıyla daha fazla etkili olma olanağından yoksun kaldığını belirtmiştir.²⁸

Yukarıdaki tanımlarda görüldüğü gibi, kullanılan kıstaslar farklı olmasına rağmen, zayıf olarak nitelendirilen devlet her açıdan zayıf kabul edilmiştir. Bunun çok doğru bir yol olmadığını gören bazı yazarlar ise duruma göre farklılaşan tanımlama yapmanın daha uygun olacağı sonucuna varmışlar ve durumsal bir yaklaşım tercih etmişlerdir.

Durumsal bir yaklaşım tercih eden yazarlardan Hans Geser, devletin büyüklüğünün uluslararası sistemin spesifik alanlarına göre farklılaşacağını ifade etmiştir. Küçük devletler bu yaklaşım çerçevesinde ele alınan konuya göre büyük veya küçük olarak nitelendirilebilecektir.²⁹ Geser, örnek olarak İsveç'i vermiştir. Yüzölçümü ve nüfus açısından küçük devlet olmasına rağmen, finans alanındaki gücü ve uluslararası firmaları göz önüne alındığında büyük bir devlettir.³⁰

Hans Mouritzen ve Anders Wivel de küçük devletlere yaklaşımda durumsallığı tercih eden yazarlar olmuşlardır. Yazarlara göre devletlerin *sahip oldukları* güç değil, *uyguladıkları* güç önemlidir. Küçüklük bir devletin genel karakteristiği olamaz. Bir devlet bir alanda zayıf, fakat diğer bir alanda güçlü olabilir.³¹

---

²⁸ Heiner Hänggi, "Small State as a Third State: Switzerland and Asia-Europe Interregionalism", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 85.

²⁹ Geser, *op. cit.*, s. 629.

³⁰ *Ibid.*, s. 630.

³¹ Baldur Thorhallsson, Anders Wivel, "Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like Know", **Cambridge Review of International Affairs**, C. 19, No. 4 (Aralık 2006), s. 654'den, Hans Mouritzen, Anders Wivel, **The Geopolitics of Euro-Atlantic Integration**, Londra, Routledge, 2005.

Küçük devletlerin göreceli olarak değerlendirilmesini kısaca özetleyecek olursak; objektif kriterlerin önemi reddedilmemekle beraber, değerlendirme sadece nicel unsurlara göre yapılmamış, sübjektif faktörler de göz önüne alınmıştır. Keohane, Rothstein ve Goetschel gibi yazarlar algılamının önemine değinip, küçüklüğü genel bir karakteristik özellik olarak kabul ederken, Geser, Mouritzen, Wivel gibi yazarlar ise duruma göre değişebilen bir küçüklük tanımlamasını tercih etmişlerdir.

Müteakip kısımlarda küçük devletlerin karakteristik özellikleri ve davranış kalıpları ele alınacaktır. Bu incelemeler yapılırken küçük ve zayıf kelimeleri eş anlamlı olarak kullanılacaktır.

C. Küçük Devletlerin Karakteristik Özellikleri

Küçük devletlerin objektif kriterler açısından düşük profil sergilemeleri, en dikkat çeken özellikleri olmuştur. Bu devletlerin uluslararası arenada etkisiz kalmalarına neden olan başka özellikleri de mevcuttur.

Küçük devletleri farklı bir grup olarak düşünen çeşitli yazarlar konuya değişik açıdan yaklaşmışlardır. Kimi yazarlar küçük devletlerin kendine özgü ekonomik karakterlerini ortaya koymaya çalışırken, kimi yazarlar da bu devletlerin sosyal ve politik yapısı ile idari, bürokratik yapılarını incelemişlerdir. Tüm bu bakış açıları konunun değişik yönlerini vurgulamıştır. Bu değişik perspektiflerin ortaya konulmasındaki amaç, küçük devletlerin dış politika davranışlarını yorumlamada yardımcı olacak olmasıdır. Bu bakış açıları odak noktası olmadığı için çok ayrıntılı tahlil yapılmayacak, sadece yazarların ulaştığı sonuçlar aktarılacaktır.

1. Ekonomik Yapı

Hiçbir ülkenin, ihtiyaçlarının tümünü kendi sınırları içerisinde karşılayamayacağı gerçek olmasına karşın, ülke küçük olduğu ölçüde problemler artış göstermektedir. Bu problemleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Ülke ne kadar küçükse iç kaynakları o oranda kısıtlı olur. Bu durumda, Maurice East'in belirttiği gibi, küçük devletlerin siyasi sistemi emrine verilen kaynaklar göreceli olarak küçük olur.³²

b) Küçük devletlerin iç pazarlarının küçük olması nedeniyle ithalat ve ihracatta dış pazarlara bağımlılık yüksektir. Bu durum ekonomik baskılar karşısındaki kırılganlığı artırır.³³

c) Küçük devletlerin Ar-Ge harcamaları düşüktür. Dolayısıyla ileri teknoloji açısından dışa bağımlılık yüksektir.

d) Küçük devletlerde ürün çeşitliliği azdır.

e) Büyüme için yabancı yatırıma bağımlılık fazladır.³⁴

f) Siyasi/Askeri ihtiyaçlar ile ekonomik ihtiyaçlar arasında yüksek seviyede uyumsuzluk mevcuttur.³⁵ Bu yüzden ekonomik açıdan kar getirmese, hatta zarar etse bile bazı sektörler devlet elinde tutulmaya devam etmektedir.

Yukarıda saydığımız problemler elbette sadece küçük devletlere özgü değildir. Fakat bütün küçük devletlerin bu sıkıntıları yaşadığını ve bunların sonuçlarından daha fazla etkilendiğini söyleyebiliriz. Küçüklüğün getirdiği ekonomik sonuçlar aynı

---

³² East, *op. cit.*, s. 558.

³³ Vital, *op. cit.*, s. 54.

³⁴ Ott, *op. cit.*, s. 93.

³⁵ *Ibid.*, s. 56.

zamanda otonomi kaybı gibi politik sonuçlara da neden olabilmektedir. Dış yardıma bağımlılık bunun en büyük nedenidir.

2. Sosyal ve Politik Yapı

Sosyal ve politik sistemler, tarihi ve kültürel değerler gibi pek çok unsur tarafından etkilenir. Devletin büyüklüğü de bu sistemin oluşumu ve gelişiminde dolaylı etkiye sahiptir. Küçük devletlerde demokratik yapı üzerine çalışan düşünürler oldukça farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Aristoteles, küçüklüğün demokrasi için mükemmel bir unsur olduğunu ifade ederken, Plato küçüklüğü somutlaştırarak 5040 vatandaşın ülke nüfusu için en uygun sayı olduğunu vurgulamıştır.³⁶ Oysa Robert Dahl ve Edward Dufte, devlet büyüklüğü ile demokratik yapı arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığını ifade etmişlerdir.³⁷ Devlet büyüklüğü ile demokrasi arasında dolaylı da olsa bir ilişki bulunduğunu düşünen yazarlardan Dana Ott, sosyal ve politik bakımdan küçük devletleri şu şekilde karakterize etmiştir:

- a) Küçük devletler, büyüklere nazaran daha demokratiktir.
- b) Küçük devletler demokratik yapılarını koruma ve idame ettirmeye daha uygundur.
- c) Küçük devletlerin otoriter olma ihtimali daha düşüktür.
- d) Küçük devletlerde siyasi istikrarsızlık daha fazladır.
- e) Ada devletleri daha demokratiktir.³⁸

³⁶ *Ibid.*, s. 5.

³⁷ Robert A. Dahl, Edward R. Tufte, **Size and Democracy**, California, Stanford University Pres., 1973, s. 138.

³⁸ Ott, *op. cit.*, s. 111-130.

3. İdari ve Bürokratik Yapı

Devletler sürekli olarak diğer devletlerle, uluslararası aktörlerle ilişki içerisinde. Bu ilişkide devletin çıkarlarını korumak esastır. Küçük devletler bu amacın gerçekleştirilmesi aşamasında büyük devletlere nazaran bazı dezavantajlara sahiptirler:

a) Küçük devletlerdeki karar alıcılara ulaşan bilgi sayısı ve kalitesi büyük devletlere nazaran daha düşüktür.

b) Küçük devletlerin bilgi kaynakları sınırlı olduğu için, ilgi alanı dışındaki olaylara ilişkin istihbarat bilgileri otonom olmayan kaynaklardan, yani diğer devletlerden gelmektedir.³⁹

c) Küçük devletlerde politikalar genellikle liderlerin kişisel değerlendirmelerine göre şekillenir.⁴⁰

d) Zayıflık, küçük devletlerin kendilerinde gördükleri en yaygın nitelik ve bu değerlendirme onların liderlerinin davranışlarını da etkiler.⁴¹

e) Zayıf devletlerin diplomat sayısı daha azdır. Bu diplomatlar da hükümetlerin iyi ilişki içinde bulunduğu başkentlerde görevlendirildiğinden, zayıf devletlerin dünya olaylarına bakış açısı genellikle tek taraflıdır.⁴²

f) Büyük devletlerin diplomatları daha kalitelidir. Bunun iki nedeni bulunmaktadır; Seçim yapacağı grubun daha büyük ve eğitilmiş olması, bilgi ve istihbarat kaynaklarının daha kapsamlı ve erişim imkanlarının daha yüksek olması.⁴³

---

³⁹ Handel, *op. cit.*, s. 43.

⁴⁰ Vital, *op. cit.*, s. 31.

⁴¹ *Ibid.*, s. 33.

⁴² Baehr, *op. cit.*, s. 462.

⁴³ Vital, *op. cit.*, s. 22.

4. Askeri Yapı

Küçük devletlerin askeri açıdan sergiledikleri karakteristik özellikleri, aslına bakılırsa objektif kriterlerin düşük seviyede oluşuyla doğrudan ilgilidir. Hükümetin emrine, dolayısıyla ulusal savunmaya ayrılan toplam kaynak miktarı görece az olduğu için, küçük devletler her zaman güvenlik kaygısı taşımışlardır. Askeri açıdan güçlü olmak isteyen küçük devletler, askeri donanım ve teknoloji açısından dış kaynaklara bağımlı hale gelmişlerdir. Diğer bir deyişle, fiziksel savunmayı güven altına alma arzusu, siyasi savunmayı zayıflatmıştır. Vital, küçük devletlerin yüzyüze geldiği ikilemi şöyle ifade etmiştir:

“ Bağımsız eylem yapmak ve otonom kararlar alabilmek için, etkili bir askeri güce sahip olmanın geçmişe nazaran daha da fazla bir ön şart haline geldiği günümüz dünyasında, küçük bir güç için problemin kaynağı, siyasi bağımsızlığı ve manevra özgürlüğünü tehlikeye atmadan modern (konvensiyonel) bir askeri güç oluşturmanın imkansız oluşudur.”⁴⁴

Michael Handel de küçük devletlerin askeri açıdan çok zayıf olduğunu ve dışa bağımlılığın had safhada olduğunu vurgulayarak şu tespitleri yapmıştır:

- a) Küçük devletler, dış tehditleri kendi güçleriyle bertaraf etmekten acizdirler. Dış yardıma tam veya yüksek bağımlılık vardır.
- b) Küçük devletler silahları kendileri üretemezler, bu konuda da dışa bağımlılık vardır.
- c) Askeri gücün büyük kısmı görevdedir. Yedeklerin miktarı daha azdır. Dolayısıyla uzun süreli bir savaşı kaldıramazlar.⁴⁵

⁴⁴ *Ibid.*, s. 63.

⁴⁵ Handel, *op. cit.*, s. 53.

Handel'in, küçük devletlerin uzun süreli savaşı kaldıramayacağına ilişkin gözlemi ilginçtir. Çünkü bu olasılık küçük fakat İsveç gibi askeri açıdan gelişmiş ülkeleri de tehdit altında göstermektedir. Ülkenin insan kaynağı yetersizse, askeri teknolojisi üstün bile olsa, uzun süreli bir savaşta başarısızlık ihtimali yüksek olacaktır. Ölen askerlerin yerine nereden takviye yapılacaktır?

Küçük devletler hemen hemen her alanda problem yaşamışlardır. Bundan dolayı küçük devletlerin karakteristik özellikleri tek bir kelimeye indirgenebilir: *Zayıflık*. Küçük devletlerin bu kırılgan özellikleri onların dış ve güvenlik politikalarında büyük devletlerden farklı davranış sergilemelerine neden olmuştur. Aşağıdaki bölümde bu farklılıkların neler olduğu nedenleriyle birlikte irdelenecektir

C. Küçük Devletlerin Dış ve Güvenlik Politikaları

Küçük devletlerin kaynakları yetersiz olduğundan dış dünya üzerindeki etkileri çok az olduğu gibi, dış dünyanın kendi davranışlarını etkilemesine de engel olamazlar. Bu durum da bir güç açığı meydana getirir. Goetschel bu durumu etki ve otonomi eksikliği olarak nitelendirmiştir.⁴⁶ Küçük devletler otonomilerini korumak istedikleri kadar, etkilerini de arttırmak isterler. Fakat bu durum onlar açısından bir ikilem meydana getirir. Uluslararası kurumlar veya ittifaklar aracılığıyla etkilerini arttırırken otonomilerini kaybetme riski yaşarlar. İşte bu nedenle küçük devlet dış ve güvenlik politikasının temel hedefi güç açığını azaltmaktır.

Realistler, küçük devletlerin uluslararası ortamda eylem özgürlüğü olmadığını ve büyük devletlerin yönlendirmesi ile hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Anarşik uluslararası sistemde büyük güçler arasındaki dengenin değişimi, küçük devletlerin

⁴⁶ Goetschel, *op. cit.*, s. 14-15.

takip edeceği politikaları belirlemiştir. Yani küçük devletlerin bağımsız politikaları olamamıştır. Yine realistlerin vurguladığı diğer bir nokta, büyük güçlerin dış politika davranışlarında iç faktörler daha önemliken, anarşinin etkilerini daha fazla hisseden küçük devletlerde dış faktörler daha baskın olmuştur. Realistler, küçük devletleri tek bir grup olarak görmüşlerdir. Küçük devletlerin dış politika davranışlarını tek tek ele almak yerine, grubun ortak davranışlarına vurgu yapmışlardır. Realistlere göre içsel karakterleri ne derece farklı olursa olsun, uluslararası olaylar karşısında tüm küçük devletlerin davranış tarzı benzer olacaktır.

1. Dış ve Güvenlik Politikalarını Etkileyen Faktörler

Yazarlar tarafından ortaya konulan küçük devlet dış ve güvenlik politikası alanındaki davranışlara bakıldığında birbiriyle çelişen bazı tespitlerin varlığı görülebilir. Örneğin, bir yandan küçük devletlerin tarafsız kalmayı tercih ettikleri söylenirken, diğer yandan güvenlikleri için büyük güçlere muhtaç oldukları ifade edilmiş yani ittifakların önemi vurgulanmıştır. Bir yandan dış politikalarında diplomatik ve ekonomik araçların kullanımının öncelikli olduğu vurgulanırken, diğer yandan dış politika kaynaklarının çoğunun güvenlik ihtiyaçlarına harcandığı belirtilmiştir. Peki, acaba yazarlar niçin bu derece farklı tespitler yapmışlardır? Küçük olmanın dışında davranış tarzlarını etkileyen başka unsurlar söz konusu mudur? Bu kadar farklı davranış ortaya konulabildiğine göre, küçük devlet dış politika davranışlarına yönelik bir teori ortaya konulabilir mi?

Soruların cevabı, küçük devletlerin hangi şartlar altında bu davranışları sergilediğinde yatmaktadır. Konu ile ilgilenen yazarlar iki değişik bakış açısına sahip olmuşlardır: *Sistemik faktörler* yani dış etkenler ve *iç faktörler*.

a. Sistemik Faktörler

Uluslararası ilişkiler literatüründe küçük devletlerin daha çok uluslararası kısıtlamalar çerçevesinde hareket ettiği genel olarak kabul görmüştür. Neden olarak ise şunlar gösterilmiştir: Küçük devletler göreceli olarak daha zayıf oldukları ve bunun sonucu olarak hayatta kalabilme endişeleri büyük devletlere nazaran daha fazla olduğu için, uluslararası sistem dış politika tercihlerini daha iyi açıklamaktadır. Küçük devletler uluslararası sistem içerisinde büyüklere nazaran daha pasif ve reaktif hareket ederler. Çevresinde gelişen olaylara, uluslararası ortamın gereklerine göre cevap verirler. Anarşik uluslararası sistem içerisinde büyük devletler arasındaki güç dengesinin değişimi, küçük devletlerin takip edeceği politikaları belirler. Büyük devletler dış çevreden fazla etkilenmediği için onların dış politikalarında iç belirleyici unsurlar daha önemlidir. Küçük devletlerle karşılaştırıldığında eylem seçenekleri daha fazladır.

Robert Jervis, küçük devletlerin dış kısıtlamalara daha duyarlı olduğunu ifade etmiştir. Jervis, büyük güçlerin aksine küçük güçlerin dış etkenler açısından zaman ve hata lükslerinin olmadığını, anarşik sistemin etkilerinin küçük devletler üzerinde daha fazla hissedildiğini belirtmiş ve bu nedenle küçük devlet liderlerinin dış kısıtlamalara daha fazla bağlı olduğunu vurgulamıştır.⁴⁷

Kenneth Waltz, küçük devletlerin dış politikasına etkili olan hususlar konusunda kararsızdır. Waltz, küçük devletlerin güvenlik ve dış politikalarının, büyük güçler arasındaki rekabetin derecesi gibi yapısal kısıtlamalara bağlı olduğunu vurgulamıştır. Waltz'a göre küçük devletlerin hata yapma lüksü olmadığı için, bu tür

---

⁴⁷ Robert Jervis, "Cooperation Under the Security Dilemma", **World Politics**, C. 30, No. 2 (Ocak, 1978), s. 172-173.

dış kısıtlamalara karşı daha dikkatli olmaları gerekmektedir.⁴⁸Fakat diğer yandan Waltz, büyük güçlerin zayıf devletlerle daha az ilgileneceklerini, onlar için önemli olanın kendilerine tehdit oluşturan devletler olduğunu belirtmiştir. Bu bakış açısıyla küçük devletlerin dış kısıtlaması daha az olmalı, davranışlarının şekillenmesinde iç politik etkiler daha önemli olmalıdır.⁴⁹

Sistemik kısıtlamaların küçük devletler açısından önemli olduğunu düşünen yazarlardan bir diğeri de Stephen Walt'dır. Walt, zayıf devletlerin, güçlü devletleri dengelemek (*balance*) yerine, onların safında (*bandwagon*) yer almayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Zayıf devletler, büyük güçlerin agresif taleplerine daha duyarlı oldukları için, görünen bir taarruzdan kaçınmak maksadıyla baskın olan büyük güç ile ittifak yapma yolunu seçerler. Şayet, tehdit oluşturan büyük güç yakın ve taarruz kapasitesi yüksekse ve bununla beraber alternatif oluşturabilecek diğer büyük güçlerle bir ilişki söz konusu değilse, küçük devlet yakın gücün safında yer alacaktır.⁵⁰

Eric Labs da sistemik faktörlerin önemini vurgulamasına rağmen, küçük devletlerin ittifaklara yaklaşımıyla ilgili Walt'dan farklı çizgide yer almıştır. Labs, küçük devletlerin karakteristik olarak büyük güçler arasındaki güç dengesinde meydana gelen yapısal değişiklikleri dengeleyici (*balance*) davranışlar sergilediklerini ifade etmiştir.⁵¹

⁴⁸ Kenneth N. Waltz, **Theory of International Politics**, Random House, New York, 1979, s. 184–185, 195.

⁴⁹ *Ibid.*, s. 72-73.

⁵⁰ Miriam Fendius Elman, "The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard, **British Journal of Political Science**, C. 25, No. 2 (Nisan, 1995), s. 177'den Stephen M. Walt, **The Origins of Alliances**, Cornell University Press, Ithaca NY, 1987, s. 21-31.

⁵¹ Browning, *op. cit.*, s. 671'den E.J. Labs, "Do Weak States Bandwagon?", **Security Studies**, C. 1, No. 3 (1992), s. 383-416.

Hans Mouritzen ise bu şekilde net bir duruştan yana değildir. Küçük devlet davranışlarını karakterize eden tek bir kalıp ortaya konulamayacağına inanmaktadır. Ona göre devletin büyüklüğü davranışlar üzerinde çok fazla etkili değildir. Jeopolitik faktörler daha fazla ön plandadır. Mouritzen, bu yaklaşımı ile “Çevre Teorisi”ni⁵² ortaya koymuştur:

“Benim tezim, küçük devletlerin, içinde buldukları çevreye bağlı olarak güçlü devletler arasındaki gerilimlerden farklı ve bazı durumlarda oldukça olumsuz şekilde etkilendikleridir. Burada ‘çevre’ ile kastettiğim, küçük gücün yakın çevresinde bulunan güçlü devletlere karşı yürüttüğü ilişkiler bütünüdür.”⁵³

Mouritzen’e göre küçük devlet kutuplardan birisi ile güç birliği yapabilir, büyük bir gücün uydusu olabilir veya büyük güçler arasında dengeli duruş sergileyebilir. Şayet küçük devletin davranışları incelenecekse, içinde bulunduğu yapı göz önüne alınmalıdır. Farklı çevresel şartlar içinde yer alan küçük devletler, aynı sistemik faktörlerden farklı şekilde etkilenirler.⁵⁴

Mouritzen, büyük bir güç ile oluşturulan rızaya dayalı ilişkinin (*adaptive acquiescence constellation*) asimetric bir yapıda olacağını belirterek, küçük devletlerin bu ilişkide bir büyük güce tek taraflı olarak siyasi açıdan bağlı kalacağını vurgulamıştır. Bunun tersine simetric bir ilişki (*symmetric constellation*) içerisinde yer alan küçük devletler dengeleyici bir davranış sergileyeceklerdir. Mouritzen’in,

⁵² Mouritzen’in *Constellation Theory* olarak adlandırdığı teörinin tam olarak Türkçe karşılığı olmadığından, teörinin özünü ifade edebilecek en yakın terim olarak “Çevre” kelimesi kullanılmıştır.

⁵³ Hans Mouritzen, “Tension between the Strong, and the Strategies of the Weak”, **Journal of Peace Research**, C. 28, No. 2 (Mayıs, 1991), s. 218.

⁵⁴ *Ibid.*

uydu devletler olarak gördüğü devletler ise, Keohane'nin "Al Capone İttifakı"⁵⁵nda olduğu gibi tamamıyla büyük gücün politikalarına bağımlı olacaklardır.⁵⁶

Mouritzen, sistemik faktörlerin yanında iç faktörlerin önemini de belirtmiştir.

Fakat bu faktörleri dış faktörlerden bağımsız düşünmemiştir:

"İç faktörlerin etkisi, dış etkilere dayalı olarak ortaya konulan teoriden ayrı düşünülmemelidir...İç faktörlere dayanan bir teorik yapı oluşturamayız. Öncelikle temel olarak bir dış teori ortaya konulmalıdır, eğer gerekliyse devamında, sistematik tahmin hataları çerçevesinde iç teori buna eklenebilir."⁵⁷

Mouritzen, ortaya koyduğu "Yeni Jeopolitik Teori" ile dış ve iç faktörleri birleştirmiştir. Avrupa ülkelerinin Irak Savaşı esnasında sergilediği davranışları bu teori ekseninde inceleyen Mouritzen, elde ettiği sonuçları Tablo-2'de gösterildiği şekilde özetlemiştir.

Şekilden de görüleceği gibi, günümüzün algılamaları geçmişe nazaran daha önemlidir. İkinci olarak negatif algılamalar, pozitif algılamalara göre önceliklidir. Mouritzen günümüz jeopolitiğini (*Present Geopolitics*), sistemik ve iç faktörler arasında bir yere koymaktadır. Geçmiş jeopolitik (*Past Geopolitics*) ise iç faktörleri (politik ve stratejik kültür) kapsamaktadır.

Özetlemek gerekirse; realist yazarların bakış açısıyla şekillenen sistem görüşünde gördüğümüz gibi, küçük devletler uluslararası sistemin gerçeklerine göre hareket etmektedirler. Yani bu devletleri aynı hareket tarzlarını sergileyen tek bir grup olarak görebiliriz. Sistemik faktörlerin etkisini reddetmemekle birlikte

⁵⁵ *İnfra.*, s. 48-49.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Hans Mouritzen, "Choosing Sides in the European Iraq Conflict: A Test of New Geopolitical Theory", *European Security*, C. 15, No. 2 (Haziran, 2006), s. 157.

jeopolitik bir sınıflamaya giderek, küçük devletlerin farklı davranışlarına açıklama getirmeye çalışan Mouritzen ise bu yönüyle realist düşünürlerden farklılaşmıştır.

Tablo-2: Jeopolitik Güdüler

Değer	Zaman Perspektifi	
	Günümüz	Geçmiş
Negatif	<p>I. ‘Dostlar uzakta olmalıdır’ En yakın güç Atlantisizm ile dengelenir.</p>	<p>II. ‘Geçmişin korkuları’ Politik kültürde yer etmiş, bir veya daha fazla kıtasal büyük güç korkusu Atlantisizme yöneliyor.</p>
Pozitif	<p>III. ‘Çıkarlara göre hareket etmek’ Atlantisizm çok gerekli değil, fakat faydalar sağlayabilir.</p>	<p>IV. ‘Değiştirmek için bir neden yoksa değiştirme’ Politik kültürde yer etmiş başarılı dış politika geleneği devam ettiriliyor.</p>

Kaynak: Mouritzen, *op. cit.*, s. 157.

b. İç Faktörler

Küçük devletlerin davranışlarının uluslararası sistemin yapısına göre şekillendiğini düşünen yazarların yanında, davranışlarda iç faktörlerin önemini vurgulayan yazarlar da mevcuttur. Dış faktörlerin önemi bu yazarlar tarafından da kabul edilmiştir. Fakat realist düşünürler gibi küçük devletlerin dış politika tercihlerini sadece sistemik faktörlere dayandırmamışlardır. Bu gruba göre rejim,

kurumsal yapı, toplumsal yapı, çıkar grupları, lider gibi faktörler dış politika tercihlerinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Handel, zayıf devletlerin dış politika davranışlarında iç faktörlerin önemine vurgu yapsa da, büyük ve küçük devletler arasındaki önemli bir farka da dikkat çekmiştir:

“Benim düşünceme göre zayıf devletlerin iç politikaları, özellikle uluslararası kriz ve çatışma dönemlerinde dış politikaları üzerinde büyük güçlerinkine nazaran daha az etkiye sahiptir...Zayıflıkları nedeniyle özellikle çatışma zamanlarında eylem için çok az seçenekleri vardır...Bu limitleri dolayısıyla zayıf devletler, izlemeleri gereken politika konusunda içsel olarak daha büyük bir uzlaşma içerisinde olmalıdırlar.”⁵⁸

Büyük devletler, uluslararası sistemde meydana gelen değişimlerden küçük devletlere nazaran daha az etkilendiği için, dış politika tercihlerinde iç faktörler daha etkili olmuştur.

İç faktörlerin etki derecesi konusunda da değişik görüşler mevcuttur. Bazı yazarlar iç baskı gruplarının, toplumsal tepkinin devlet davranışlarını şekillendirmede daha etkili olduğunu savunurken, diğer bir grup devlet aktörlerinin ve bireysel tercihlerin daha etkili olduğu görüşünü savunmuştur. Miriam Elman, bu iki görüşün de yeterli olmadığını düşünerek “kurumsal yaklaşım” metodunu tercih etmiştir. Kurumsalcılık anlayışında, yıllar içerisinde devletin meydana getirmiş olduğu kurumların büyük rolü vardır. Dış politika davranışlarında bu kurumların geleneklerine aykırı hareket edilmemektedir. Zaman içerisinde dış politika havuzunda biriken davranış kalıpları yeri geldiğinde çıkarılıp kullanılmaktadır.⁵⁹

⁵⁸ Handel, *op. cit.*, s. 78.

⁵⁹ Elman, *op. cit.*, s. 180-190.

Elman, 1800'lü yıllarda Amerika Birleşik Devletleri örnek olayı üzerinden bazı sonuçlara ulaşmıştır. Yazar, ABD'yi bu dönemde küçük devlet olarak kabul etmiştir. Elman ulaştığı sonuçlara göre, bir ulus tarihinin ilk evrelerinde dış politika açısından uluslararası faktörler daha açıklayıcı olmaktadır. Yeni bağımsızlığını kazanmış devletlerin yaşamlarını garanti altına almak maksadıyla, devlet adamları daha çok dış tehditleri dikkate alarak hareket ederler. Fakat sonraki dönemlerde, iç kurumsal yapının gelişmesiyle dış politika davranışlarında gelenekler ve kurumsal kısıtlamalar daha önemli hale gelmeye başlar ve bunun sonucu olarak devlet adamları kurumsal geleneklerin dışına çıkamazlar.⁶⁰

Jeanne Hey, sekiz küçük ülke dış politika davranışlarını incelediği çalışmasında bu ülkelerin dış politikası üzerinde etkili olan iki önemli iç faktör ortaya koymuştur. Bunlardan ilki rejim tipi, yani rejim güvenliği, diğeri ise kalkınma seviyesidir. Yazar, incelediği ülkelerden Ürdün ve Gambia gibi demokrasi olmayan veya kuşkulu olan küçük devletler ile Paraguay ve Panama gibi yeni demokrasilerin dış politikalarını öncelikle rejim güvenliğini sağlama amacıyla kullandıklarını ifade etmiştir. Kalkınma seviyesi de benzer şekilde devletlerin hedef ve davranışlarını şekillendirerek dış politikayı etkilemiştir. Fakir devletler yaşam ve ölüm mevzularıyla daha çok ilgiliyken, zengin devletler bölgesel ve küresel çapta etkilerini arttırabilecekleri konulara eğilmişlerdir. Zengin devletlerin dış politika bürokrasisi daha gelişmiş olduğu için, uluslararası sistemdeki değişimlerden fazla etkilenmemişlerdir. Kalkınma seviyesi ülkelerin liderlerini de etkilemiştir. Az

---

⁶⁰ *Ibid.*, s. 212.

gelişmiş ülkelerin deneyimli diplomatik kadrosu olmadığı için, bu ülkelerin liderleri dış politikada daha fazla etkili olmuşlardır.⁶¹

Vital de benzer görüşleri savunmuştur. Vital'e göre, zayıf devlet bürokratik yapısı daha küçük ve imkanları daha kısıtlı olduğu için, liderler bürokratik yapıya güvenmeyerek kararlarını genellikle kendi değerlendirmelerine göre alırlar.⁶²

Özetlemek gerekirse, küçük devlet davranışlarına yönelik dış veya iç faktörler olarak tek bir açıklama getirmek zordur. Fakat genel kabul gören düşünce dış faktörlerin daha önemli olduğu yönündedir. Küçük devletlerin zayıflıkları dolayısıyla dış dünyayı etkileme olanakları daha az olduğundan, dış olaylara karşı tepkisel davranırlar. Kurumsal yapıları yeterince gelişmediğinden dış politikada liderlerin kararları daha etkilidir.

2. Küçük Devlet Dış Politika Davranışları

Realist bakış açısıyla büyük ve küçük devletlerin dış politika davranışlarının farklı olacağı söylenebilir. Küçük devletlerin dış politikaları alanında çalışan yazarlar küçük devletlerin gösterdiği veya göstermesi beklenen bir takım davranışları ortaya koymuşlardır⁶³. Bunlar şöyle özetlenebilir:

- a) Uluslararası faaliyetlere düşük seviyede katılım,
- b) Dış politika aktivitelerinin fonksiyonel ve coğrafik olarak dar kapsamlı olması,

⁶¹ Hey, *op. cit.*, s. 189-194.

⁶² Vital, *op. cit.*, s. 30-32.

⁶³ Söz konusu liste dört yazarın çalışmasından derlenmiştir. Handel, *op. cit.*, s. 53., East, *op. cit.*, s. 557., Jeanne A. K. Hey, **Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior**, Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2003, s. 5., David J. McCraw, "New Zealand's Foreign Policy Under National and Labour Governments: Variations on the 'Small State' Theme?", **Pacific Affairs**, C. 67, No. 1 (Bahar, 1994), s. 7-8.

- c) Dış politika aracı olarak diplomatik ve ekonomik araçların, askeri yöntemlere nazaran daha fazla kullanılması,
- d) Uluslararası örgütlerin aktivitelerine yüksek katılım,
- e) Uluslararası yasal normlara verilen güçlü destek.

Bu davranışlar çoğu yazar tarafından kabul görse de, bazı yazarlar tam zıttı argümanlar öne sürebilmişlerdir. Aşağıda bu davranışlar incelenirken değişik bakış açılarına da yer verilecektir.

a. Düşük Katılım

Küçük devletlerin kısıtlı kaynakları nedeniyle dünya olaylarına katılım seviyesi düşüktür. Fakat bu değerlendirme görecelidir. Yani, büyük devletlere göre bir seviye düşüklüğü söz konusudur.

Dünya olayları ile neyi kastediyoruz? David McCraw, Yeni Zelanda'nın dış politika davranışlarını incelediği çalışmasında, Yeni Zelanda'nın dünya olaylarına katılımını iki başlık altında incelemiştir; ilki, askeri operasyonlara katılım seviyesi, ikincisi, dış yardım miktarı. Askeri operasyonlar olarak, barışın korunması, barışın tesisi, ateşkesin gözetlenmesi gibi faaliyetler ele alınırken, dış yardım alanında BM hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilme oranını esas almıştır.⁶⁴

Maurice East, uluslararası aktivitelere katılım konusuna iki açıdan yaklaşmıştır: Ülkelerin büyüklüğü ve gelişmişliği. East, sayısal verilere göre yaptığı değerlendirme neticesinde üç sonuca ulaşmıştır:

- Büyük devletler, küçüklere nazaran daha fazla aktiviteye katılırlar.

---

⁶⁴ McCraw, *op. cit.*, s. 8-11.

— Ekonomik gelişme seviyesi düşük olan bir küçük devlet, gelişmiş bir küçük devlete nazaran daha az faaliyete iştirak eder.

— Uluslararası aktivitelere katılım seviyesindeki farklılıklarda, büyüklük gelişmişliğe nazaran daha önemlidir.⁶⁵

Görüldüğü gibi küçük devletlerin uluslararası aktivitelere ayıracak paraları, personeli, araç ve gereci sınırlıdır. Bunun yanında, düşük katılımın tek nedeni kısıtlı kaynaklar değildir. Rejim, hükümet, kamuoyu gibi birtakım unsurlar da bu konuda etkili olabilmektedir. Fakat gerçek olan şu ki, kaynaklarınız kısıtlıysa, istesenez de yapamazsınız.

b. Sınırlı İlgil Alanı

Küçük devletler, yine kısıtlı kaynakları dolayısıyla, dış politika ilgi alanlarını bölgesel konularla veya kendilerini doğrudan ilgilendiren hususlarla sınırlandırır. East'in söylediği gibi, 'Belirli fonksiyonel ve coğrafik alanlar öne çıkarken, diğerleri göz ardı edilir.'⁶⁶Bunun sonucu olarak küçük devletler genel anlamda daha az aktif, sadece belirli alanlarda aktif politika takip edebilirler.

Bir devletin ilgi alanının dar olup olmadığı nasıl anlaşılabilir? Bunun için somut göstergeleri bulmak kolaydır. Bir ülkenin diğer ülkelerdeki diplomatik temsilciliklerine bakmak önemli bir gösterge olabilir. Kaç tane ülkede diplomatik temsilcilik bulunmaktadır? Bunların temel fonksiyonları nedir ve görevli diplomat sayısı kaçtır? Bu soruların cevabı bize ülkenin ilgi alanlarını gösterdiği gibi hangi bölgelere ne açıdan değer verildiğini de ortaya koymaktadır. Örneğin bir ülke, ticari

⁶⁵ East, *op. cit.*, s. 564.

⁶⁶ *Ibid.*, s. 559.

ilişkilerinin yoğun olduğu diğer bir ülkede çok fazla sayıda konsolosluk açacaktır. Küçük devletleri, büyüklerden ayıran nokta, diplomatik temsilciliklerinin az olması, belirli coğrafik alanla sınırlı kalması ve görevli diplomat sayısının düşük olmasıdır.

Vital, dış politikada görevli personel sayısının yetersiz olmasının doğal sonucu olarak bilgi ve istihbarat akışının sayı ve nitelik açısından yetersiz olduğunu belirterek, bunun üç sonuca yol açtığını vurgulamıştır; ilki, küçük devletlerin uzmanları kendi coğrafyası etrafı ile sınırlı faaliyet gösterirler. Fakat bu durum onların belirli bir bölge açısından, büyük devlet uzmanlarına nazaran daha üstün olduğu anlamına gelmez. Küçük devletlerin, ilgi alanları dışındaki bölgeler hakkında ya yüzeysel bilgileri vardır, ya da hiç bilgileri yoktur. İkincisi, büyük devletlerin dünya çapındaki bilgi ağı onlara, bütün uluslararası büyük olaylar karşısında taktik üstünlük ve operasyonel avantaj sağlamaktadır. Üçüncüsü, büyük devletler hemen hemen her zaman diğer devletlerin hareket tarzını bilme ve tahmin etme açısından küçük devletlere nazaran üstün durumdadırlar.⁶⁷

Handel, büyük devletlerin her alanda üstün olduğunu düşünmemektedir. Handel'e göre, ilgi alanının dar olması küçük devletlere bazı avantajlar sağlamıştır:

“Bütün yazarların mutabık olduğu nokta, zayıf devletlerin dikkatlerini sınırlı alandaki dış politika problemlerine yönelmesi nedeniyle, büyük ve süper güçlerin karar vericilerine nazaran göreceli olarak daha avantajlı olduğu yönündedir. Zayıf devletlerin politikacıları ilgilendikleri konularla ilgili daha derin bilgiye sahiptirler ve dikkatlerini dağıtan fazla konu yoktur. Fakat zayıf devletler daha geniş bir alanla ilgili ya da doğrudan büyük güçleri ilgilendiren problemlerle yüz yüze geldiklerinde sahip oldukları bilgiler yetersiz kalır ve bunun sonucu olarak büyük güçlerin sağladığı istihbarata bağımlı olurlar.”⁶⁸

⁶⁷ Vital, *op. cit.*, s. 22-23.

⁶⁸ Handel, *op. cit.*, s. 42-43.

Küçük devletlerin ilgi alanları dışındaki konulara yönelik bilgi ve istihbaratı büyük devletlerden almaları onlara yardımcı olur. Fakat bu bilgiler ülke dışındaki kaynaklardan geldiği için, dünya olaylarına bakış açısı ister istemez bilgi kaynağı ülkenin gözlüğünden olacaktır. Yani otonom değerlendirme yapılamayacaktır. Sonuçta küçük devletlerin ilgi alanları dışındaki olaylara yaklaşım tarzının benzerlik göstermesi beklenebilir.

c. Ekonomik Öncelik

Uluslararası ilişkiler literatüründe yer alan yaygın kanılardan bir diğeri de, küçük devletlerin dış politika alanında ekonomi ile ilgili konulara öncelik vermesidir. Küçük devletlerin ekonomik bürokrasisi dış politika faaliyetlerinin yürütülmesinde daha aktiftir.

Eğer bir ülkenin ticarete bağımlılığı yüksekse dış politikasında ekonomiye öncelik vermesi normaldir. Küçük devletler de sınırlı kaynakları ve küçük yüzölçümleri nedeniyle ekonomik açıdan dışa bağımlıdırlar. Ticaret yapabildikleri mallar ve ülkeler sınırlıdır. Uluslararası arenada bu ticari yapılarını etkileyebilecek herhangi bir olay meydana gelmesi durumunda bu durumdan çok fazla etkilenirler. İran'ın nükleer silah geliştirdiğini iddia eden Amerika Birleşik Devletleri'nin bu devlete karşı ambargo çağrısı yapmasına, İran ile yüksek seviyede ticari ilişkileri olan devletlerin karşı çıkması bu bağlamda düşünülebilir. İran'ın nükleer silah geliştirmesi hiçbir ülkenin kabul edebileceği bir davranış olamaz. Fakat olası bir ambargodan İran ile ticareti engellenecek küçük devletler çok büyük zarar göreceklerdir.

David McCraw'ın, Yeni Zelanda'nın dış politikasında ekonominin önceliğine ilişkin verdiği örnek ilginçtir. Yeni Zelanda Hükümeti, Fransa'nın Pasifik Okyanusu'nda nükleer silah denemesi yapmasına karşı olmasına rağmen, Fransa'ya uygulanacak güçlü ve sürekli bir baskının kendilerine ekonomik açıdan zarar vereceğini, Avrupa pazarına Yeni Zelanda mallarının girişinin tehlikeye gireceğini düşünmüş ve muhalefeti bırakmıştır.⁶⁹

Maurice East, ekonominin küçük devletler açısından önemini belirtmenin yanında, sayısal verilere dayanarak, devlet gücü olarak ekonominin, diplomatik ve askeri yöntemlere nazaran daha fazla kullanıldığını ifade etmiştir.⁷⁰ East, sadece tespitle yetinerek, bunun nedenlerine girmese de, diplomatik kadronun sınırlı ve daha az kaliteli oluşu ile askeri gücün yetersizliği nedenler arasında sayılabilir. Elbette ki küçük devletlerin ekonomik gücünü büyük devletlere karşı uygulaması çok zordur. Muhtemelen bu güç yüksek hacimli ticaret yaptığı diğer küçük devletlere karşı uygulanabilir. Peki, ya büyük bir devlet ona karşı ekonomik yaptırıma karar verirse ne olacak? Vital, küçük devletin zayıflığını şöyle vurgulamıştır:

“Kuşkusuz, küçük bir devlete karşı uygulanacak en basit ve etkili silah ekonomik yaptırımdır...Bu silahın en çekici tarafı -uygulayan açısından- misillemenin etkisiz kalacak olması nedeniyle uygulanamamasıdır.”⁷¹

Handel ise küçük devletlerin ekonomik yaptırımların üstesinden gelebileceğini ifade etmiştir:

“Gerçekte, ekonomik yaptırımlar askeri faaliyetlerle desteklenmezse, zayıf devletler genellikle alternatif politikaları uygulamaya koyarak baskıya göğüs gerebilirler...Zayıf devletler ekonomik açıdan zayıf olsa bile çaresiz değildirler. İç zayıflıklarını, politik ve askeri zayıflıklarında olduğu gibi, yabancı devletlerin gücü ile kuvvetlendirebilirler. Diğerinin ekonomik

⁶⁹ McCraw, *op. cit.*, s. 15.

⁷⁰ East, *op. cit.*, s. 575.

⁷¹ Vital, *op. cit.*, s. 55.

yaptırım uygulaması durumunda ekonomik desteğe hazır olan birbirine rakip büyük güçler arasındaki çekişmeyi kendi çıkarlarına göre kullanabilirler. Zayıf devletler genellikle kolayca manevra yapıp ticari partnerlerini değiştirebilirler.”⁷²

Soğuk savaş döneminin iki kutuplu dünyası açısından bu iddialar her ne kadar doğru olarak kabul edilse bile, günümüz dünyasında ne derece geçerli olduğu sorgulanabilir. Fakat gerçek olan şu ki, Soğuk Savaş döneminde de, günümüz dünyasında da küçük devletler açısından ekonomi büyük öneme sahiptir.

d. Uluslararasılık

Küçük devletler dış politika hedeflerine ulaşmak için yalnız hareket etmek yerine diğer devletlerle işbirliği yapmayı tercih etmişlerdir. Uluslararası alan onların dış çevre ile irtibatını sağladığı gibi, otonomilerini de korumalarına hizmet etmiştir. Moral değerlerin söz konusu olduğu, şiddet kullanımının yasaklandığı bu tür bir ortam küçük devletler için oldukça uygundur. Uluslararası kuruluşlar güç kullanımını düzenleyerek sorunların barışçıl çözümüne katkıda bulunmuşlar ve daha az kuvvetli olan devletlerin de seslerini duyurmalarını sağlamışlardır.

Rothstein, küçük devletlerin uluslararası örgütlere neden destek verdiklerini, bu örgütlerin sahip olduğu üç özellikle ifade etmiştir: Devletlerin resmi eşitliği, üyelikle kazanılan potansiyel güvenlik, örgütlerin büyük güçleri dizginleme kapasitesi.⁷³ Rothstein’in, uluslararası kuruluşlara yaklaşımı oldukça iyimser tablo çizmiştir. Gerçeklerle yüzleşilecek olursa, bu ortamda büyük güçlerin yeterince dizginlenemediği ve küçük devletlerin kendilerini her zaman güvende hissetmediği görülebilir. Her ne kadar uluslararası kuruluşlarda “bir devlet-bir oy” ilkesi geçerli,

⁷² Handel, *op. cit.*, s. 241.

⁷³ Rothstein, *op. cit.*, s. 44-45.

yani küçük devletler, büyükler ile eşit kabul ediliyor olsalar da, güçlü ve zayıf devletler arasında asimetrik bir ilişki olduğu söylenebilir. Güçlü devletler bölgesel ve küresel konularda kendi eğilimleri doğrultusunda kararlar alıp, politikaları yönlendirirken, zayıf devletler daha çok örgütlerin yararına alınmış bu kararları direk uygulamaya meyilli olmuşlardır.

Keohane, küçük devletlerin uluslararası örgütlere yaklaşımını Rothstein'dan farklı ele almıştır. Keohane, küçük güçlerin uluslararası örgütlere yaklaşımında dış yardım ve güvenlik ihtiyacından çok, sistemik rolün⁷⁴ algılanmasının daha önemli olduğu düşüncesindedir. Küçük devletler bu örgütlerin güvenlik ihtiyaçlarını yeterince karşılayamayacağını bilmelerine rağmen desteğe devam etmişlerdir. Küçük devlet liderleri beraberken çok az şey yapabileceklerinin farkındadırlar, fakat ayrı olduklarında yapabilecekleri hiçbir şey yoktur. Uluslararası örgütler aracılığıyla yaşamlarını devam ettirme şansları daha yüksektir.⁷⁵

Anders Wivel, uluslararası örgütlerde küçük devletlerin yaşadığı güvenlik ikilemlerine vurgu yapmıştır:

“Küçük devletler güvenliklerini bağımsızlıklarından fedakarlık etmeden arttırmak, aynı zamanda büyük devletlerin tasarrufları üzerinde etkili olmak isterler. Uluslararası örgütlere katılmak onlara güçlü devletler üzerinde etkili olma imkanı verirken, siyasi bağımsızlıklarından ödün verme durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzden küçük devletler bağımsızlık ile etkili olmak arasında bir ikilem yaşarlar.”⁷⁶

Küçük devletlerin yaşadığı bu ikilem onları iki seçenekle baş başa bırakır; ya seslerini daha fazla duyurmak için bu kuruluşlara katılmayı kabul edecek, fakat bu

⁷⁴ *Supra.*, s. 19.

⁷⁵ Keohane, *op. cit.*, s. 296-297.

⁷⁶ Anders Wivel, “The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor”, **Journal of Common Market Studies**, C. 43, No. 2 (2005), s. 396.

durumda istemedikleri kararları uygulamak zorunda kalabilecekler, ya da otonomilerini muhafaza etmek için uluslararası arenadan uzak duracak, fakat bu durumda da yalnızlık onların başına daha büyük dertler açabilecektir.

Uluslararası kuruluşların küçük devletler açısından önemli olduğunu belirten yazarlardan bir diğeri de Jeanne Hey'dir. Fakat Hey, uluslararası örgütlerin işlevlerinden kuşkuludur. Küresel örgütler küçük devletlere fayda sağlasa da, uluslararası politik realiteler burada da geçerlidir. Güç prensipleri uygulamadadır. Bunun anlamı, gündemi en güçlü devletler belirlemede, kendi çıkarlarına uymayan bir durum meydana geldiğinde örgüt göz ardı edilmektedir. Uluslararası örgütler küçük devletlere ancak, güçlü devletlerin uluslarüstü yaklaşıma razı oldukları alanlarda fayda sağlamaktadır.⁷⁷

Uluslararası örgütlerin küçük devletler açısından faydalı olabilmesi için kurumsallaşmasının gerektiği ortadadır. Küçük devletler daha güçlü devletlerle aynı çatı altında iken çıkarlarını savunabilmek amacıyla güçlü kurumların olmasını, sıkı kuralların takip edilmesini tercih ederler. Güçlü kurumlar egemenliklerinden feragat gerektirse de, büyük güçleri de aynı kurallara uymaya zorlayacağından küçük devletler açısından daha faydalıdır. Bunun yanında kurumlar, küçük devletlerin diğer devletlerin eylemleri ve tercihlerinden haberdar olmalarını sağlaması açısından da büyük öneme sahip olmuştur.

Sonuçta küçük devletlerin uluslararası örgütlere yaklaşımı ile ilgili şu yorum yapılabilir: Küçük devletler uluslararası örgütlerin sıkı savunucusudur. Uluslararası

---

⁷⁷ Hey, *op. cit.*, s. 188.

örgütler küçük devletlerin tüm isteklerine cevap vermese de, bu örgütlerin dışında kalmak onların daha zararına olacaktır.

e. Moral Değerler

Küçük devletler her zaman uluslararası arenada moral değerleri desteklemeye yönelik eğilim göstermişler ve uluslararası yasal normlara yüksek seviyede bağlı olmuşlardır. Hukukun üstünlüğü, insan hakları, çatışmaların barışçıl çözümü, çevrenin korunması gibi konular küçük devletler için önemli olmuştur. Fiziksel olarak zayıf oldukları için, uluslararası ilişkilerin sivilleşmesini tercih etmişlerdir.

Uluslararası hukuk, egemenlik ve devletlerin eşitliği prensibine dayandığı için küçük devletler tarafından kuvvetle savunulmuştur. Bu sayede büyük güçlerin hırsları bir ölçüde frenlenebilmiştir. Daniel Thürer'in belirttiği gibi, 'koyunlar ve aslanlar barış zamanında yan yana bulunabilirler, çünkü nasıl hayvanat bahçesindeki kafeslerde parmaklıklar varsa, devletleri de birbirinden ayıran egemenlik çubukları vardır.'⁷⁸

İkinci Dünya Savaşı sonrasında BM Sözleşmesi ilk defa savaşı yasaklamıştır. Savaş sadece bireysel ve kolektif savunma anlayışı içerisinde anlaşılabilir olacaktır. BM Şartı'nı imzalayarak tüm devletler bu prensibe bağlı kalacaklarını ilan etmişlerdi. Fakat Soğuk Savaş döneminde oluşan iki blok, çoğu küçük devleti bir tercih yapmaya sürüklemişti. Ya bloklara katılacaklar, ya da tarafsız kalacaklardı. Soğuk Savaş dönemi moral değerlerin vurgulanmasına fazla hizmet etmemiştir.

---

⁷⁸ Daniel Thürer, "The Perception of Small States: Myth and Reality", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 38–39.

Soğuk Savaş sonrası dönem moral değerlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Katı güç, yerini yumuşak güç anlayışına bırakmıştır. Elbette böyle bir gelişmeyi en çok isteyenler küçük devletler olmuştur. Nitekim Avrupa Birliği'nin günümüzde bu derece popüler olmasının en büyük nedeni, moral değerleri ön plana çıkararak, klasik askeri ve ekonomik güç unsurlarını kullanmamasıdır.

Küçük devletlerin moral değerlere bağlılıklarını şüpheyle karşılayıp, agresif hareket etmekle ülke büyüklüğünü ilişkilendirmeyen yazarlar da vardır. Robert Purnell, küçük devletlerin daha barışçıl olmadığını, askeri açıdan yetersiz olduklarından barışsever gözüktüklerini, onların da yapabildikleri kadar büyük güç gibi hareket ettiklerini belirtmiştir.⁷⁹ Carl Hambro da aynı düşüncededir:

“...küçük ulusların emperyalist hırsları yoktur –diğer uluslardan daha iyi olduklarından değil, mevcut durumları bu ihtiraslarını gerçekleştirmeye mani olduğundan.”⁸⁰

Amry Vandenbosch da küçük devletlerin neden barışçıl davrandıklarına dair benzer tespitlerde bulunmuştur:

“Küçük devletlerin ekonomik ve askeri zayıflıkları dolayısıyla, güç kullanarak diğer devletler üzerinde isteklerini empoze etme şansları yoktur. Bu yüzden küçük devletlerin uluslararası hukukun gelişimi, uluslararası mahkemelerin teşkili ve barışçıl enstrümanlar ile kurumların oluşturulmasına yönelik büyük ilgileri vardır.”⁸¹

Maurice East ise ampirik araştırması sonucunda daha çarpıcı bir sonuca ulaşmıştır: *Küçük devletler, büyük devletlere nazaran güç kullanımına daha yatkındırlar*. East'e göre küçük devletlerin organizasyon kapasitesinin kısıtlı olması,

⁷⁹ Handel, *op. cit.*, s. 38'den Robert Purnell, **The Society of States: An Introduction to International Politics**, Londra, Weidenfeld ve Nicolsan, 1973, s. 98-99.

⁸⁰ Handel, *op. cit.*, s. 38'den Carl J. Hambro, “The Role of the Smaller Powers in International Affairs Today”, **International Affairs**, C. 15 (Mart-Nisan, 1936), s. 172.

⁸¹ Amry Vandenbosch, “The Small State in International Politics and Organization”, **The Journal of Politics**, C. 26, No. 2 (Mayıs, 1964), s. 304.

uluslararası olayları zamanında takip etmesini engeller. Bu durum da devleti etkileyebilecek olayların erken dönemde tespit edilmesini önleyerek daha yüksek riski bulunan eyleme geçmesine neden olur. Sanıldığına aksine büyük devletler küçük devletlere nazaran sözlü tepkilere daha yatkındırlar. Çünkü onların sözlü açıklamalarını (protesto, tehdit, kınama vs.) destekleyebilecekleri maddi imkanları daha fazladır. Dolayısıyla büyük devletlerin sözlü açıklamaları etkili olabilir.⁸²

Farklı görüşler söz konusu olsa da, yazarların genelde birleştiği nokta küçük devletlerin moral değerlere bağlı olduğu gerçeğidir. Farklılıklar bunun nedenlerinde yer almıştır.

3. Küçük Devletlerin Güvenlik Politikaları

Küçük devletler kaynaklarının yetersiz olması nedeniyle güvenlik politikalarında fazla seçeneğe sahip değildirler. Ya etkili olmayı tercih edecek, ya da otonomilerini koruyacaklardır.⁸³ Büyük devletler bunların ikisine de sahipken, küçük devletlerin bu yetenekleri sınırlıdır. Bir küçük devlet etkisini arttırmak isterse, işbirliği yaparak *ittifaklara* katılma yolunu tercih edecektir. Eğer savunmacı bir politika tercih ederek otonomisini korumak isterse, bu sefer *tarafsızlık* onun için en uygun seçenek olacaktır. Bu yüzden küçük devletlerin geleneksel güvenlik ikilemleri otonomilerini korumak ile etkilerini arttırmak arasında cereyan etmiştir. Peki hal böyleyken küçük devletlerin tümüne özgü bir güvenlik anlayışından söz edilebilir mi? Küçük devletlerin bir ittifaka dahil olmaları ya da tarafsız kalmaları konusunda onları güdüleyen unsurlar nelerdir? Bu sorulara cevap verebilmek için ittifak ve tarafsızlık politikalarına bakılmalıdır.

⁸² East, *op. cit.*, s. 568.

⁸³ Wivel, *op. cit.*, s. 396.

a. İttifaklar

İttifaklar, aynı ortak amacı ve çıkarı paylaşan devletlerin ülke bütünlüklerini ve güvenliklerini sağlamak amacıyla, ortak düşmana karşı gerektiğinde hep beraber askeri güç kullanma taahhüdünde buldukları resmi birlikteliklerdir.⁸⁴

Küçük devletleri ittifaklara yönlendiren etmenler şu şekilde sıralanabilir:

1. Küçük devletlerin kapasiteleri kısıtlı olduğu için güvenlik ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamaları zordur. Bu maksatla ülkesini ve vatandaşlarını askeri saldırılara karşı daha etkin olarak koruyabilmek için, büyük güçlerle ittifak yapma yolunu tercih edebilirler.

2. Büyük bir güçle yapılan ittifakın siyasi ve psikolojik avantajları vardır. Bu tür bir ittifak küçük devletin uluslararası arenada elini güçlendirir, pazarlık gücünü artırır.⁸⁵

3. Küçük devletlerin ittifakları tercih etmelerinin tek nedeni güvenlik kaygıları değildir. İttifak yapan devletler arasında ticaretin arttığı da gözlenen bir gerçektir.

4. İttifaklar, küçük devletlerin iç siyasi rejimlerini destekleyerek iç güvenliklerini daha sağlam hale getirirler.⁸⁶

---

⁸⁴ Heinz Gärtner, "Introduction: Small States and Alliances", Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, New York, Physica-Verlag, 2001, s. 2. İttifakların dört fonksiyonu vardır: Gücü arttırmak, müttefiklerin hareketlerini kontrol etmek, uluslararası düzenin idamesi ve iç güvenlik (özellikle küçük devletler için). Keohane, *op. cit.*, s. 301.

⁸⁵ Rothstein, *op. cit.*, s. 50.

⁸⁶ Volker Krause, J. David Singer, "Minor Powers, Alliances and Armed Conflicts: Some Preliminary Patterns", Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, New York, Physica-Verlag, 2001, s. 18–21. Buna karşın büyük devletlerin ittifak yapmaktaki amaçlarını şöyle sıralayabiliriz: Uluslararası arenada etkilerini arttırmak, savunma maliyetlerini azaltmak, eylemlerine meşruiyet kazandırmak, sorumluluğu paylaşmak. Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006, s. 309–310.

Handel, resmi ittifakların üç şekilde oluşabileceğini ifade etmiştir. Bunlardan ikisi çift taraflı, diğeri ise çok taraflı ittifaklardır. Büyük bir güç ile küçük gücün yaptığı ittifaklar dengesiz iki taraflı ittifaklar, aşağı yukarı dengeli iki devletin yaptığı ittifaklar ise dengeli iki taraflı ittifaklardır. Çok taraflı ittifaklarda ise birden fazla küçük ve büyük güç bir arada bulunmaktadır.⁸⁷ Bunların dışında Keohane'in "Al Capone İttifakı" olarak adlandırdığı ittifaklar vardır. Bu ittifaklar küçük devletlerin siyasi bağımsızlıklarını tamamen yitirmesine neden olabilirler. Bu tür ittifaklarda dışarıdaki bir tehdide karşı değil, bizzat ittifak yapılan büyük güce karşı korunmak söz konusudur. Keohane, bu ittifaka örnek olarak da Varşova Paktı'nı göstermiştir.⁸⁸

Peki, küçük devletler için en uygun ittifak oluşumu nasıl olmalıdır? Rothstein konuya pragmatik yaklaşmıştır:

"Küçük devletler karışık, çok taraflı ittifakları tercih *etmelidirler*. Güvenlik ve siyasi etki anlamında en fazla faydayı bu tür ittifaklar sağlar. Şayet bu mümkün olmuyor ve küçük devletin güvenliği acil bir tehlike altında değil ve hedef daha çok siyasi ise, dengesiz iki taraflı ittifak yerine diğer küçük devletlerle bir ittifak tercih edilmelidir. Tek bir büyük güce ittifak ancak diğer alternatifler mümkün değil ve yakın bir tehlike söz konusu ise tercih edilmelidir."⁸⁹

İttifaklar, küçük devletlerin güvenlik ihtiyaçlarına cevap verse de, siyasi bağımsızlıklarından feragat etmek zorunda kalırlar. Bunun doğal sonucu olarak dış politikaları, ittifak yaptıkları büyük güçlerin politikalarına bağımlı hale gelip istemedikleri kararları uygulamak durumunda kalabilirler.

⁸⁷ Handel, *op. cit.*, s. 120.

⁸⁸ Keohane, *op. cit.*, s. 302. Chicago'daki iş adamları diğer gangsterlerden korunmak için değil, bizzat Capone Çetesi'nin kendilerine bir zarar vermemesi için, onlara korunma parası ödüyorlardı.

⁸⁹ Rothstein, *op. cit.*, s. 177.

Küçük devletlerin ittifaklar konusunda vereceği karar yukarıda belirttiğimiz negatif ve pozitif yönlerin değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkabilecektir. Acaba ittifak uygun bir yol olarak görülmezse küçük devletler nasıl bir yol izleyebilirler?

b. Tarafsızlık

Tarafsızlık genel anlamda, savaş sırasında savaş dışı kalma ve çatışan taraflara askeri kolaylıklar sağlamama anlamına gelmektedir.⁹⁰Hukuki anlamda tarafsızlık iki gruba ayrılmaktadır. *Geçici tarafsızlık*, herhangi bir devletin iki veya daha fazla devlet arasında çıkmış bir savaşta tarafsız kalacağını savaşan taraflara bildirmesidir. Sadece savaş zamanıyla sınırlıdır. Tarafsızlık tamamen iradi bir durumdur ve tarafsız devlet isterse savaş sırasında tarafsızlığını bozarak savaşa katılabilir. *Sürekli tarafsızlıkta* iki veya daha fazla devlet bir devleti çeşitli nedenler ile zorlayarak tarafsızlık statüsüne yöneltmektedir. Bu durumdaki devletler siyasi ve askeri ittifaklara katılamazlar. Dolayısıyla bağımsızlıkları diğer devletler tarafından kısıtlanır. Görüldüğü gibi geçici tarafsızlık, sadece savaş süresiyle sınırlı hak ve yükümlülükler içerirken, sürekli tarafsızlık barış zamanı da birtakım yükümlülükler içermektedir.⁹¹Sürekli tarafsızlık durumunda bir tercih söz konusu olamayacağı için bizim ilgi alanımız geçici tarafsızlık ile sınırlı kalacaktır.

Tarafsızlık politikasını tercih eden küçük devletlerin asıl niyeti otonomilerini korumaktır. İttifak yapan küçük devletlerin bağımsız bir dış politikaları olamayacağı

⁹⁰ Arı, *op. cit.*, s. 257. Hukuki bir durum olan tarafsızlığın dayanağı 1907 tarihli Hague Sözleşmesi'dir. Sözleşmeye göre, tarafsız devletler savaşa doğrudan ve dolaylı olarak taraf olamazlar, tarafları destekleyemezler, topraklarını onlara açamazlar. Bunun yanında tarafsız devletler, tarafsızlıklarına yönelik saldırılara karşı kendilerini savunabilirler. Laurent Goetschel, "Neutrality, a Really Dead Concept", **Cooperation and Conflict**, C. 34, No. 2 (1999), s. 118.

⁹¹ *Ibid.*, s. 258-261.

gerçektir. Bağımsız karar alamayan devletlerin iç ve dış egemenlikleri her zaman sorgu altında olacaktır.

Büyük güçler arasındaki mücadelenin potansiyel kurbanları olan zayıf devletlerin, tarafsızlık sayesinde uluslararası arenada egemenliklerini sürdürebilme şansları olmuştur. Büyük güçler açısından uluslararası düzenin idamesi, her zaman için küçük devletlerin varlığından daha önemli olmuştur. Bu yüzden küçük devletler sıklıkla büyük devletler tarafından ittifaklara zorlanmışlardır. Küçük devletlerin bir koruyucuya sahip olması her ne kadar iyi gibi görünse de, sonuçta büyük güçler arasındaki bir itilaftan en fazla onlar etkilenmişlerdir. Bu yüzden çatışmalarda taraf olmamak onların çıkarına olmuştur.

Tarafsızlık kararı vermede coğrafi konum da oldukça önemli yer tutmuştur. Büyük güçler veya bloklar arasında yer alan devletler için tarafsızlık hayati bir konudur. Üstelik bu devletlerin tarafsızlığı büyük güçlerin de çıkarına olmuş, bu sayede sınırları daha güvenli hale gelmiştir. Tarafsız ülkenin topraklarını işgal olasılığı azaldığı için, bu durum büyük güçler arasındaki itilafların da azalmasına hizmet etmiştir. Kısacası tarafsızlık uluslararası düzenin idamesinde de önemli rol oynamıştır.

Uluslararası arenada tarafsız devletlerin üstlendiği bazı roller de olmuştur. Askeri çatışmalardan uzak bir dünya düşleyen tarafsız devletler, bu hedeflerini gerçekleştirebilmek için hakemlik ve arabuluculuk rollerini üstlenmişlerdir.⁹² Onların bu girişimleri büyük güçler tarafından da desteklenmiştir. Dolayısıyla tarafsızlık, küçük devletlerin uluslararası ortamda daha aktif rol almalarını da sağlamıştır. Küçük

---

⁹² Goetschel, *loc. cit.*, s. 121.

devletler yukarıdaki nedenlerle tarafsız kalmayı tercih ederlerken, bazı riskleri de almışlardır. İlki, büyük güç korumasından mahrum kalmışlar, ikincisi, uluslararası örgütlerde yer almayarak etkili olma şanslarını yitirmişlerdir.

Yukarıda görüldüğü gibi küçük devletlerin geleneksel güvenlik ikilemi, otonomilerini korumak ile etkilerini arttırmak arasında olmuştur. Güvenlik politikalarında küçük devletlere yönelik tek tip bir davranış kalıbı yer almamıştır. Fakat tarafsızlık da seçilse, ittifaklara da girilse aslında tek bir amaç söz konusu olmuştur: Varlıklarını devam ettirmek. Seçilecek yöntem ise, ülkenin coğrafi konumuna, uluslararası sistemin yapısına, iç politikaya göre değişiklik göstermiştir.

II. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK DEVLETLER

Son elli yıl içinde dünya çapında yaşanan büyük değişimler yeni devletlerin oluşumuna yol açtığı gibi, küçük devletlere bakış açısını da farklılaştırmıştır. Soğuk Savaş döneminde güvenlik kaygıları ön planda olan küçük devletler, doksanlı yıllardan itibaren küreselleşmenin de etkisiyle kalıplarından çıkarak dünya sahnesinde etkili oyuncular olmaya başlamışlardır. Küreselleşme ile paralel olarak ortaya çıkan bölgeselleşme hareketleri, küreselleşme ile mücadelede önemli bir araç haline gelmiştir. Bölgeselleşmenin nimetlerinden en fazla faydalananlar ise küçük devletler olmuşlardır.

Bölgeselleşme hareketlerinden en önemlisi Avrupa Birliği'dir. AB, küçük devletler ile bölgesel büyük güçler arasında ekonomi ve güvenlik konularını kurumsallaştırarak, küçük devletlere koruma sağlamıştır. Bununla beraber küçük devletlerin çıkarlarını savunabileceği bir platform oluşturarak, eskiye nazaran onların birlik içi ve dışında daha etkili olmalarının yolunu da açmıştır. Yüzyıllardır büyük güçler arasındaki mücadelenin kurbanı olan küçük Avrupa devletleri açısından bu oldukça önemli bir dönüşüm olmuştur.

Objektif kriterler açısından ele alındığında Avrupa Topluluğu'nun kuruluşuna imza atan altı ülkeden üçünün küçük devlet olduğu söylenebilir. Topluluğun ilk genişlemesi ile toplam üye sayısı dokuzaya çıkarken, küçük devlet sayısı beşeye çıkmıştır. İkinci genişlemede üye olan üç ülkeden ise sadece İspanya küçük devlet

tanımı dışında kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile 1995 yılında Birlik yeni bir genişleme sürecine girmiştir. Üçüncü genişleme ile birliğe katılan üç küçük devlet ile toplam AB üye sayısı onbeşe çıkarken, bunlardan on tanesi küçük devlet olmuştur. 2004 ve 2007 yıllarında birliğe katılan oniki devletten ise sadece Polonya büyük devlet sınıfına girebilmiştir. Avrupa Birliği'nin mevcut durumunda üye devletlerin dörtte üçünden fazlasını küçük devletlerin oluşturduğunu söyleyebiliriz (Bkz. Tablo-3).⁹³

Tablo-3: Avrupa Birliği'nin Tarihsel Süreci İçerisinde Küçük Devlet Sayısındaki Değişim

	Büyük Devletler	Küçük Devletler	Küçük Devlet Oranı
Kurucu Üyeler	Fransa Almanya İtalya	Hollanda Belçika Lüksemburg	% 50
1. Genişleme	İngiltere	Danimarka İrlanda	% 55
2. Genişleme	İspanya	Portekiz Yunanistan	%58
3. Genişleme		İsveç Avusturya Finlandiya	% 67
4. Genişleme	Polonya	Macaristan Çek Cumhuriyeti Slovenya Slovakya Estonya Litvanya Letonya Kıbrıs Malta	% 76
5. Genişleme		Bulgaristan Romanya	% 78

⁹³ Tabloda gösterilen küçük-büyük devlet ayrımı nüfus ve GSMH değerleri kıstas kabul edilerek yapılmıştır. Niye bu kıstasların kullanıldığı çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılarıyla ele alınacağından şu an için bu yönde bir tartışmaya girilmeyecektir. Fakat kısaca belirtilmesi gereken husus, büyük devlet tabirinden Avrupa tarihinin bilinen klasik büyük güçlerinden (Almanya, Fransa, İngiltere) daha fazlasının anlaşılması gerektiğidir.

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerine bakıldığında küçük devletlere büyük bir ayrıcalık tanındığı rahatlıkla görülebilir. Konseydeki ağırlıklı oy oranları, parlamento ve komisyondaki temsilci sayıları küçük devletler lehine düzenlenmiştir. Bu kurumsal yapı sayesinde, her ne kadar Avrupa bütünleşme sürecinin temel inisiyatiflerinde çok fazla söz sahibi olamasalar da, pek çok spesifik alanda güçlerinin ötesinde etkili olma imkanına kavuşmuşlardır.

Özellikle son iki genişleme Avrupa Birliği içindeki dengeleri küçük devletler lehine değiştirmiş, küçük devletler Birlik içerisinde çıkarlarını daha fazla savunma imkanına kavuşmuşlardır. Büyük devletlerin kurumsal yapı ve karar alma süreçlerinde yapmak istediği değişiklikler büyük tartışmalara neden olmuştur. AB kurum ve karar alma süreçlerinde yapılması düşünölen reformların, büyük devletlerin dengeyi tekrar kurma çabaları olduğu söylenebilir.

Avrupa Birliği'nin bir güvenlik aktörü olarak hızlı gelişimi de büyük ve küçük üye devletler arasında yeni gerilimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Büyük devletlerin önemli dış politika ve güvenlik alanlarında kendi aralarında gayri resmi görüşmeler yapmaları küçük devletlerin tepkisine neden olmuş ve onların kaygılarını artırmıştır.

Avrupa Birliği içinde büyük ve küçük devletler arasında yaşanan fikir uyuşmazlığı bir gerçeği ortaya çıkarmıştır: Her ne kadar AB üye devletleri eşit statüde olsalar da, klasik güç ilişkileri önemini tamamen yitirmemiştir. Bunun yanında realistlerin düşündüğu anlamda küçüklüğün Avrupa Birliği özelinde geçerliliğini yitirdiği de söylenebilir. Karar alma süreçlerinde ve kurumlar içerisinde objektif kriterlere göre temsil esas olmasına ve güvenlik konularında büyük-küçük

devlet ayrımı devam etmesine karşın, diğer pek çok alanda küçük üye devletlerin kapasitelerinin çok üstünde başarılarla imza attığı ve Birliğin ajandasını etkiledikleri görülebilir.

Küçük devlet teorisi, her ne kadar bu kapsama giren devletler için ortak davranış kalıpları öngörse de, Avrupa Birliği üyesi küçük devletler için bu varsayımın her zaman geçerli olmadığı görülebilir. AB tarihinde küçük üye devletlerin bütünleşmeye yaklaşımları farklılıklar göstermiştir. Bunun yanında Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP), küçük, özellikle de tarafsız devletlerin dış ve güvenlik politikalarında önemli değişimlerin meydana gelmesine neden olmuştur. Günümüzde bu açıdan bir bakıma AB'de tarafsız devlet kalmadığı söylenebilir.

Bu bölümde, esas olarak küçük devlet teorisi Avrupa Birliği'nin küçük üye devletleri üzerinden tekrar değerlendirilecektir. Bunun için öncelikle üye devletler objektif kriterlere göre sınıflandırılarak, değerlendirmeye tabi tutulacak AB üyesi küçük devletler tespit edilecektir. Müteakiben AB'nin kurumsal yapısı incelenerek, küçük devletlerin bu yapı içerisindeki yeri ortaya konulacaktır. AB üyesi küçük devletlerin Birlik içerisinde etkili olmalarını sağlayan araçlar kurumsal boyutun yanı sıra, küçüklüğün yarattığı psikolojik algılama yönünden incelenerek, küçük devletlerin AB içerisindeki etkilerine yönelik dört farklı alandan örnekler verilecektir. Son bölümde ise AB üyeliğinin küçük devlet dış ve güvenlik politikalarında bir değişim meydana getirip getirmediği sorusuna cevap aranacaktır.

A. Avrupa Birliği'nde Küçük Devlet Ne Demektir?

19 ncu yüzyıl Avrupa'sında yaşansaydı küçük-büyük devlet ayrımı daha kolay yapılabilirdi. Bu dönemde büyük güç olarak adlandırılabilir sadece beş ülke vardı: Büyük Britanya, Prusya, Rusya, Habsburg Krallığı ve Fransa. Büyük güç kapsamına girmeyen diğer tüm devletler küçük devlet olarak kabul edilmişti. 20 nci yüzyılda Krallıkların yıkılması, kolonizasyon sürecinin sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Avrupa'da pek çok küçük devlet dünya sahnesine çıkmasına rağmen, Soğuk Savaş döneminin genel karakteristiği olan güç mücadelesi nedeniyle büyük güç olmayan diğer tüm devletler yine küçük devlet olarak görülmüştü. Kısaca küçük devletler ne olmadığına göre tanımlanmıştı.⁹⁴

Günümüzde ise büyük güçler ile küçük devletler arasındaki ayrım büyük ölçüde azalmıştır. Büyük güçler artık eskiden olduğu gibi diğer devletlere danışmadan uluslararası hukuku yazma ve değiştirme yoluna gitmemektedirler. Tüm devletler egemen kabul edilip, hukuk önünde eşit statüde bulunmaktadır.

Elbette bu buzdağının görünen yüzüdür. Resmi veya gayri resmi eşitsizlik birçok alanda halen devam etmektedir. Avrupa Birliği'nde her ne kadar nüfusla tam olarak orantılı olmasa da, değişik kurumlarda devletlerin büyüklüğüne göre temsilci sayısı değişmektedir. Avrupa'nın büyük güçleri kendi aralarında gayri resmi görüşmelerde bulunarak anlaşmalara imza atmakta, küçük devletleri bir kenara itebilmektedirler. Bu yüzden eski dönemlerdeki kadar olmasa da Avrupa'da büyük güçler ile küçük devletler arasındaki ayrım resmi ve gayri resmi olarak önemini

---

⁹⁴ Neumann, *op. cit.*, s. 3-4.

devam ettirmektedir. Bu gerçeği kabul ettiğimiz anda Avrupa Birliği'nde küçük devletten ne anladığımızı ifade etmek daha kolay hale gelecektir.

1. Objektif Kriterlere Göre AB Üye Devletlerinin Sınıflandırılması

Nüfus, yüzölçümü, GSMH, askeri harcama gibi nicel kriterleri kullanarak küçük devletlerin tanımlanması elle tutulur veriler sunabilmesi nedeniyle oldukça kullanışlıdır. Fakat Avrupa Birliği çapında bir değerlendirme yapılacaksa, ele alınacak veriler pek çok alanda anlamını yitirmeye mahkum olacaktır. Örneğin, AB'de bir üye devletin GSMH'sı göz önüne alınarak ekonomik gücünün ortaya konulması zordur. Lüksemburg'un GSMH'sı, Slovakya'dan düşük olmasına rağmen, Slovakya'nın Lüksemburg'un on katı nüfusa sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Bkz. Grafik-1,2). Lüksemburg'un ekonomik gücü birçok Güney ve Doğu Avrupa ülkesinden daha fazladır.

Bunun yanında küçüklük çizgisinin nereden çekileceği de ayrı bir problemdir. 20 milyon nüfuslu bir devlet neden büyük devlet olmaktadır da, 18 milyonluk diğer bir devlet küçük devlet sınıfına sokulmaktadır? Ya da askeri harcamalar açısından Avrupa'nın ilk beş devleti büyük devlet sınıfına sokulurken, altıncı devlet niçin küçük devlet olarak kabul edilmektedir?

Aslına bakılırsa geleneksel dört değişkene göre yapılacak bir sınıflama ile esas olarak "Eski Avrupa" tasvir edilecektir. Eski Avrupa'dan kastedilen, devletlerin yaşamında askeri gücün esas olduğu, insan gücünün yani nüfusun askeri gereklilikler açısından ele alındığı realist Avrupa'dır. "Yeni Avrupa" ise farklı bir temele sahiptir. Sadece bu dört değişken ele alınarak Yeni Avrupa tasvir edilemez. Yeni Avrupa'da

siyasi işbirliği üzerine inşa edilmiş ekonomik refah söz konusudur. Durum böyle olmasına rağmen çalışmada objektif kriterlere göre yapılacak bir sınıflama üç konunun irdelenmesi esnasında önemli olacaktır: Bunlardan ilki, AB'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerinde nüfusun önemli bir unsur olarak ortaya çıkmasıdır. AB kurumlarındaki temsilci sayıları ve Konsey'deki oy ağırlıkları nüfusa göre belirlenmektedir.

İkincisi, Avrupa Birliği'nde özellikle son dönemlerde Anayasal Antlaşma ve Reform Antlaşması üzerine yapılan tartışmalarda ortaya çıkan gruplaşmalardır. Genel olarak nüfusa göre büyük ve küçük üye devletler arasında oluşturulan bu gruplar, Birliğin gelecekte kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerinde yapmayı düşündüğü değişiklikler hususunda büyük tartışmalar içerisine girmişlerdir. Büyük devletlerin, küçük üye devlet sayısındaki artış karşısında kendi çıkarlarına uygun olarak yapmayı düşündüğü reformlar, küçük üye devletler tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Üçüncüsü, güvenlik alanında klasik güç ilişkilerinin önemini halen devam ettirmesidir. Her ne kadar Avrupa Birliği'nde güvenlik konuları Soğuk Savaş dönemindeki kadar önemli olmasa da, bu durum elbette güvenlik ihtiyaçlarının tamamen yok olduğu anlamına da gelmemektedir. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) alanında atılan önemli adımlar bunun göstergesidir. Irak Savaşı öncesi AB üye devletleri arasında meydana gelen fikir ayrılıkları ve gruplaşmalar ile Afganistan Savaşı öncesi AB üyesi büyük devletler arasında yapılan gayri resmi görüşmeler, klasik güç ilişkilerinin etkisini tamamen yitirmediğini göstermiştir.

Objektif kriterler açısından üye devletlerin dört kıstasa göre (nüfus, GSMH, yüzölçümü, askeri harcama) durumları ortaya konulacak, fakat sınıflandırma yaparken Avrupa Birliği özelinde küçük devletler üzerine çalışma yapan yazarların değerlendirmeleri ve nüfus ile ekonomik gelişmişlik seviyesini beraber ele alarak bir tanım geliştiren David Vital'in yaklaşımı esas alınacaktır. Sadece AB özelinde küçük devlet çalışmaları yapan yazarların görüşlerinin esas alınmamasının nedeni bu çalışmalarda son genişlemeler neticesinde yeni üye olan devletlerin (Bulgaristan ve Romanya) değerlendirmeye tabi tutulmamasıdır. Bu devletlerin değerlendirilmesinde Vital'in tanımı esas alınacaktır.

AB üzerine çalışan yazarlar, Hollanda'nın nüfusunu (yaklaşık 16 milyon) eşik değer olarak kabul etmişler ve bu nüfusun altındaki üye devletleri küçük olarak adlandırmışlardır.⁹⁵ David Vital'in nüfus ve ekonomiye dayandırdığı tanıma göre ise küçük devlet:

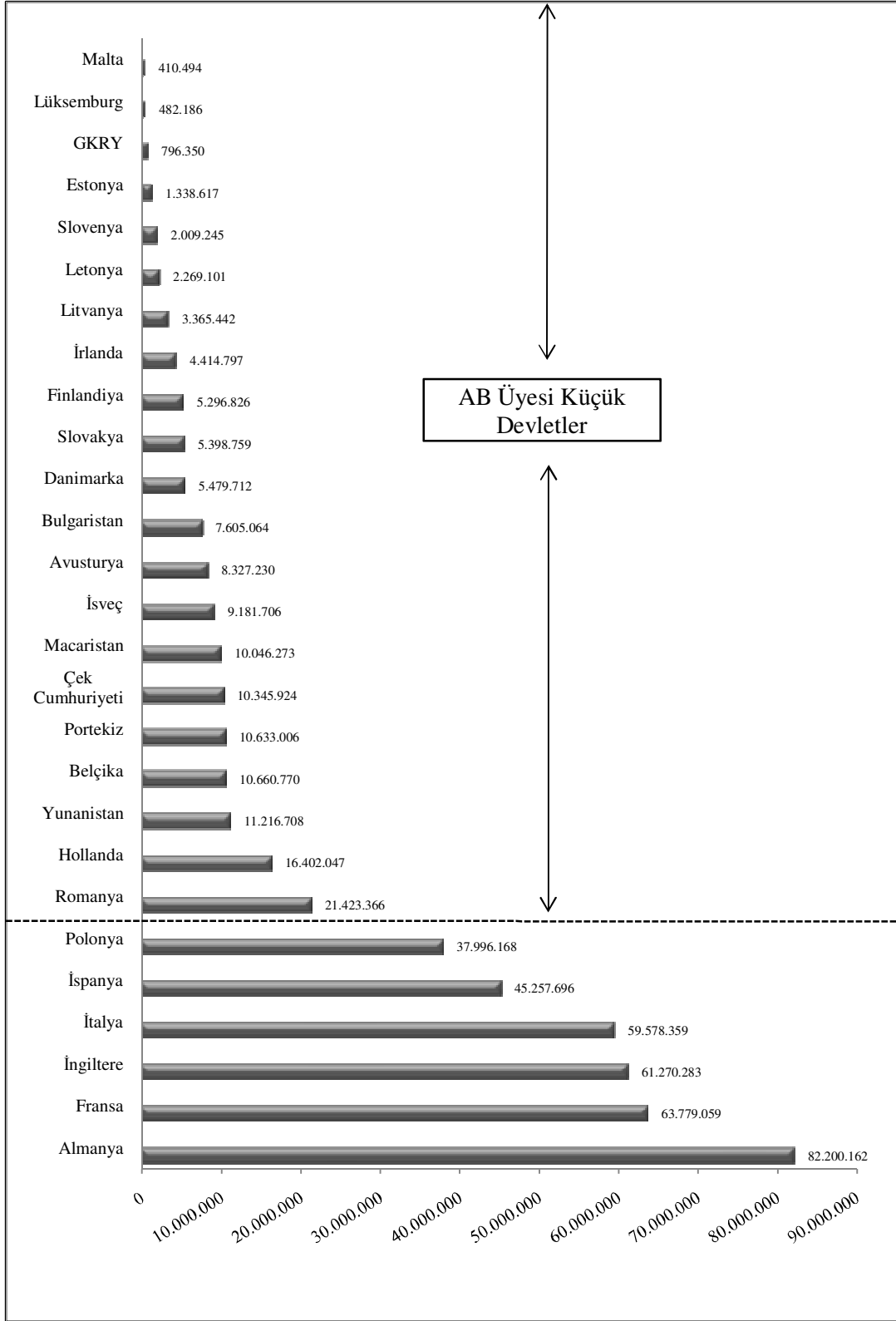
- a) Ekonomik açıdan gelişmiş ise (10–15) milyon altı nüfusa sahip devlet,
- b) Ekonomik açıdan gelişmemiş ise (20–30) milyon altı nüfusa sahip devlettir.⁹⁶

Grafik–1, AB üye devletlerinin nüfuslarına göre durumlarını ortaya koymaktadır. Şekil incelendiğinde nüfusu Hollanda'dan fazla olan yedi üye devlet görülebilir. Bu devletler Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, Polonya ve Romanya'dır.

⁹⁵ Thorhallsson, **Journal of European Integration**, s. 10; Arunas Molis, "The Role and Interests of Small States in Developing European Defence and Security Policy", **Baltic Security and Defence Review**, C. 8 (2006), s. 83, Browning, *op. cit.*, s. 670.

⁹⁶ Vital, *op. cit.*, s. 8.

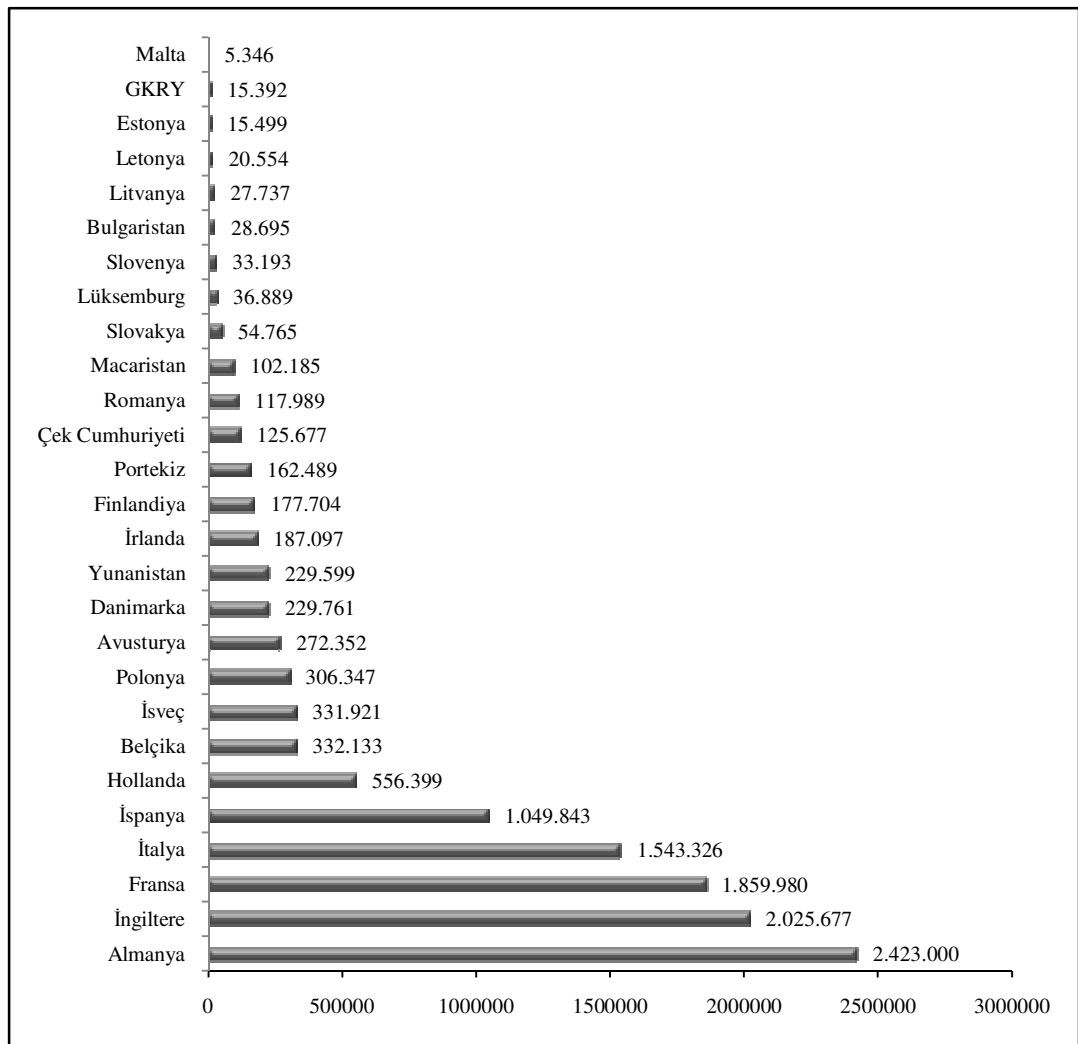
Grafik-1: AB Üye Devletlerinin Nüfusları (Ocak, 2008)

Kaynak: Eurostat-2008

Fakat Grafik–2 de göz önüne alındığında Romanya'nın bu gruptan çıkarılması gerekecektir. Romanya, Vital'in tanımı gereği ekonomik açıdan gelişmemiş devletler sınıfına girmekte ve nüfusu sınırın altında kalmaktadır. Polonya'nın GSMH'sı da diğer büyük devletlere göre düşük olmasına karşın, yine Vital'in tanımı gereği nüfusu otuz milyonun üstünde olduğundan büyük devletler sınıfına dahil edilecektir. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nde objektif kriterlere (nüfus ve GSMH) göre değerlendirildiğinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya ve Polonya haricinde kalan diğer devletlerin küçük devletler olduğu söylenebilir.

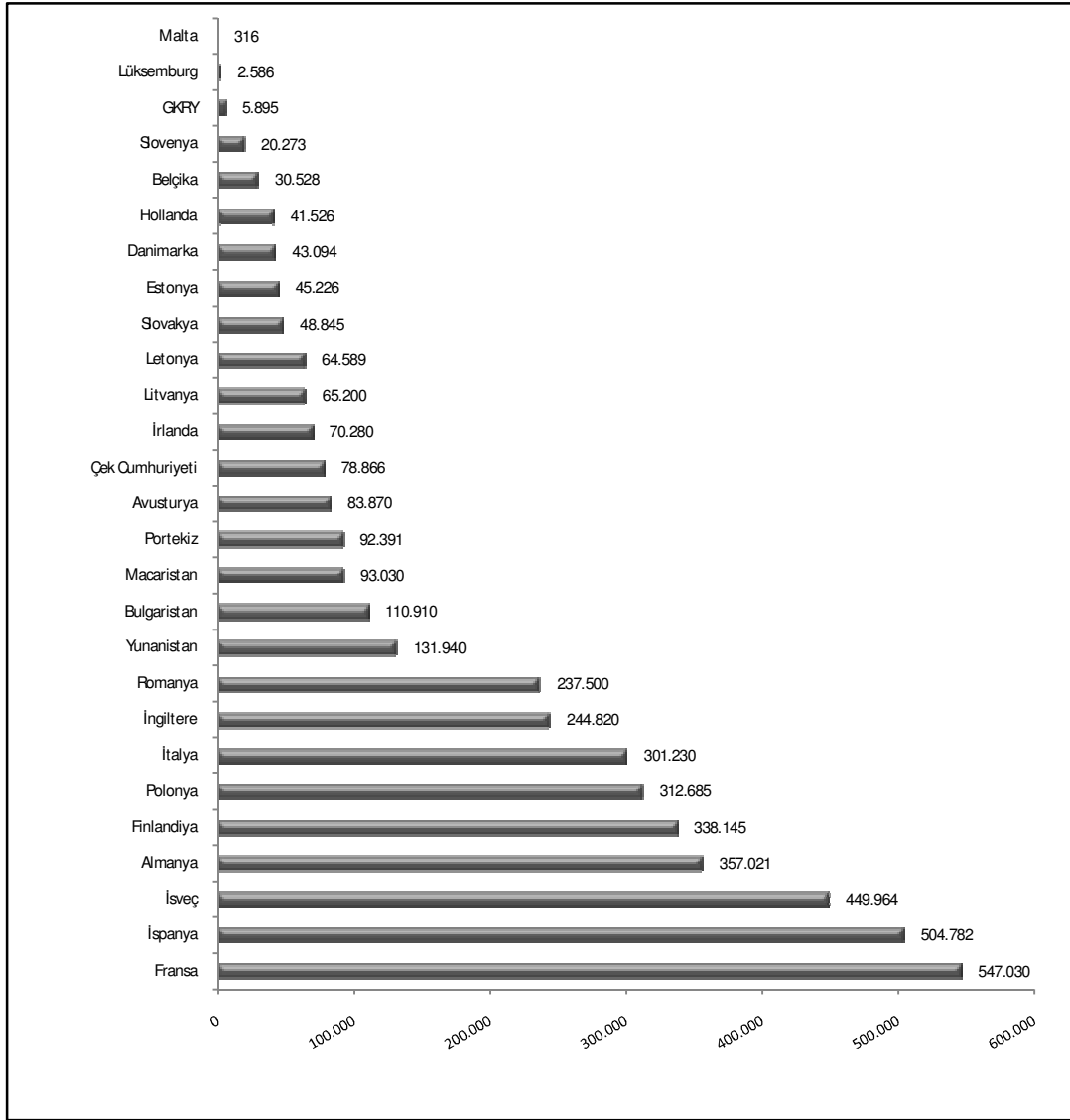
Grafik–2: AB Üye Devletleri'nin GSMH Değerleri (Milyon Euro–2007)

Kaynak: Eurostat–2008

Grafik-3 ve Grafik-4'e bakılırsa buradaki değerlerin de yukarıdaki sınıflandırmayla paralellik taşıdığı görülebilir. Büyük devlet olarak sınıflandırılan devletler nüfus kriterlerine göre ilk sekiz ülke içinde yer alırken, Polonya hariç diğer beş büyük devlet askeri harcamalar açısından ilk beş sırayı işgal etmişlerdir. Üye devletlerin objektif kriterlere göre karşılaştırılması Tablo-4'te daha ayrıntılı görülmektedir.

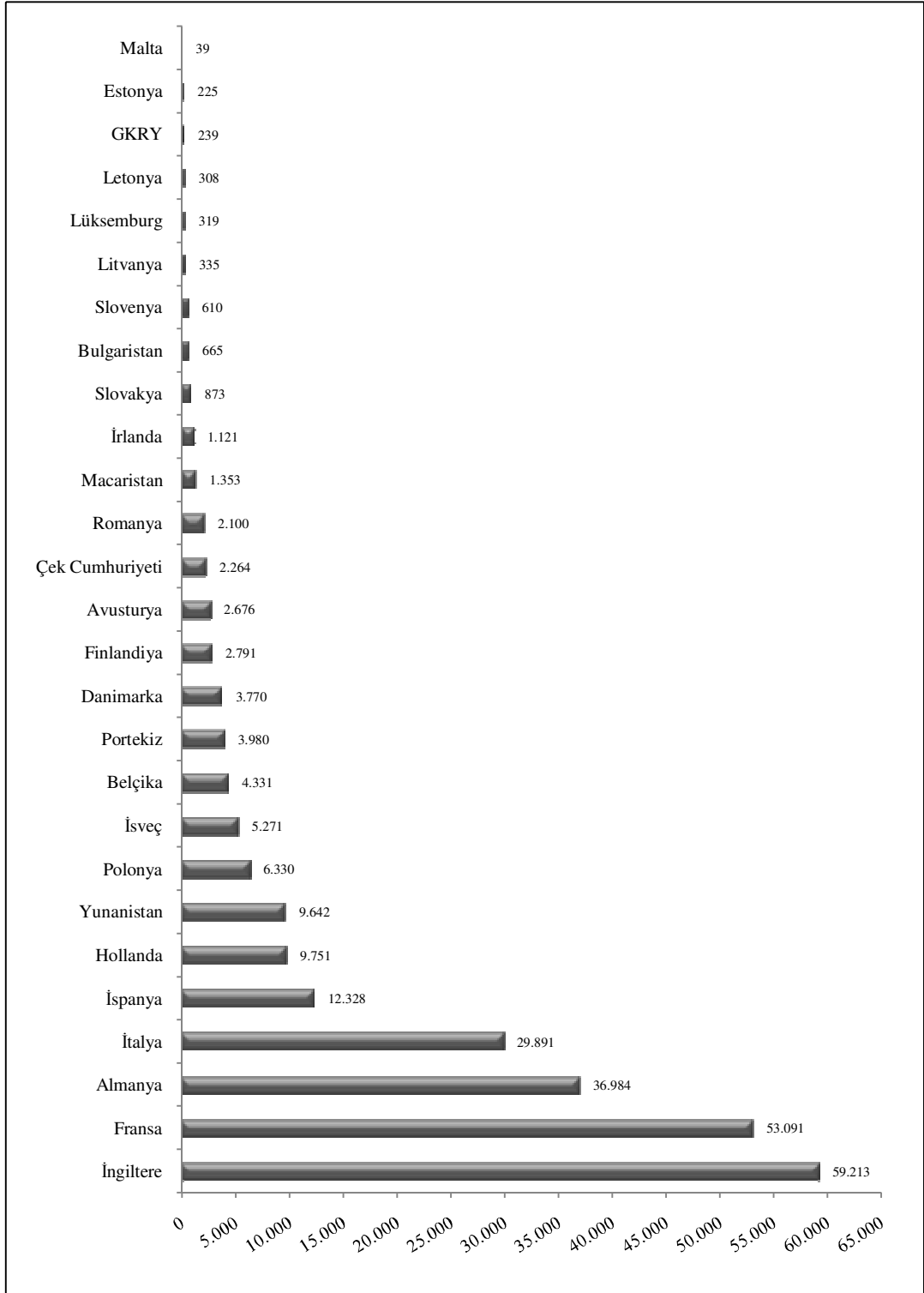
Grafik-3: AB Üye Devletlerinin Yüzölçümleri (km²)

Kaynak: CIA World Fact Book 2008, < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>, 25.01.2008.

Grafik-4: AB Üye Devletlerinin Askeri Harcamaları (milyon US\$, 2006)

Kaynak: SIPRI, 2008, < http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_database1.html>, 25.01.2008.

Tablo-4: AB Üye Devletleri'nin Objektif Kriterler Açısından Karşılaştırılması

Üye Devlet	Nüfus	GSMH (Milyon Euro)	Askeri Harcama (Milyon US\$)	Yüzölçümü (km ²)
Almanya	82.200.162	2.423.000	36.984	357.021
Fransa	63.779.059	1.859.980	53.091	547.030
İngiltere	61.270.283	2.025.677	59.213	244.820
İtalya	59.578.359	1.543.326	29.891	301.230
İspanya	45.257.696	1.049.843	12.328	504.782
Polonya	37.996.168	306.347	6.330	312.685
Romanya	21.423.366	117.989	2.100	237.500
Hollanda	16.402.047	556.399	9.751	41.526
Yunanistan	11.216.708	229.599	9.642	131.940
Belçika	10.660.770	332.133	4.331	30.528
Portekiz	10.633.006	162.489	3.980	92.391
Çek Cumhuriyeti	10.345.924	125.677	2.264	78.866
Macaristan	10.046.273	102.185	1.353	93.030
İsveç	9.181.706	331.921	5.271	449.964
Avusturya	8.327.230	272.352	2.676	83.870
Bulgaristan	7.605.064	28.695	665	110.910
Danimarka	5.479.712	229.761	3.770	43.094
Slovakya	5.398.759	54.765	873	48.845
Finlandiya	5.296.826	177.704	2.791	338.145
İrlanda	4.414.797	187.097	1.121	70.280
Litvanya	3.365.442	27.737	335	65.200
Letonya	2.269.101	20.554	308	64.589
Slovenya	2.009.245	33.193	610	20.273
Estonya	1.338.617	15.499	225	45.226
GKRK	796.350	15.392	239	5.895
Lüksemburg	482.186	36.889	319	2.586
Malta	410.494	5.346	39	316

Nüfus ve GSMH'ye göre yapılan bu sınıflandırmayı destekleyen diğer bir unsur, AB üye devletlerinin Birlik kurumlarında sahip olduğu temsil oranlarıdır. İlerleyen kısımlarda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere, küçük devletler AB kurumlarında demografik yapılarına oranla aşırı temsil edilmektedirler. Tablo-6'dan görüleceği gibi, küçük devlet olarak sınıflandırdığımız tüm devletler aşırı temsile sahiptirler.⁹⁷

AB kurumsal yapısı ve karar alma süreçleri ile güvenlik politikaları bağlamında değerlendirme yapılabilmesi maksadıyla, nüfus ve GSMH değerleri esas alınarak bir sınıflandırma yapıldı. Fakat bu sınıflandırma AB üyesi küçük devletlerin Birlik içerisindeki etkileri konusunda çok fazla açıklayıcı değildir. Bu maksatla küçüklüğü betimlemek üzere farklı bakış açılarına ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Göreceli Bakış Açısıyla AB Üye Devletlerinin Değerlendirilmesi

Küçük devletlerin göreceli olarak değerlendirmeye tabi tutulması diğer bir yaklaşım tarzıdır. Bu yaklaşım tarzında objektif kriterlerin önemi reddedilmemekle beraber subjektif faktörler de değerlendirmeye tabi tutulmuş, sahip olunan gücün algılanma biçimi önem kazanmıştır. Buradaki algılama çift taraflı gerçekleşmektedir: İlki, devletin kendini algılama biçimi, ikincisi ise, uluslararası ortamda diğer aktörlerin bu devleti nasıl gördüğü.

Avrupa Birliği, sahip olduğu yapısal özellikleri nedeniyle küçük devletlere kapasitelerinin ötesinde etkili olma imkanı vermiştir. Özellikle Konsey Başkanlığı'nı yürüttükleri dönemler küçük devletlerin varlıklarını duyurabilmeleri açısından oldukça önemli olmuştur. Küçük devletler kimi zaman AB ajandasını

---

⁹⁷ *Infra.*, s. 86.

etkileyebilmişlerdir. Bu yüzden Avrupa Birliği'nde objektif kriterlere göre, yani klasik güç ilişkilerini ele alarak yapılan "küçük devlet" tanımlaması bazı alanlar açısından anlamını yitirmiştir. Finlandiya'nın "Kuzey Boyut İnisiyatifi (*Northern Dimension Initiative*) 'ni birliğin resmi politikası haline getirmede yürüttüğü ustaca politika, İsveç ve Finlandiya'nın kriz yönetim görevlerinin (Petersberg Görevleri) Amsterdam Antlaşması içerisine dahil edilmesi esnasında üstlendiği arabulucu rol, AB içinde küçük olarak adlandırdığımız devletlerin çeşitli alanlarda etkilerine örnek gösterilebilir.

AB üyesi küçük devletlerin Birlik içerisindeki etkilerini incelerken, "küçüklük" kavramına göreceli olarak yaklaşılması gerekmektedir. Hans Geser'in ifade ettiği "durumsal perspektif" boyutu bu değerlendirme esnasında büyük öneme sahip olacaktır. Hans Geser, devletin büyüklüğünün uluslararası sistemin spesifik alanlarına göre farklılaşacağını ifade etmiştir. Küçük devletler bu yaklaşım çerçevesinde, ele alınan konuya göre büyük veya küçük olarak nitelendirilebilecektir.⁹⁸ Yani AB üye devletlerinin objektif kriterler temelinde her açıdan küçük olarak sınıflandırılması yerine, konuya göre değişen bir küçüklük tanımı esas alınacaktır.

B. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerinin incelenmesindeki amaç, Avrupa Birliği'nin küçük devletler için nasıl bir hukuki ortam oluşturduğunun ve ne derece karmaşık bir yapıya sahip olduğunun ortaya konulmasıdır. Kurumsal yapı ve karar alma süreçlerine genel olarak bakılacak,

---

⁹⁸ Geser, *op. cit.*, s. 629.

ayrıntıya girilmeyecektir.⁹⁹“Kurumsal yapı ve karar mekanizması çerçevesinde küçük devletlerin çıkarlarının korunabilmesi mümkün müdür?” sorusunun cevabı ise ilerleyen kısımlarda aranacaktır.

1. Avrupa Birliği'nin Karakteristik Özellikleri

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı kendine özgü niteliklere sahiptir. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak:

1. AB, sütunlar üzerine kurulmuş bir yapıdır. Ekonomik entegrasyonu hedef alan ilk sütun (Avrupa Toplulukları) daha çok uluslarüstü bir yapı sergilerken, siyasi bütünleşmeyi hedefleyen iki (Ortak Dış ve Güvenlik Politikası) ve üçüncü sütun (Cezai Konularda Polis ve Adli İşbirliği) genel olarak hükümetlerarası bir yapı göstermektedir.

2. Farklı sütunlar olmasına rağmen kurumsal yapı her üç sütun için tek ve ortaktır.

3. Kurumsal yapı sınırlı yetki ilkesine dayanmaktadır.

4. AB kurumsal yapısına dahil olan kurumlar devlet benzeri yetkileri kullanırlar.

5. Kurumsal yapı içerisinde güçler ayrılığı ilkesi büyük ölçüde geçerlidir.

---

⁹⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gülören Tekinalp, Ünal Tekinalp, **Avrupa Birliği Hukuku**, İstanbul, Beta, 2000; Ercüment Tezcan, **Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku**, Ankara, USAK Yayınları, 2005; Paul Craig, Gráinne de Búrca, **EU Law: Text, Cases, and Materials**, Oxford, Oxford University Press, 2003; Josephine Steiner, Lorna Woods, Christian Twigg-Flesner, **Textbook on EC Law**, Oxford, Oxford University Press, 2003; Trevor C. Hartley, **The Foundations of European Community Law**, Oxford, Oxford University Press, 2007; John Peterson, Michael Shackleton, **The Institutions of the European Union**, Oxford, Oxford University Press, 2006.

6. AB'nin kurumsal yapısını teşkil eden kurumlar asli yapısal ve işlevsel olarak iki gruba ayrılır. Asli yapısal kurumlar bağlayıcı kararlar alıp düzenleyici işlemler yaparken, işlevsel kurumlar onlara yardımcı olurlar.¹⁰⁰

2. Kurumsal Yapı

a) Avrupa Parlamentosu

Avrupa Parlamentosu (AP), halkların temsilcisidir. AP, Avrupa bütünleşmesine demokratik denetim ve meşruiyet sağlar. Parlamenterler, 1979'dan bu yana yapılan doğrudan genel seçimlerle, beş yıllık bir süre için seçilirler. AP üyeleri seçildikleri ülkenin değil Avrupa halklarının temsilcisi konumundadır. Dolayısıyla parlamenterler vatandaşı oldukları üye devlete göre değil, siyasi görüşlerine göre grup oluştururlar. Parlamento'nun tek başına aldığı kararların ulusal parlamentolarda olduğu gibi hukuki bağlayıcılıkları yoktur, siyasi görüşleri ve eğilimleri yansıtır.

Parlamento zaman içinde yetkilerini arttırmıştır. Tek Senet ile tanınan belirli alanlarda “işbirliği usulü” çerçevesinde karar alma sürecine katılırken, özellikle yeni üye kabulü ve ortaklık anlaşmalarında “onay ya da uygun görüş usulü” çerçevesinde bağlayıcı olarak karar sürecini etkileyebilmiştir. Maastricht Antlaşması ile tanınan “Ortak Karar Usulü” çerçevesinde bugün artık Parlamento birçok alanda Konsey ile eşit düzeyde karar süreçlerini etkileyebilmektedir.

Parlamento, Komisyon'a sözlü ve yazılı olarak soru sorabilmekte, gensoru ile onu görevden alabilmektedir. Buna karşılık Bakanlar Konseyi üzerinde sadece moral bir denetim yetkisi vardır.

¹⁰⁰ Tuğrul Arat, Sanem Baykal, AB'nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri, ATAUM Uluslararası İlişkiler ve AB Temel Eğitim Programı Ders Notu, 2004, s. 2–3.

Ayrıca vatandaşlardan gelen şikayetlere yönelik dilekçeleri kabul etmekte ve Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) nezdinde iptal ve ihmal davası açabilmektedir.

Bütçe konusunda ise, “zorunlu olmayan kalemlerde” tam ve nihai yetkisi varken, bütçenin tamamını onaylama ve reddetme yetkisine sahiptir.¹⁰¹

b) Avrupa Komisyonu

Komisyon bütünleşmenin çıkarını gözeten ve uluslarüstü yönü en belirgin olan kurumdur. Komiserler, üye devlet hükümetlerinin mutabakatı ve AP'nin onayı ile 5 yıllık bir süre için atanırlar. AP, güvensizlik oyu ile Komisyonu heyet halinde görevden alabilir.

Komisyon yürütme organı benzeri bir işlev yerine getirir. Üye devletlerin mutabakatı ve AP'nin onayı ile atanan Komisyon Başkanı ise yürütmenin başıdır. Komisyon toplantıları ve oylamalar gizlidir.

Kurucu Antlaşmalar'ın koruyucusu olarak adlandırılan Komisyon, Topluluk hukukunun uygulanmasını gözetir, karar alma süreçlerini başlatır ve sürece katılır, uluslararası anlaşmaları müzakere eder, bütçenin uygulanmasını temin eder ve yıllık genel rapor yayımlar. Komisyon, üye devletler ile özel ve tüzel kişilerin hukuk düzeninin gereklerini yerine getirmesini temin etmekle de görevlidir. Bu maksatla ATAD nezdinde dava açabilir.¹⁰²

---

¹⁰¹ Tekinalp, *op. cit.*, s. 194–206.

¹⁰² Tezcan, *op. cit.*, s. 61–77.

c) AB Bakanlar Konseyi

AB Bakanlar Konseyi, üye devletlerin menfaatlerinin doğrudan ifade bulduğu kurumdur. Konsey, üye devletlerden aldığı talimatlara göre hareket eder. Nihai karar alma yetkisine sahip olması açısından en güçlü organdır. Her üye devletin Bakan düzeyindeki temsilcisinden oluşur.

Konsey Başkanlığı üye devletler arasında 6 ayda bir rotasyona tabi tutulur. Konsey toplantılarında oturumlar gizlidir, tutanaklar da yayınlanmaz. Konsey çalışmaları daha çok Daimi Temsilciler Komitesi ve Çalışma Grupları aracılığıyla yürütülür.

Bakanlar Konseyi hem asıl karar organı hem de genel anlamda yürütme organıdır. Ulusal yürütme organlarından oluşan Bakanlar Konseyi, aynı zamanda Avrupa Topluluğu hukuk düzeninin yasama organıdır.

AB üye devletleri devlet ve hükümet başkanlarının düzenli toplantılarından oluşan Avrupa Konseyi, üst düzeyde bir siyasi müzakere ve pazarlık platformu oluşturur. Birliğe aldığı kararlarla ivme verir.¹⁰³

d) Avrupa Toplulukları Adalet Divanı

ATAD, Topluluk hukukunun uygulanması ve yorumlanmasında hukuka saygıyı sağlar. Hukuki denetim işlevini yerine getirir, Topluluk hukukunun yorumlanmasında son sözü söyler ve ihtilafları çözer.

---

¹⁰³ Craig, *op. cit.*, s. 65-75.

Bunların ötesinde ATAD'ın en büyük işlevi hukuk yaratmasıdır. ATAD, Topluluğun kuruluşundan bu yana verdiği kararlarla topluluğun gelişimine çok büyük katkılar yapmıştır.

ATAD yargıçları tüm üye devletlerin mutabakatı sonucu AB Bakanlar Konseyi tarafından atanır ve 6 yıl görev yaparlar. Divan müzakereleri gizlidir ve açıklanmaz. Avrupa Tek Senedi ile ATAD'a yardımcı olmak üzere İlk Derece Mahkemesi kurulmuştur.¹⁰⁴

e) Diğer Kurumlar

Avrupa Sayıştay, Topluluğun tüm gelir ve giderlerini inceleyerek, işlemlerinin hukukiliğini ve usule uygunluğunu temin eder.

Ekonomik ve Sosyal Komite (EESC), danışma nitelikli bir kurumdur. Topluluk çapında menfaat gruplarından seçilen üyelere oluşur. Antlaşma'da öngörülen durumlarda Komite'ye danışılması zorunludur.

Bölgeler Komitesi, Topluluk içindeki yerel ve bölgesel toplulukların temsilcilerinden oluşan danışma nitelikli bir komitedir. Komite, yetki ikamesi ilkesine işlerlik kazandırılmasının bir aracı olmuştur.

Avrupa Yatırım Bankası, AB'nin finans kurumudur. Yatırımları finanse eder. Tüzel kişiliğe ve mali özerkliğe sahiptir.

Ombudsman, AP tarafından atanır. Görevi, üye devlet vatandaşlarının veya üye devletlerde ikamet eden tüm gerçek ve tüzel kişilerden gelecek, ATAD hariç diğer

---

¹⁰⁴ Arat, *op. cit.*, s. 11-13.

Topluluk kurumlarının faaliyetlerine ilişkin, kötü idare ve hukuka aykırılık iddialarını incelemektir.

Avrupa Merkez Bankaları Sistemi(AMBS) ve Avrupa Merkez Bankası(AMB), üye ülkelerin merkez bankalarından oluşur. Tüzel kişiliğe sahiptir. AMBS'nin temel hedefi fiyat istikrarı sağlamaktır. Bağımsız olarak faaliyet gösterir.¹⁰⁵

3. Karar Alma Mekanizması

Avrupa Birliği'nde karar alma süreçleri sütunlara göre farklılıklar göstermektedir. Birinci sütunu teşkil eden Avrupa Topluluğu'nda karar alma faaliyeti dört temel yöntem çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bunlar;

- Danışma Usulü
- İşbirliği Usulü
- Ortak Karar Usulü
- Onay Usulü'dür.¹⁰⁶

Tüm bu karar süreçlerinde karar önerileri genel olarak Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanmakta, Avrupa Parlamentosu'nun, başvuru sürecine göre değişen ölçüde bağlayıcılığı olan görüşü alınıp, diğer bazı danışma organlarına da danışıldıktan sonra öneri Bakanlar Konseyi tarafından karara bağlanmaktadır.

Danışma Usulü'nde Konsey, Komisyon'un yaptığı bir teklif üzerine, Parlamento'nun görüşüne başvurur. Konsey'in, Parlamento tarafından ifade edilen görüşü mutlaka dikkate alma gibi bir yükümlülüğü bulunmamakla beraber

---

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 14-18.

¹⁰⁶ *Ibid.*, s. 19.

Antlaşma'da öngörülen durumlarda Parlamento'nun görüşünün alınması zorunludur. Bu usul diğer karar alma mekanizmalarının ağırlık kazanması nedeniyle bugün için geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiştir.¹⁰⁷

1987 tarihli Tek Senet ile Kurucu Antlaşmalara dahil edilen *İşbirliği Usulü*'nde Avrupa Parlamentosu'na daha etkin bir rol tanınmıştır. Parlamento'nun karar alma süreci çerçevesinde ortaya koyduğu görüşler, Bakanlar Konseyi açısından bir ölçüde de olsa bağlayıcı hale getirilmiştir. Parlamento'nun ortak tutumu reddetmesi durumunda Konsey ancak oybirliği ile karar alabilir.¹⁰⁸

Ortak Karar Usulü, Maastricht Antlaşması ile Kurucu Antlaşmalara dahil edilmiştir. Bu usulde Parlamento'ya karar alma süreci çerçevesinde Bakanlar Konseyi ile ortaklaşa karar verme ve veto yetkisi tanınmış olmaktadır. Avrupa Parlamentosu'nun hareketsiz kalması hali hariç, Konsey, Parlamento'nun onayı olmaksızın karar alamayacaktır.¹⁰⁹

Onay Usulü'nde Avrupa Parlamentosu'na gerçek anlamda veto yetkisi verilmiştir. Antlaşma tarafından bu sürece göre karara bağlanması gereken konular ancak Parlamento'nun onayı alındıktan sonra karara bağlanabilir. Bu onay kabul ya da red biçiminde olabilir. Herhangi bir değişiklik önerilemez.¹¹⁰

İki ve üçüncü sütunlarda Devlet ve Hükümet Başkanları'ndan oluşan Avrupa Konseyi ve Bakanlar Konseyi belirleyici bir role sahiptir. Avrupa Parlamentosu'nun bir yetkisi yoktur. Komisyon ise son derece kısıtlı yetkilere sahiptir. İkinci sütun

¹⁰⁷ Tezcan, *op. cit.*, s. 21.

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 24-25.

¹⁰⁹ *Ibid.*, s. 26-27.

¹¹⁰ *Ibid.*, s. 32-33.

çerçevesinde karar önerileri Komisyona ek olarak üye devletler tarafından da yapılabilmektedir.¹¹¹

4. Konsey'deki Oylama Sistemleri

Konsey, oluşumu itibariyle devletlerarası ya da hükümetlerarası nitelikli bir diplomatik organ gibi görünse de bu özellik, oylama sistemi çerçevesinde kaybolmaktadır. Zira klasik bir uluslararası örgütte oybirliği genel kuralken, Konsey'de oybirliğinin yanı sıra basit çoğunluk ve nitelikli çoğunluk gibi oylama sistemleri de bulunmaktadır.¹¹²

Konsey'de oylama yapılırken genel kural olarak antlaşmada başka bir sistem öngörülmemişse *basit çoğunluk* sistemi kullanılır. Şu an yirmi yedi üye devlet bulunduğuna göre bir karar alınabilmesi için on dört oyun bu yönde verilmesi gerekir. Bu genel kural olmakla beraber uygulama alanı son derece kısıtlıdır.¹¹³

Basit çoğunlukta her üye devletin bir oyu bulunmasına karşın, *nitelikli oy çokluğu* sisteminde üye devletlerin demografik, ekonomik ve siyasi kriterlere göre belirlenmiş oy katsayıları vardır. Nice Zirvesi'nde nitelikli oy çokluğu ile karar alınacak alanlarda üç ayrı çoğunluğun söz konusu olacağı kabul edilmiştir. Bunlar;

1. Oy katsayılarının çoğunluğu (toplam oy katsayısının % 73,9'u, yani 345 oyun 255'i),

¹¹¹ *Ibid.*, s. 147-148.

¹¹² *Ibid.*, s. 52.

¹¹³ Antti Kuosmanen, "Decision-Making in the Council of the European Union", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 68.

2. Üye devlet tamsayısının basit çoğunluğu (Komisyonun teklifi üzerine alınacak kararlar çerçevesinde) veya 2/3 çoğunluğu (Diğer durumlarda alınacak kararlar çerçevesinde),

3. Demografik çoğunluk (Birliğin toplam nüfusunun %62'si).

Üçüncü maddede açıklanan çoğunluk standart olarak uygulanmayacak, ancak bir üye devletin isteği üzerine aranacaktır.¹¹⁴Nitelikli oy çokluğu ile karara bağlanacak konuların sayıları oldukça fazlalaşmıştır.

Oybirliği, her üye devletin veto gücüne sahip olduğu anlamına gelmektedir. Oybirliği çerçevesinde en önemli konu, çekimser kalma durumunun kararın alınmasını engellememesidir. Bu yüzden çoğu durumda karar alınması nitelikli oy çokluğu yöntemine nazaran daha kolay olmaktadır. Oybirliği daha çok Topluluk münhasır yetki alanına giren alanlarla sınırlıdır. İki ve üçüncü sütunlar çerçevesinde ise oybirliği genel kuraldır.¹¹⁵

C. Avrupa Birliği'nde Küçük Devletlerin Pozisyonu

Avrupa Birliği'nde küçük devletlerin pozisyonu ortaya konulmadan önce “pozisyon” kelimesiyle neyin ifade edilmek istendiğinin açıklanmasında fayda vardır. “Pozisyon” kelimesi, küçük devletlerin Avrupa Birliği'nde hedeflerine ulaşma yolunda gösterdikleri becerilerini ifade etmektedir. Pozisyonlarının ortaya çıkarılması küçük devletlerin hedeflerine ulaşırken nasıl bir davranış sergilediklerinin ve AB içinde istediklerini elde etmek için hangi araçlardan istifade ettiklerinin değerlendirilmesidir.

¹¹⁴ Europe in 12 Lessons, < http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_en.htm>, (25.02.2008).

¹¹⁵ Kuosmanen, *op. cit.*, s. 69.

Küçük devletler, objektif kriterler açısından düşük profil sergilediklerinden dolayı dünya güç hiyerarşisi içerisinde zayıf devletler olarak görülmelerine rağmen, Avrupa Birliği üyesi küçük devletler pek çok açıdan dünyadaki diğer küçük devletlerden ayrılmışlardır. Olav Knudsen, bu ayrımı şu şekilde ifade etmiştir:

“Batı Avrupa küçük devletleri, oldukça gelişmiş ekonomileri, güçlü idari yapıları ve sınırları içerisinde yasal güç kullanımları ile küçük devletlerin ideal bir örneğini teşkil ederler. Sadece askeri güç alanındaki eksiklikleri nedeniyle zayıf olarak nitelendirilebilirler.”¹¹⁶

Knudsen’in de vurguladığı gibi bu ayrım ancak Batı Avrupa devletleri açısından yapılabilir. AB’ye yeni üye olan Orta ve Doğu Avrupa devletleri bu kriterleri karşılamaktan henüz oldukça uzaktır.

Avrupa Birliği üyesi küçük devletlerin olumlu özellikleri vurgulanırken, klasik güç ilişkilerinin tamamen etkisini yitirdiği de söylenemez. Kurumsal dengede nüfusun önemli olması, Birlik bütçesine büyük devletlerin daha büyük katkı yapmaları nedeniyle daha fazla söz söyleyebilmesi, güvenlik konularında küçük devletlerin pasif rolü, AB’de küçük-büyük devlet ayrımını göstermesi açısından önemli örneklerdir.

Bunun yanında Avrupa Birliği’nin küçük devletlere sunduğu oldukça elverişli ortam sayesinde, küçüklük temelinde ortaya çıkan eksiklikler etkisini bir ölçüde yitirmiştir. Yapılan uluslararası antlaşmalarla küçük üye devletlerin etkili olması garanti altına alınırken, Avrupa güç politikasının doğrudan etkileri küçük devletler yararına olacak şekilde azaltılmıştır.¹¹⁷ Hatta zayıflık bir güç unsuru haline

¹¹⁶ Olav F. Knudsen, “Introduction”, Werner Bauwens, Armand Clesse, Olav F. Knudsen (der.), **Small States and Security Challenge in the New Europe**, London, Brassey’s, 1996, s. xvi.

¹¹⁷ Browning, *op. cit.*, s. 679.

dönüşerek devletin kimliğinde ön plana çıkarılmıştır. AB'nin bu farklılığı ise kuruluşunda belirlenen temel prensiplerde ortaya konulmuştur.

1. Avrupa Birliği'nde Büyük ve Küçük Üye Devletler Arasındaki Denge

Avrupa Birliği'nin işleyişine bakıldığında esas olarak iki denge unsurunun varlığı görülebilir: İlki, *üye devletlerin eşitliği*, ikincisi, *vatandaşların eşitliği*. AB, federal bir devlet olmamasına rağmen, Topluluk kurumlarında büyük ve küçük üye devletler arasındaki ağırlık problemi federal sistemlerle benzerlik göstermiştir. Demokratik prensip olan “bir kişi-bir oy” ilkesi, siyasi tarafların yasal eşitliğine vurgu yapan “bir devlet-bir oy” ilkesi ile sürekli olarak uyumlaştırılmaya çalışılmıştır.¹¹⁸

Üye devletlerin eşitliği prensibi, AB karar alma mekanizmasının esasını teşkil etmiştir. Antlaşmaların revizyonu gibi çok önemli kararlar oybirliği ile alınırken, bu usul tüm üye devletlerin eşit şartlarda bulunmasını sağlamıştır. Bunun yanında Konsey Başkanlığı'nın organizasyonu, Birlik içindeki üst düzey görevlilerin atanması (Komisyon Başkanı, ATAD ve İlk Derece Mahkemesi üyeleri) konularında da üye devletler eşit konumda olmuşlardır.¹¹⁹

Vatandaşların eşitliği, Birlik kurumlarında üye devlet temsilci sayılarının farklı belirlenmesiyle sağlanmıştır. Üye devletlerin Parlamento'daki sandalye sayıları, Konsey'deki oy ağırlıkları, Komisyon ve tavsiye organlarındaki (Bölgeler Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Komite) temsilci sayıları nüfus esas alınarak belirlenmiştir.

¹¹⁸ Jean-Louis Bourlanges, “Achieving a New Balance Between Large and Small States”, Beniamino Andreatta, et al. (der.), **In a Larger EU, Can All Member States Be Equal?** Brussels, The Philip Morris Institute, 1996, s. 28.

¹¹⁹ *Ibid.*

Görüldüğü gibi, vatandaşların eşitliği prensibi, büyük nüfuslu devletlerin daha güçlü konumda olmalarının yolunu açarken, devletlerin eşitliği prensibi, demografik yapıyı göz önüne almayarak Almanya ve Lüksemburg'u eşit konuma taşımıştır.

Ulus devlet ve federal yapı arasında bir varlık olan Avrupa Birliği'nde bu iki prensibin uyumlaştırılması için, Kurucu Antlaşmalar'da üye devletlerin kurumsal ağırlıklarını belirleyen birtakım temel prensipler oluşturulmuştur. Süregelen genişleme ve diğer kurumsal reformlar bu prensipleri modifiye etmiş fakat tamamen ortadan kaldırmamıştır. Büyük ve küçük üye devletler arasında dengeyi kuran temel prensipler beş başlık altında ifade edilebilir:

1. Büyük üye devletlerin kurumsal ağırlığı küçüklerden fazla olmuştur.
2. Küçük üye devletler demografik ve ekonomik ağırlıklarıyla karşılaştırıldığında, Topluluk kurumlarında aşırı temsil edilmişlerdir.
3. Büyük üye devletler, temsil sayısındaki dengesizliği Komisyon'da daha fazla üye bulundurarak telafi etmişlerdir.¹²⁰
4. En büyük üye devletlerin kurumsal ağırlıkları eşittir.
5. Küçük devletlerin aşırı temsil oranı Avrupa Parlamentosu'na nazaran Bakanlar Konseyi'nde daha büyük olmuştur.¹²¹

Yukarıdaki beş prensip Avrupa Toplulukları'nın kuruluşundan bu güne kadar iyi ya da kötü bu dengenin muhafaza edilmesini sağlamıştır. Fakat genişleme sonucu küçük devlet sayısındaki aşırı artış dengelerin küçük devletler lehine değişmesine

¹²⁰ Genişlemeler sonucunda artan üye sayısı nedeniyle Komisyon'un etkin çalışamayacağı görülmüş ve üye sayısında indirime gidilmiştir. Bunun sonucunda büyük devletlerin avantajlı durumu bir kenara bırakılmış ve her üye devletten bir temsilci olmasına karar verilmiştir. Bkz. *Infra.*, s. 85.

¹²¹ Martin Zbinden, "Implications of the Intergovernmental Conference and the Treaty of Amsterdam for Small EU Member States", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 210-212.

neden olmuştur. Büyük devletler, artan küçük devlet sayısı karşısında kendilerini tehdit altında hissederken, küçük devletler de, büyüklerin dengeleri kendi lehine değiştirme girişimlerinden kaygılanmışlardır. 2007 yılı sonunda imzalanan Lizbon Antlaşması ile kurumsal dengelerin büyük devletler lehine değişmesinin önü açılmıştır. Çalışmanın kapsamı gereği AB üyesi küçük devletler mevcut durum çerçevesinde ele alınacağından, yeri geldikçe ileride öngörülen yapıya kısaca değinilecektir.

2. Avrupa Birliği'nde Güç ve Etki

Avrupa Birliği'nde küçük devletlere has etki araçlarını incelemeden önce tüm üye devletlere yönelik bir değerlendirme yapmak, konunun daha iyi anlaşılmasına ve büyük-küçük üye devletler arasında karşılaştırma yapılmasına hizmet edecektir.

Öncelikle belirtilmesi gereken husus, AB'de -küçük veya büyük- tüm üye devlet hükümetlerinin temel hedefinin, kendi öncelikleri doğrultusunda Birlik politikalarını yönlendirmek olduğudur. Hükümetlerin bu amaçlarına ulaşmak için kullandığı araçlar ve izlediği stratejiler ise farklılık göstermiştir. Sadece realist bakış açısıyla konuya yaklaşıldığında, bu durumun “güç” farklılığından kaynaklandığı, AB politik çıktılarında baskın olan unsurun büyük devletler olduğu söylenebilir. Moravcsik'in, Avrupa bütünleşmesini açıklamaya yönelik geliştirmiş olduğu “Liberal Hükümetlerarasıcılık (*Liberal Intergovernmentalism*) Teorisi” de bir yönüyle bu görüşü desteklemiştir. Bu teoriye göre AB'de üye devletler arasında yapılan müzakereler, pazarlık gücü göreceli olarak fazla olan devletler lehine sonuç

vermiştir.¹²² Moravcsik, doğrudan büyük devletler şeklinde bir ifade kullanmamış olsa da, sonuçta pazarlık gücü devletin sahip olduğu kaynaklarla (ekonomik, askeri, vs.) doğrudan ilişkili kabul edilebilir. Büyük devletler bu avantajlı pozisyonları sayesinde küçük devletlerden farklı olarak veto tehdidinde bulunabilir veya diğer devletleri tehdit edebilirler. Her ne kadar AB'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçleri küçük devletlere veto olanağı sunsa da, bu yöntemi destekleyecek enstrümanlarının bulunmaması nedeniyle, veto tehdidi etkisiz kalmaya mahkum olmuştur.

Üye devletlerin sahip olduğu gücün önemi inkar edilmemekle birlikte, Avrupa Birliği'nin kuruluş felsefesi ve kurumsal işleyişi göz önüne alındığında değerlendirme kriterleri değişecektir. Kurumsal çerçevede oylama yöntemleri, kurallar açıkça belirtilmiş olmasına rağmen, AB'de işbirliği yapmak esastır. Kararlar genellikle oylama yapılmadan konsensüs halinde alınır.¹²³ Bir üye devletin hoşnut olmadığı bir durum söz konusu olsa dahi, başka alanlarda verilen söz veya ödümlerle uzlaşmaya gidilebilir. Dolayısıyla AB açısından düşünüldüğünde daha farklı etki araçlarının ortaya çıkacağı söylenebilir.

Helen Wallace, Avrupa Birliği'nde üye devletlerin etkilerine yönelik yedi kaynak ortaya koymuştur: (1) Siyasi Ağırlık (2) Siyasi Pratikler (3) Ekonomik

---

¹²² Andrew Moravcsik, "Preferences and Power in the EC: A Liberal Intergovernmentalist Approach", **Journal of Common Market Studies**, C. 31, No. 4 (Aralık, 1993), s. 517. Teori esas olarak üç elemandan oluşmaktadır. İlki, rasyonel devlet davranışı varsayımı, ikincisi, ulusal tercih oluşumuna ilişkin liberal teori, üçüncüsü, devletlerarası müzakerelerin hükümetlerarasıcılık yaklaşımıyla çözümlenmesi. Moravcsik'e göre ulusal tercihlerin oluşumunda ekonomik çıkarlar ön plandadır. Müzakerelerin çıktısı asimetrik bağımlılığa göre şekillenir. Devletlerin pazarlık gücü ve tercihleri önemlidir, *Ibid.*, s. 480.

¹²³ Thorhallsson, **Cambridge Review of International Affairs**, s. 661.

Ağırlık (4) Sosyal ve Ekonomik Pratikler (5) İkna Edici Fikirler (6) Zorlayıcı Talepler (7) Güvenilirlik ve Tutarlılık.¹²⁴

Wallace, nüfus, jeopolitik pozisyon gibi objektif ve AB tarihinde bir ülkenin konumu gibi sübjektif faktörlerin üye devletlerin *siyasi ağırlıklarını* ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Wallace'ye göre, *siyasi pratiklerin* ise iki yönü vardır: İlki, üye devletlerin benzer görüşte olan diğer devletlerle koalisyon yapma becerileridir. Uyumlu bir yapı sergileyen üye devletler diğer devletler tarafından saygı görürler. İkincisi, üye devletlerdeki iç politik yapının AB sistemi ile uyumluluk düzeyidir. Bazı üye devletler iç siyasi pratiklerini AB seviyesine daha etkili ihraç edebilirler. *Ekonomik ağırlık* ise bir üye devletin AB politikalarının gelişiminde etkili olmasını sağlar. Ekonomik ağırlığı fazla olan ülkelerin ortak bütçeye katkıları daha fazla olduğu için istekleri genellikle daha çok kabul görür. AB politikalarının şekillenmesinde, üye devletlerin *sosyal ve ekonomik alandaki pratikleri* de oldukça önemlidir. AB düzeyinde yapılacak düzenlemelerde öncelikle üye devletler içindeki uygulamalar karşılaştırılarak, daha sonra karar verilir. Bunun yanında üye devletler tarafından sunulan argümanlar ne kadar *ikna edici* ve pratiğe döndürülebilir ise, o derecede etkili olabilir. Wallace, üye devletlerin iç problemleri veya dış gereksinimleri nedeniyle bazı konularda daha *ısrarcı* olabileceklerini de vurgulamıştır. Bu tür bir ısrarcı yaklaşım sonucunda ortaya çıkan ortak politikalar ise diğer devletler açısından oldukça masraflı olabilir. Bir üye devlet hükümetinin *tutarlı* bir politik duruş sergilemesi ise onun *güvenilirliğini* artırır. Birlik içerisinde

---

¹²⁴ Helen Wallace, "Exercising Power and Influence in the European Union: The Roles of the Member States, Simon Bulmer, Christian Lequesne (der.), **The Member States of the European Union**, New York, Oxford University Press, 2005, s. 38–42.

savunulan bir politikanın tutarlı olması ve zaman içinde değişmemesi o konuda etkinliğin artmasını sağlar.¹²⁵

Wallace genel olarak tüm üye devletleri göz önüne alarak yapmış olduğu bu değerlendirmelerde küçük üye devletler ile büyük üye devletler arasında bir ayrım yapmamıştır. Moravcsik, her ne kadar bir ayrıma vurgu yapmış olsa da bunu açık olarak telaffuz etmemiştir. Oysa küçük devlet teorisinde vurgulandığı gibi, küçük olarak gruplandırılan devletlerin objektif kriterler temelinde ortaya çıkan bazı farklılıkları vardır. Bu farklılıkları onların davranışlarını etkilemektedir. Küçük devletlere özgü ortak özellikleri dikkate alarak, Wallace'nin çalışmasını ana tamamız olan AB üyesi küçük devletlere uyarlırsak Tablo-5'deki sonuçlara ulaşabiliriz.

Tablo-5: Avrupa Birliği Üye Devletlerinin Etki Araçları

	AB Üyesi Büyük Devletler	AB Üyesi Küçük Devletler
Siyasi Ağırlık	✓	
Siyasi Pratikler	✓	✓
Ekonomik Ağırlık	✓	
Sosyal ve Ekonomik Pratikler	✓	✓
İkna Edici Fikirler	✓	✓
Zorlayıcı Talepler	✓	
Güvenilirlik ve Tutarlılık	✓	✓

Kaynak: Wallace, *op. cit.*, s. 38-42.

Tablo-5'te görüldüğü gibi, küçük devletlerin kısıtlı kaynakları nedeniyle siyasi açıdan etkili olmaları oldukça zordur. Bununla bağlantılı olarak ekonomik etki araçlarının yetersiz olması sonucunda, büyük kaynak gerektiren Birlik inisiyatiflerinde söz sahibi olmaları imkansız hale gelmektedir. Kısıtlı kaynak, aynı

¹²⁵ *Ibid.*

zamanda küçük üye devletlerin belirli konularda ısrarcı olmalarının önünü de kesmektedir. Fakat bununla beraber küçük üye devletler, siyasi yetenekleri, ekonomik ve sosyal alanlardaki örnek uygulamaları, Birliğin tümüne hitap eden önerileri ve küçüklüklerinin getirdiği güvenilir yapıları ile AB içinde etkili olma imkanına kavuşmuşlardır.

3. Avrupa Birliği'nde Küçük Devletlerin Etki Kaynakları

a) Kurumsal Faktörler

Küçük devletler her zaman uluslararası örgütlerin sıkı savunucusu olmuşlardır. Bu örgütler ise ancak kurumsallaştıkları oranda onlara fayda sağlamıştır. AB üyesi küçük devletlerin stratejileri de, güçlü ve etkili kurumları tercih etmeleri olarak karakterize edilebilir. Kurumsallaşma sayesinde çıkarlarını savunmaları daha kolay hale gelmiştir. Güçlü kurumların devlet egemenliğini sınırladığı bir gerçek olmasına rağmen, büyük devletlerin baskın pozisyonlarını engelleme arzusu bu yönde bir tercihi gerekli kılmıştır. Avrupa Birliği kendine özgü bir kurumsal yapıya sahiptir. Uluslarüstü bir yapının söz konusu olduğu böyle bir ortamda egemenlik daha fazla sınırlanmasına karşın, küçük devletlerin etkili olmalarını sağlayacak araçlar farklılaşmış ve daha işlevsel hale gelmiştir.

(İ) Avrupa Birliği Seviyesi

Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerinde görüldüğü gibi, Birliğin kurumsal yapısı şu ana kadarki sistemlerden hiçbirisiyle birebir örtüşmemektedir; kendine özgüdür, tanımlanmamış politik objedir, ulusal rejimlerin

üstünde federasyonun aşağısında bir yapıdır, ya da hakikaten ilk postmodern politik biçimdir.¹²⁶

AB'nin kurumsal yapısında yer alan federalist nosyon her zaman küçük devletler lehine sonuçlar yaratmıştır. Büyüklüklerine bakılmadan tüm devletler karar alma organlarında temsil edilmişlerdir.¹²⁷ Kurumlar içerisinde aşırı temsil, demografik yapılarıyla orantısız olarak belirlenmiş oy ağırlıkları onlara güçlerinin ötesinde etkili olma imkanı sunmuştur. Bunun yanında belirli dönemlerde yürüttükleri Konsey Başkanlığı görevi onlar için kendilerini ispatlama, seslerini duyurma platformu oluşturmuştur. Birlik çıkarlarının savunulduğu kurum olan Komisyon ise küçük devletlerin en güvenilir müttefiki olagelmiştir.

i) Kurumlarda Aşırı Temsil

Tüm üye devletler Avrupa Birliği'ne aynı egemenlik yetkilerini devretmiş olmalarına rağmen, küçük devletler demografik ve ekonomik yapıları göz önüne alındığında birlik kurumlarında daha fazla personelle temsil edilmişlerdir. Üye devletlerin Avrupa Parlamentosu'ndaki üye sayıları belirlenirken sadece nüfus miktarına bakılmamış, küçük devletlerden de yeterli sayıda temsilci gelmesi arzu edilmiştir. Bundan amaç değişik parti temsilcilerinin Parlamento'da yer almasını sağlamak olmuştur.¹²⁸

¹²⁶ A. Schmidt Vivien, "The European Union: Democratic Legitimacy in a Regional State?", **Journal of Common Market Studies**, C. 42, No. 5 (Aralık, 2004), s. 976.

¹²⁷ Sasha Baillie, "The Position of Small States in the EU", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 198.

¹²⁸ Haluk Kabaalioğlu, **Avrupa Birliği ve Kıbrıs**, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 1997, s. 148.

Tablo-6: Üye Devletlerin AB Kurumları'ndaki Temsil Oranları

Üye Devlet	Üye Devletlerin Nüfusları	Üye Devlet Nüfusu/Toplam Nüfus	Parlamenten Sayısı (Bugün İtibarıyla) 129	Üye Devlet Milletvekili Sayısı/Toplam Milletvekili	Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi ¹³⁰	Devletlerin Üye Sayısı/Toplam Üye
Almanya	82.200.162	% 16,533	99	% 12,611	24	% 6,977
Fransa	63.779.059	% 12,828	78	% 9,936	24	% 6,977
İngiltere	61.270.283	% 12,323	78	% 9,936	24	% 6,977
İtalya	59.578.359	% 11,983	78	% 9,936	24	% 6,977
İspanya	45.257.696	% 9,102	54	% 6,879	21	% 6,105
Polonya	37.996.168	% 7,642	54	% 6,879	21	% 6,105
Romanya	21.423.366	% 4,309	35	% 4,459	15	% 4,360
Hollanda	16.402.047	% 3,299	27	% 3,439	12	% 3,488
Yunanistan	11.216.708	% 2,256	24	% 3,057	12	% 3,488
Belçika	10.660.770	% 2,144	24	% 3,057	12	% 3,488
Portekiz	10.633.006	% 2,139	24	% 3,057	12	% 3,488
Çek Cumh.	10.345.924	% 2,081	24	% 3,057	12	% 3,488
Macaristan	10.046.273	% 2,021	24	% 3,057	12	% 3,488
İsveç	9.181.706	% 1,847	19	% 2,420	12	% 3,488
Avusturya	8.327.230	% 1,675	18	% 2,293	12	% 3,488
Bulgaristan	7.605.064	% 1,530	18	% 2,293	12	% 3,488
Danimarka	5.479.712	% 1,102	14	% 1,783	9	% 2,616
Slovakya	5.398.759	% 1,086	14	% 1,783	9	% 2,616
Finlandiya	5.296.826	% 1,065	14	% 1,783	9	% 2,616
İrlanda	4.414.797	% 0,886	13	% 1,656	9	% 2,616
Litvanya	3.365.442	% 0,677	13	% 1,656	9	% 2,616
Letonya	2.269.101	% 0,456	9	% 1,146	7	% 2,035
Slovenya	2.009.245	% 0,404	7	% 0,892	7	% 2,035
Estonya	1.338.617	% 0,269	6	% 0,764	7	% 2,035
GKRC	796.350	% 0,160	6	% 0,764	6	% 1,744
Lüksemburg	482.186	% 0,096	6	% 0,764	6	% 1,744
Malta	410.494	% 0,083	5	% 0,637	5	% 1,453
Toplam	497.185.350	% 100	785	% 100	344	% 100

¹²⁹ <<http://www.europarl.europa.eu/>>, (27.02.2008).

¹³⁰ <http://europa.eu/institutions/consultative/index_en.htm>, (27.02.2008).

Tablo-6 incelendiğinde, Birlik nüfusunun % 16,533'üne sahip olan Almanya'nın, Parlamento'da bulundurduğu milletvekili sayısının genel toplama oranının sadece % 12,611 olduğu görülebilir. Bunun yanında Birlik nüfusunun % 0.096'sına sahip olan Lüksemburg için bu oran % 0,764'dür. Tablo'yu dikkatli incelersek objektif kriterlere göre yapılmış olan küçük-büyük devlet ayrımının, bu tabloda da tasdik edildiği görülebilir. *Küçük devlet olarak sınıflandırdığımız devletlerin hepsi Parlamento'da demografik yapılarına göre aşırı oranlarda temsil edilmişlerdir.* Parlamento'nun birlik bünyesinde veto yetkisini elde ettiği “ortak karar” ve “onay” usulleriyle karar alınan alanların yaygınlaştığı göz önüne alındığında, küçük devletlerin Avrupa Parlamentosu'nda aşırı temsil edilmelerinin önemi daha iyi anlaşılabilir.

Tablo-6'dan, Avrupa Birliği'nin Danışma Organları olan “Ekonomik ve Sosyal Komite” ile “Bölgeler Komitesi”nde de küçük üye devletlerin temsil ağırlıklarının daha fazla olduğu görülebilir. Diğer Birlik kurumları kadar etkilerinin olmaması nedeniyle bu komitelerde büyük devletlerin daha fazla fedakarlık yapmaları anlaşılabilir.

Küçük Devletlerin aşırı temsil edildiği diğer bir kurum da Komisyon olmuştur. Avrupa Toplulukları'nın kuruluşundan beri Komisyon'da, büyük devletlerden iki, küçük devletlerden bir üye yer almıştır. Genişlemeler sonucunda artan üye sayısı nedeniyle Komisyon'un etkin çalışamayacağı görülmüş ve üye sayısında indirime gidilmiştir. Bunun sonucunda büyük devletlerin avantajlı durumu bir kenara bırakılmış ve her üye devletten bir temsilci olmasına karar verilmiştir. Ancak büyük devletler bu feragatlerinin karşılığını Konsey'deki oy katsayılarının yeniden

düzenlenmesi esnasında almışlardır.¹³¹2007 sonunda imzalanan, şu anda da onay süreci devam eden Reform Antlaşması ise, küçük üye devletlerin çıkarlarına uygun düşmeyen bir yapı öngörmüştür. Yeni düzenlemeye göre, 2014 yılına kadar her ülkeden bir Komiser uygulamasına devam edilecek, bu tarihten itibaren ise üye devletlerin üçte ikisinden üye kabul edilecektir.

ii) Konsey'deki Oy Katsayıları

Günümüzde Konsey'de nitelikli oy çokluğu ile karar alınan alanların sayısı oldukça artmıştır. Bu durum küçük devletler açısından olumsuz bir gelişme olarak görülebilir. Çünkü geleneksel iki yöntem –basit çoğunluk ve oybirliği- küçük devletler açısından daha elverişli bir ortam yaratmıştır. Basit çoğunlukta devletlerin büyüklükleri göz önüne alınmadan her devlet eşit ağırlıkta kabul edilirken, oybirliği yönteminde her devletin veto yetkisi söz konusu olmuştur.

Tablo–7: AB Bakanlar Konseyi'nde (1999–2004) Yılları Arasında Yapılan Oylamalarda Kullanılan Oylama Metotları

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Toplam yapılan hukuki düzenlemeler (karar, tüzük, direktif)	199	191	187	195	196	229
Nitelikli Çoğunluk ile kabul edilen hukuki düzenlemeler	132 (% 66,3)	135 (% 70,7)	130 (% 69,5)	139 (% 71,3)	136 (% 69,4)	158 (% 69,0)
Oybirliği ile kabul edilen hukuki düzenlemeler	67 (% 33,7)	55 (% 28,8)	57 (% 30,5)	56 (% 28,7)	57 (% 29,1)	69 (% 30,1)
Basit Çoğunluk ile kabul edilen hukuki düzenlemeler		1 (% 0,5)			3 (% 1,5)	2 (% 0,9)

Kaynak: Thorhallsson, **Cambridge Review of International Affairs**, s. 661.

Tablo–7'de görüldüğü gibi 1999–2004 yılları arasında AB'de yapılan hukuki düzenlemelerin yaklaşık % 70'i nitelikli çoğunluk ile kabul edilmiştir. Nitelikli

¹³¹ Tezcan, *op. cit.*, s. 174.

çoğunluk sisteminin büyük devletlerin yararına olduğu gerçektir. Fakat bu durum Avrupa Birliği'nde küçük ve büyük devletler arasında söz konusu olan denge prensibi gereğidir.¹³²

Konsey'deki oy katsayıları ve üye devlet nüfuslarının ele alındığı Tablo-8 incelendiğinde şu noktalar dikkat çekmektedir:

1. Küçük devletlerin sahip oldukları oy katsayılarının genel toplama oranı, bu ülkelerin nüfuslarının Birlik nüfusuna oranından daha büyüktür. Örneğin, Finlandiya'nın nüfusunun Birlik nüfusuna oranı % 1,065 iken, Konsey'de sahip olduğu oy katsayısının genel toplama oranı % 2,029'dur.

2. Büyük devletlerin oy katsayılarındaki artış yaklaşık üç kat olurken, küçük devletlerinki ortalama iki kat olarak gerçekleşmiştir.

3. Büyük devletlerin toplam oy güçleri küçük devletlerle karşılaştırıldığında göreceli olarak azalmıştır. Örneğin Nice öncesi beş büyük devletin toplam oy gücü % 55,171 iken, bugün bu oran altı büyük devlet için % 49,276'dır.

4. Tek tek ele alındığında her üye devletin oy gücü göreceli olarak azalmıştır.

5. Bir kararın alınmasında gerekli olan nitelikli çoğunluğu elde etmek amacıyla yapılacak muhtemel koalisyonlar için gereken üye devlet sayısı artmıştır. Örnek olarak Nice öncesinde beş büyük devletin üç küçük devletle yapacağı koalisyon, gereken 62 oyu bulmada yeterliyken, bugün altı büyük devletin, en az yedi küçük devletle koalisyona gitmesi sonucu 255 yeter oy elde edilebilmektedir.

Bu durum önleyici azınlık çerçevesinde de geçerlidir.

¹³² Nitelikli oy çokluğu yönteminin küçük devletler açısından ilk bakışta görünen olumsuz durumunu fazla abartmamak gerekir. Bakanlar Konseyi'ndeki konsensüs kültürü, birçok durumda oylama metodunu daha az önemli kılmaktadır. Nitelikli oy çokluğu ile karar alınacak pek çok konuda oylama bile yapılmadan karar alınabilmektedir.

Tablo-8: AB’de Uygulanan Nitelikli Çoğunluk Sistemi Çerçevesinde Oy Katsayıları ile Nüfus Arasındaki Oran

Üye Devlet	Üye Devletlerin Nüfusları	Üye Devlet Nüfusu/Toplam Nüfus	EU-15 Oy Katsayıları	Üye Devlet Oy Katsayısı/Toplam Oy Katsayısı	EU-27 Oy Katsayıları ¹³³	Üye Devlet Oy Katsayısı/Toplam Oy Katsayısı
Almanya	82.200.162	% 16,533	10	% 11,494	29	% 8, 406
Fransa	63.779.059	% 12,828	10	% 11,494	29	% 8, 406
İngiltere	61.270.283	% 12,323	10	% 11,494	29	% 8, 406
İtalya	59.578.359	% 11,983	10	% 11,494	29	% 8, 406
İspanya	45.257.696	% 9,102	8	% 9,195	27	% 7,826
Polonya	37.996.168	% 7,642			27	% 7,826
Romanya	21.423.366	% 4,309			14	% 4,058
Hollanda	16.402.047	% 3,299	5	% 5,747	13	% 3,768
Yunanistan	11.216.708	% 2,256	5	% 5,747	12	% 3,478
Belçika	10.660.770	% 2,144	5	% 5,747	12	% 3,478
Portekiz	10.633.006	% 2,139	5	% 5,747	12	% 3,478
Çek Cumh.	10.345.924	% 2,081			12	% 3,478
Macaristan	10.046.273	% 2,021			12	% 3,478
İsveç	9.181.706	% 1,847	4	% 4,598	10	% 2,899
Avusturya	8.327.230	% 1,675	4	% 4,598	10	% 2,899
Bulgaristan	7.605.064	% 1,530			10	% 2,899
Danimarka	5.479.712	% 1,102	3	% 3,448	7	% 2,029
Slovakya	5.398.759	% 1,086			7	% 2,029
Finlandiya	5.296.826	% 1,065	3	% 3,448	7	% 2,029
İrlanda	4.414.797	% 0,886	3	% 3,448	7	% 2,029
Litvanya	3.365.442	% 0,677			7	% 2,029
Letonya	2.269.101	% 0, 456			4	% 1,159
Slovenya	2.009.245	% 0, 404			4	% 1,159
Estonya	1.338.617	% 0,269			4	% 1,159
GKRK	796.350	% 0,160			4	% 1,159
Lüksemburg	482.186	% 0,096	2	% 2,299	4	% 1,159
Malta	410.494	% 0, 083			3	% 0,869
Toplam	497.185.350	% 100	87	% 100	345	% 100
Karar Yeter Sayısı			62 (% 71,3)		255 (% 73,9)	
Önleyici Azınlık			26		91	

¹³³ < <http://www.consilium.europa.eu/>, (28.02.2008).

6. Nice öncesinde üç büyük devletin kararın çıkmasını engelleme olanağı varken, bugün ancak dört büyük devlet bu olanağa sahiptir.

7. Nitelikli oy çokluğu ile karar almak için gerekli oy oranı % 71,3'ten % 73,9'a çıkmıştır.

Bunun yanında bir üye devletin talep etmesi durumunda aranacak % 62'lik nüfus kriteri büyük devletler lehine bir düzenlemedir. Beş büyük devletin nüfusu bu oranı karşılamaya yeterken, iki büyük devleti yanına almadan küçük devletlerin bu oranı yakalaması imkansız hale gelmektedir.

Nitelikli çoğunluk yöntemi daha çok büyük devletler lehine olmasına rağmen “Lüksemburg Mutabakatı”ndan bahsetmek konunun boyutunu değiştirecektir. De Gaulle döneminde Fransa'nın yarattığı “boş koltuk”¹³⁴ krizi sonucunda 1965 yılında Lüksemburg'da bir anlaşmaya varılmıştır. Lüksemburg Mutabakatı'na göre, Komisyon tarafından getirilen bir tasarı üzerinde nitelikli çoğunlukla karara varılabilecek olsa bile, üye devletlerden birinin “çok önemli milli menfaatlerini ilgilendiriyorsa, Konsey'in bu kararı *oybirliği* ile almak üzere çalışması” öngörülmüştür.¹³⁵ Bu Mutabakat küçük devletlerin yararınaymış gibi görünse de, hukuki bir geçerliliği yoktur. Siyasi bir karardır. Fakat buna rağmen üye devletlerden bazıları tarafından halen geçerli olarak kabul edilmektedir.¹³⁶

¹³⁴ Ortak Tarım Politikası'nın oluşturulması sırasında ortaya çıkan tartışmalar neticesinde Fransa 30.6.1965 tarihinde görüşmeleri durdurmuş ve Konsey toplantısını kapatmıştır. O tarihten itibaren Fransa, Bakanlar Konseyi toplantılarını boykot etmiştir. Fransa'nın “boş koltuk” politikası uygulaması Lüksemburg toplantısına kadar devam etmiştir.

¹³⁵ Kabaalioglu, *op. cit.*, s. 203.

¹³⁶ *Ibid.*, s. 204.

iii) Konsey Başkanlığı

Avrupa bütünleşmesinin başlangıcında küçük devletlerin endişe duyduğu en önemli husus, Avrupa Topluluğu'nun başına tek bir kişinin geçirilmesi durumunda, bu kişinin büyük ve güçlü devletlerin tesiri altında görev yapabileceğiydi. Fakat büyük ülke liderleri de benzer bir endişeye sahipti. Böyle bir otonom şahıs kendi prestijlerini de yok edebilirdi. Büyük ve küçük devletler tarafından paylaşılan ortak endişe ise, daimi bir Başkan'ın genç Komisyon ile rekabete girebileceğiydi.¹³⁷

Yukarıdaki endişeler göz önüne alınarak üye devletler arasında rotasyona dayalı bir sistem oluşturulmuş, Konsey Başkanlığı her üye devlet tarafından sıra ile altı aylık bir süre için yerine getirilmeye başlanmıştır.¹³⁸ Son genişlemeler sonucunda ise, Başkanlık yasal zeminini korumuş olmasına rağmen, bir takım *de facto* değişiklikler yapılmıştır. Şu anda uygulanan "Troyka" sisteminde mevcut Konsey Başkanlığı'na, bir önceki ve bir sonraki Konsey Başkanlığı'nı yürütecek devlet yardım etmektedir. Bu devletlerden en az bir tanesi büyük devlettir. Konsey çalışmalarına yön vermesi nedeniyle Başkanlık hayli önemlidir. Bunun yanında oldukça büyük sorumluluk ve kaynak gerektirir.¹³⁹

Rotasyona dayalı Başkanlık sisteminin küçük üye devletler açısından anlamı her zaman büyük olmuştur. Başkanlığı yürütmek onları AB'nin günlük faaliyetlerinde görünür kıldığı gibi, uluslararası alanda da varlıklarını göstermelerini

¹³⁷ Paul Magnette, Kalypso Nicolaidis, "Coping with the Lilliput Syndrome: Large vs. Small Member States in the European Convention", **European Public Law**, C. 11, No. 1 (2005), s. 86.

¹³⁸ 1958 yılına kadar bu süre üç ay olarak uygulanmıştır. *Ibid.*

¹³⁹ Konsey Başkanı; Toplantıları organize eder; Gündemi belirler; Konsey tarafından onaylanmış hukuki düzenlemeleri imzalar; Birlik içi ve dışında Konsey'i temsil eder; Etkili bir karar alma süreci için arabuluculuk rolü üstlenir. Kuosmanen, *op. cit.*, s. 75-76.

sağlamıştır. AB üyesi küçük devletler, Başkanlık sayesinde uluslararası ilişkilerde küçük güçlerin oynadığı rolü üstlenebilmişlerdir.¹⁴⁰

Geleneksel güç kaynaklarından yoksun olan küçük devletler için Konsey Başkanlığı önemli bir araç olmuştur. Küçük devletler Başkanlığı, etki ve prestijlerini arttırmak için de kullanmışlardır. Başkanlık, ulusal çıkarları savunmak ve ilerletmek açısından da önemli bir işleve sahip olmuştur. Normal şartlarda sahip olamayacakları güce Başkanlık sayesinde ulaşabilmişlerdir.¹⁴¹

Başkanlık, etkili olmanın yanı sıra küçük devletlerin prestijlerini arttırmak için de faydalı bir araç olmuştur. Avrupa Birliği'ni temsilen uluslararası arenada rol üstlenmeleri, onlara dünya çapında seslerini duyurma imkanı vermiştir. Örnek olarak, 1999 yılı baharında ilk Başkanlık görevini yürüten Finlandiya, Çeçenistan Savaşı nedeniyle bir anda dünya çapında ilgi merkezi haline gelmiştir.¹⁴²

Konsey Başkanlığı'nın küçük devletler açısından zannedildiği kadar etkili olmadığını düşünen yazarlar da vardır. Bu yazarlara göre, Konsey Başkanlığı'nı devralan üye devletin ajandası % 80–90 oranında önceden belirlenmektedir. Başkanlığın fonksiyonu bu ajandanın yürütülmesinden ibarettir. Etki olasılığı da bu yüzden azalmaktadır.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Esko Antola, "The Future of Small States in the EU", Mary Farrell, Stefano Fella, Michael Newman (der.), **European Integration in the 21 st Century: Unity in Diversity**, London, SAGE Publications, 2002, s. 78.

¹⁴¹ Rikard Bengtsson, Ole Elgström, Jonas Tallberg, "Silencer or Amplifier? The European Union Presidency and the Nordic Countries", **Scandinavian Political Studies**, C. 27, No. 3 (2004), s. 313–314.

¹⁴² Thorhallsson, **Cambridge Review of International Affairs**, s. 663.

¹⁴³ Rikard Bengtsson, "Soft Security and the Presidency", **Cooperation and Conflict**, C. 37, No. 2 (2002), s. 214.

Değişik yorumlar yapılsa da, daha sonra örnekleri verileceği üzere Konsey Başkanlığı küçük devletlerin etkili olmaları ve prestijlerini yükseltmeleri açısından uygun bir platform oluşturmuştur. Bunun yanında Reform Antlaşması'nda kabul edilen yeni düzenlemeye göre rotasyona dayalı sistem kaldırılarak, yerine iki buçuk yıllığına, görev süresi en fazla bir defa yenilenebilecek Avrupa Konseyi (Zirve) Başkanlığı sistemi getirilecektir. Bu yeni sistemin büyük üye devletlerin çıkarlarına hizmet edeceğini düşünen küçük devletler konuya tepkiyle yaklaşmışlardır.

iv) Yakın Müttefik: Komisyon

Komisyon'un AB kurumsal çatısı altında "doğal müttefik" olarak algılanması küçük devletler arasında yaygındır. Komisyon, Topluluğun kuruluşundan bu yana büyük devletlerin baskın konumuna karşı bir denge unsuru olarak kabul edilmiştir. Küçük üye devletler, Topluluk çıkarlarının savunulduğu, dolayısıyla uluslararası yapının hakim olduğu Komisyon'a, her zaman için üye devlet çıkarlarının savunulduğu Konsey'den daha yakın olmuşlardır.¹⁴⁴Topluluk metodu dediğimiz uluslararası yapı her ne kadar karar alma süreçlerinde küçük devletlerin daha az etkili olmalarına yol açsa da (farklı oy ağırlıkları), Komisyon'a olan güvenleri küçük devletlerin her zaman Topluluk Metodu'nu desteklemelerini sağlamıştır. Topluluk

---

¹⁴⁴ Aslında küçük üye devletler bütünleşmenin başlangıcında tam tersi konumda yer almışlardır. AKÇT Antlaşması ile ortaya çıkan "Yüksek Otorite", uluslararası bir organ olarak büyük yetkilere sahip kılınmıştı. Bu organ, Fransa ve Almanya tarafından desteklenmesine rağmen Benelüks ülkeleri tarafından ihtiyatla karşılanmıştı. Bu ülkeler, Yüksek Otorite'nin Fransa'nın çıkarlarına hizmet eden bir Truva Atı olarak hizmet edeceğini düşündükleri için, Bakanlar Konseyi'nin oluşturulmasını talep etmişlerdi. Bu sayede eşit olarak temsil edilebilecekler ve veto hakkına sahip olacaklardı. Fakat sonraki gelişmeler, Komisyon'un küçük devletlerin çıkarlarına daha iyi hizmet ettiğini göstermiş ve küçük devletler pozisyonlarını değiştirmişlerdir. Magnette, *op. cit.*, s. 85.

kurumlarına verilen münhasır yetkilerin arttırılması, üye devletler arasındaki büyüklük farklılıklarının dengelenmesine hizmet etmiştir.¹⁴⁵

Komisyon'un, Topluluk içinde inisiyatif tekeli elinde bulundurduğu göz önüne alındığında, bu kurumda küçük üye devletlerin aşırı temsile sahip olmasının önemi daha iyi anlaşılabilir. Komisyon'da kararlar oy çokluğu ile alınır. Dolayısıyla yirmi yedi üyenin on dördünün evet demesi halinde karar alınabilir. Konsey'de dört büyük devlet nitelikli çoğunluk ile karar alınacak bir alanda kararın çıkmasını engellenebilecekken, Komisyon'da ancak altı büyük devletin sekiz küçük devlet ile koalisyon kurması sonucu bu amaca ulaşılabilir.¹⁴⁶

Küçük devletler açısından Komisyon'u çekici yapan diğer bir özellik, Komisyon'un ortak çıkarların savunucusu olmasıdır. Her ne kadar karar almada oy çokluğu söz konusu olsa da, Komiserler arasındaki meslektaşlık ilişkileri kararların uzlaşma ile alınmasını sağlamıştır. Meslektaşlık ilişkisi, Komisyon'un ulusal baskılardan arınmasında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat aynı zamanda ulusal farklılıklar ve hassasiyetler de ortaya konmaktadır.¹⁴⁷

Bunun yanında küçük devletler açısından Komisyon'dan elde edilecek bilgiler de büyük önem taşımaktadır. Küçük devletlerin, sınırlı idari kapasiteleri nedeniyle ilgi alanları kısıtlıdır. Dolayısıyla AB içerisinde ilgi alanlarına girmeyen sektörlerle

¹⁴⁵ Charles-Michel Geurts, "The European Commission: A Natural Ally of Small States in the EU Institutional Framework?", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 49-50.

¹⁴⁶ Bunun yanında Konsey, Komisyon'un önerisini değiştirmek isterse, bu durumda ancak "oybirliği" ile karar alabilir. Bunun da yirmi yedi üyeli bir Birlikte ne kadar zor olduğu aşikardır.

¹⁴⁷ *Ibid.*, s. 57.

ilgili olarak siyasi bir duruş belirlerlerken, Komisyon'dan elde edecekleri bilgiye güvenirler.¹⁴⁸

Küçük devletler AB içerisinde etkili olmayı hedefledikleri zaman koalisyon kurma ihtiyacı hasıl olur. Komisyon'un bu aşamadaki rolü de oldukça önemlidir. Küçük devletler Bakanlar Konseyi'nde büyük devletlerle yüz yüze gelmeden önce, Komisyon'u kendi yanlarına çekmeyi denerler. Bu sayede hedeflerine ulaşmaları daha kolay olur.

Komisyon her zaman küçük devletlerin eli kolu olmuştur. Büyük devletlerin baskın pozisyonları, Komisyon'un yapısal özellikleri ve bütünleşme felsefesindeki konumu nedeniyle bir ölçüde dengelenmiştir. Bu yüzden Komisyonu zayıflatmaya yönelik her türlü girişim küçük devletler tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

(ii) Ulusal Seviye

Avrupa Birliği'nde küçük üye devletlerin etkili olmalarını sağlayan kurumsal faktörlere bir de ulusal seviyeden, yani küçük devletlerin kendi idari yapıları açısından yaklaşmak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Küçük devletlerin kısıtlı kaynaklarının neden olduğu idari yapı bir takım olumsuz durumların ortaya çıkmasına neden olurken diğer taraftan bazı avantajlı pozisyonların oluşmasını da sağlamıştır.

Küçük devletlerin objektif kriterler açısından kısıtlı yapıda olmaları nedeniyle idari personel sayısı yetersizdir. Bu yetersizlikleri AB seviyesinde bazı sıkıntıların

---

¹⁴⁸ Baldur Thorhallsson, "Small States in the European Union: A Theoretical Approach", Luis Beltran, Javier Maestro, Liisa Salo-Lee (der.), **European Peripheries in Interaction: The Nordic Countries and the Iberian Peninsula**, Alcalá de Henares, Universidad de Alcalá, 2002, s. 59.

yaşanmasına neden olmuştur. AB üyesi küçük devletler, AB'nin kompleks yapısının üstesinden gelebilmek için göreceli olarak daha fazla idari kaynak kullanmak zorunda kalmışlardır. Thorhallsson, küçük devletlerin kısıtlı kaynakları nedeniyle, AB içerisinde daha çok ekonomik ve politik açıdan kazançları olacak konulara yoğunlaştıklarını ifade etmiştir.¹⁴⁹ Oysa büyük devletler açısından böyle bir durum söz konusu değildir. Büyük devletler her alanda aktif olabilirler.

İdari kapasitelerindeki farklılık, karar alma süreçlerinde de büyük ve küçük devletlerin farklı davranışlar sergilemelerine neden olmuştur. Büyük devletler doğrudan kendilerini ilgilendirmeyen, başka devletlerin çıkarına olacak kararların alınmasını sistematik olarak engelleyebilmişken¹⁵⁰, küçük devletlerin kısıtlı idari kapasitesi bu tür konulara odaklanmalarına izin vermemiştir.¹⁵¹

Küçük devletlerin kısıtlı idari kapasiteleri Konsey Başkanlığı'nı yürütmelerinde de sıkıntılara neden olmuştur. Bu devletlerin idari kapasiteleri Başkanlığın ön gördüğü görevlerin üstesinden gelmelerine mani olmuştur. Örnek olarak Lüksemburg, bu kısıtlı yapısı nedeniyle Başkanlığı üstlendiği dönemlerde Belçika'dan yardım almıştır.¹⁵² 1 Ocak 2008 tarihi itibarıyla AB Dönem Başkanlığı'nı devralan Slovenya'nın bu görevi tam olarak yürütmek için gerekli diplomatik altyapıdan yoksun olması nedeniyle, yılın ikinci yarısında AB'nin başına geçecek Fransa, 158 büyükelçiliğinden, 110'unu Başkanlığın hizmetine açmıştır.¹⁵³

¹⁴⁹ Thorhallsson, **European Peripheries in Interaction**, s. 54–55.

¹⁵⁰ Örnek olarak, büyük devletler bir fayda görmeyecekleri Ortak Tarım Politikası sektörüne yapılan harcamaların düşürülmesi yönünde çaba göstermişlerdir.

¹⁵¹ Thorhallsson, **Cambridge Review of International Affairs**, s. 659.

¹⁵² Neill Nugent, "Cyprus and the European Union: The Significance of Being Small", **Centre for Small State Studies**, <<http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1008300/CYPRUS72+ENDANLEGT.PDF>>, s. 16, (04.03.2008).

¹⁵³ "Fransa AB Başkanlığı'nı Dünyanın Yarısında Fiilen Üstlendi", <<http://www.abhaber.com/haber.php?id=20515>>, (15.01.2008).

Kısıtlı idari kapasite her zaman olumsuz sonuçlar yaratmamıştır. Küçük devletler kısıtlı kapasitelerinin yarattığı olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için bazı özel norm ve prosedürler uygulamışlardır. Bu norm ve prosedürler karar alma süreçlerinde etkinliği arttırarak, hedeflere daha kolay ulaşılmasını sağlamıştır. Diğer bir deyişle kısıtlı idari kapasite, küçük devletlerin hedeflerine ulaşmasına ve çıkarlarını savunmasına yardım etmiştir. Thorhallsson, küçük devletlere özgü bu idari özellikleri şu şekilde ifade etmiştir:

- Gayri resmi iletişim ve esnek karar alma süreçleri,
- AB düzeyindeki temsilcilere doğrudan ülke çıkarlarını ilgilendirmeyen konularda büyük yetki verilmesi,
- Politikaların oluşum ve uygulama sürecinin tek elden yapılması.¹⁵⁴

Küçük devletlerin ulusal makamları ile AB seviyesindeki sürekli temsilcileri arasında hassas konularda resmi prosedürler takip edilmiş olsa da, birbirlerini kişisel olarak tanıyan ve uzman eksikliği nedeniyle çok sık görüşmek durumunda olan bürokratlar arasında gayri resmi ve esnek bir iletişim şekli gelişmiştir. Telefon görüşmeleri, e-mail iletişimi gibi araçlarla gerçekleştirilen süreç sonunda kararlar daha çabuk alınır hale gelmiştir. İş yoğunluğunu azaltan bu esnek yaklaşım sayesinde AB üyeliğinin gereklilikleri yerine getirilebilmiştir.¹⁵⁵

Küçük devletlerin AB seviyesinde görevli temsilcileri büyük devletlere nazaran daha geniş bir hareket kabiliyetine sahip olmuşlardır. Önemli konular dışında,

---

¹⁵⁴ Thorhallsson, **European Peripheries in Interaction**, s. 66. Büyük devletlerin idari yapıları buna karşın tam zıt özellikler gösterir: hiyerarşik yapı, resmi karar alma süreçleri, resmi makamlara otonomi verilmemesi, müzakerecilerle sıkı talimat verilmesi, politikaların oluşturulması ve uygulanması süreçlerinin katı olarak ayrılması.

¹⁵⁵ *Ibid.*, s. 55-56.

Komisyon ve Konsey’de ortaya konulacak ulusal pozisyon ve stratejiler genellikle bürokratlar tarafından belirlenmiştir. Bu durum, kısıtlı idari kapasitelerinin doğal bir sonucudur. Bunun yanında Brüksel’deki görevliler, Bakan ve diğer üst düzey görevliler ile doğrudan iletişime girerek, acil durumlarda yapılabilecek strateji değişikliklerine yönelik fikir alabilmişlerdir. Bu yüzden küçük devletlerin AB düzeyindeki sürekli temsilcilerinin önemi daima daha büyük olmuştur.¹⁵⁶

Küçük devletlerde genellikle ulusal politikaların oluşturulma sürecinde yer alan görevliler, aynı zamanda Komisyon’da komite çalışmalarına ve Konsey’de çalışma gruplarına katılmışlardır. Bu görevliler bunun yanında Bakanlar Konseyi’nde toplantılara katılacak Bakanlara danışmanlık yapmış ve direktifleri uygulamışlardır. Bu elbette zorunluluktan dolayı bu şekilde yapılmıştır. Fakat bu durum, çalışma prosedürünü basitleştirmiş ve gecikmeleri engellemiştir. Küçük devletlerin sahip olduğu bu özellik, AB hukuki düzenlemelerinin büyük devletlere nazaran daha çabuk ve etkin uygulanmasını sağlamıştır.¹⁵⁷

Konsey’deki görüşmelerde ve öncesindeki hazırlık aşamalarında (Çalışma grupları, komiteler vs.) görevli tüm bürokrat ve bakanların homojen bir duruş sergilemeleri etkili bir davranış açısından önemlidir.¹⁵⁸ Thorhallsson’un vurguladığı olduğu küçük devletlere yönelik idari özelliklerde görüldüğü gibi, küçük üye devletler ulusal politikaların koordinasyonu açısından daha avantajlı pozisyonda yer almışlardır. Bu durum da küçük üye devletlerin etkili hareket etmesini sağlamıştır.

---

¹⁵⁶ *Ibid.*, s. 57.

¹⁵⁷ *Ibid.*, s. 58.

¹⁵⁸ Ben Soetendorp, Kenneth Hanf, “Conclusion: The Nature of National Adaptation to European Integration”, Kenneth Hanf, Ben Soetendorp (der.), **Adapting to European Integration: Small States and the European Union**, New York, Longmans, 1998, s. 192.

b) Psikolojik Faktörler

Devletler stratejik bir yaklaşımla, çevrelerine karşı etkilerini arttırmak için kendilerini küçük olarak tanımlamayı tercih edebilirler. Bir devletin zayıf olarak algılanması, o devletin hedeflerine ulaşmasına büyük katkılar yapabilir. Küçük devlet dış politika davranışlarında görüldüğü gibi, küçük devletler moral değerlere önem vermişlerdir. Küçük devletlerin bu barışçı yapıları onları daha güvenilir hale getirmiştir.

Küçük devletler, idari ve ekonomik yapılarının yetersiz olması nedeniyle her şeye odaklanmak yerine, seçici davranarak belirli konulara yoğunlaşmak zorunda kalırlar. AB üyesi küçük devletlerin özellikle Konsey Başkanlığı'nı yürüttükleri dönemlerde sadece ulusal çıkarlarını ön plana koyarak girişimlerde bulunma çabaları şüphesiz sonuçsuz kalacaktır. Büyük devletlerin bunu yapma gücü vardır. Fikir ve eylemlerini maddi olarak destekleyebilirler. Tehdit edebilir veya çeşitli enstrümanlarla diğer devletleri razı edebilirler.

Küçük devletlerin gizli ajandalarının bulunmaması nedeniyle, Avrupa Birliği'nde büyük devletler, küçük devletleri ciddi bir tehdit olarak algılamamaktadırlar. Bu nedenle Avrupa Birliği'nde küçük devletlerin tüm üyelerin ortak çıkarlarının savunulduğu alanlara odaklanmaları beklenebilir. Bu tür bir Avrupalı yaklaşım, küçük devletlerin başlattıkları girişimlerde diğer devletler tarafından da desteklenmelerinin yolunu açar. Küçük devletlerin gizli ajandalarının olmaması onların psikolojik açıdan daha güvenilir ve tehlikesiz olarak algılanmasına neden olur ve Birlik ajandasını yönlendirme çabalarını destekler.

Küçük devletler ortak çıkarlara yönelik girişimlerde bulunurken elbette kendi çıkarlarını da düşüneceklerdir. Fakat bunu yaparken büyük devletleri göz önüne almak zorundadırlar. Büyük devletler genellikle, aralarında rekabet ilişkisinin söz konusu olmadığı konularda küçük devletlere daha fazla tolerans göstermektedirler. Bu durum da küçük devletlerin ciddi bir muhalefet görmeden kendi çıkarlarına uygun hareket etmesini kolaylaştırmaktadır. Sonuçta küçük devletin elde edeceği kazanç büyük devlet açısından önemsiz bir düzeydedir.¹⁵⁹

Küçük devletler, uluslararası sistemin anarşik doğası gereği uluslararası yapıyı, dolayısıyla çok taraflılığı desteklerler. Büyük devletler daha az tehdit altında olduklarından tek taraflı hareket edebilirler. Fakat küçük devletlerin güvenliklerini garanti almaları ve etkili olabilmeleri için koalisyonla gitmeleri bir ihtiyaçtır. AB’de nitelikli oy çokluğu ile karar alınan alanların sayısının artması koalisyonların önemini de arttırmıştır. Bunun yanında AB tarihi göstermiştir ki, karar alma süreçlerinde değişmez koalisyonlar yer almamıştır. Sadece tarım, sosyal politikalar, dış ticaret politikası, yapısal politikalar ve Topluluk bütçesi gibi alanlarda nispeten istikrarlı koalisyonlar göze çarpmıştır. Bu koalisyonlar da büyük ve küçük devletler olarak ayrılmamış karışık bir yapıda bulunmuşlardır.¹⁶⁰ Avrupa Birliği’nde küçük devletler çok uygun bir koalisyon ortağı olarak algılanmışlardır. Çatışmacı olmayan doğaları ve elde ettikleri kazançların büyük ortak tarafından bir kayıp olarak algılanmaması bunun en büyük nedeni olmuştur. Dolayısıyla koalisyon oluşturma gücü önemli bir etki kaynağı olarak ortaya çıkmıştır.

---

¹⁵⁹ Baillie, *op. cit.*, s. 202.

¹⁶⁰ Zbinden, *op. cit.*, s. 226.

Avrupa Birliği'ni ilgilendiren konuları Birlik gündemine sokmak konusunda küçük devletler daha uygun konumda yer almışlardır. AB üyesi küçük devletler, çatışan taraflar arasında uzlaşmayı daha kolay sağlarken, büyük devletler arasında da arabulucu rolü üstlenmişlerdir.¹⁶¹ Küçük devletlerin kısıtlı kapasiteleri nedeniyle sergiledikleri uzlaşıcı tavırları onların hedeflerine ulaşmalarını sağlamıştır. Bu sayede olumsuz duruma düşmekten kaçındıkları gibi, üstlendikleri arabulucu rolü ile çıktıkları etkileme olanağına da sahip olmuşlardır.

4. Avrupa Birliği'nde Küçük Devletlerin Etkisi

Küçük devlet teorisindeki yaklaşımlar göz önüne alındığı takdirde, sistemik faktörlerin dayatması altında hareket eden küçük devletlerin uluslararası arenada etkili olamayacağı düşünülebilir. Uluslararası politikanın temel aktörleri büyük devletler olmuşlardır. Küçük devletler ancak büyük devletlerin izin verdiği oranda ön plana çıkabilmişlerdir. Peki, acaba Avrupa Birliği'nde realist düşüncenin bu varsayımları doğrulanabilir mi? Bu soruya basit olarak “evet” ya da “hayır” şeklinde cevap vermek zordur. Çünkü görüldüğü üzere Avrupa Birliği farklı bir yapıdır. Avrupa Topluluğu'nun temelleri üç büyük devlet yanında üç küçük devlet tarafından atılmıştır. Her ne kadar Almanya-Fransa ikilisinin bütünleşmenin motoru olduğu gerçeği ortada olsa da, küçük devletlerin hiçbir şeye müdahale etmeden, sadece denilenleri yaparak bu günlere geldiklerini düşünmek yanıltıcı olacaktır. Öncelikle AB'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçleri buna engel olmuştur. Büyük devletlerin etkili olmaları açısından avantajlı olduğu durumlar, genellikle kararların uygulanmasında büyük kaynakların gerekli olduğu konular olarak yer almıştır. Kısıtlı

---

¹⁶¹ Tiilikainen, *op. cit.*, s. 81.

kaynakları nedeniyle küçük üye devletler temel Birlik inisiyatiflerinde büyük devletlere bağımlı kalmışlardır. Bunun yanında büyük kaynak gerektirmeyen konularda, Avrupa Birliği'nin elverişli ortamı içerisinde küçüklüğün getirdiği psikolojik avantajları, idari özellikleri ve de müzakere yeteneklerini kullanarak etkili olabilmışlardır.

Etki alanları hususundaki bu farklı bakış açıları bizi Hans Geser'in "Durumsal Perspektif" düşüncesine yönlendirmektedir. Bu bakış açısına göre küçük devletlerin etki alanları ele alınan konuya göre değişecektir. Küçük devletler bazı konularda objektif kriterlerin yetersizliği neticesinde gerçekten küçük kalırken, diğer birtakım konularda gösterdikleri güç ve etkiyle büyük devlet gibi algılanabilecektir.¹⁶²

Avrupa Birliği'nde küçük devletlerin etkisi "güvenlik politikası" alanında diğer alanlara nazaran daha az ortaya çıkmıştır. Küçük devletler, Avrupa Birliği'nin güvenlik politikalarının gelişiminde her zaman marjinal bir rol almışlardır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük üye devletler arasında gayri resmi işbirliği güçlenmiştir. Avrupa güvenliğinde küçük devletlerin yeri konusunda göze çarpan en önemli gerçek Simon Duke'nin ifade ettiği gibi '*küçük devletlerin ad hoc karar alma süreçlerinden ve askeri eylemlerden dışlanmaları* olmuştur.¹⁶³ Büyük üye devletler güvenlik konularını her zaman önce kendi aralarında müzakere edip daha sonra Konsey bünyesine getirmişlerdir. Balkan krizinde büyük devletlerin izlediği siyaset ve Irak krizindeki küçük devletleri göz ardı eden tutum, büyük devletlerin güvenlik konularında yalnız hareket ettiklerini göstermesi bakımından önemli örneklerdir.

¹⁶² Geser, *op. cit.*, s. 629.

¹⁶³ Simon W. Duke, "Small States and European Security", Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, , New York, Physica-Verlag, 2001, s. 41.

Güvenlik konularında tüm küçük üye devletlerin etkisiz kalması söz konusu olmuştur. Bunun yanında bir takım konular her küçük üye devlete göre farklılık göstermiştir. Küçük üye devletler kısıtlı idari yapıları nedeniyle, AB çapında her konuya eşit derecede önem verememişlerdir. Bu yüzden önceliği önemli siyasi ve ekonomik çıkarlarının olduğu konulara vererek siklet merkezi yapmış, kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen diğer alanlarda reaktif hareket etmişlerdir. Büyük devletler ise kendilerini ilgilendirsin veya ilgilendirmesin her konuda proaktif olabilmışlerdir.

Avrupa Birliği'nde küçük üye devletler birtakım spesifik konularda etkili olabilmışlerdir. Finlandiya'nın "Kuzey Boyut İnisiyatifi (KBİ)"ni resmi AB politikası haline getirmesi, yine İsveç ve Finlandiya'nın Petersberg Görevleri'ni Amsterdam Antlaşması'na dahil ettirmedeki başarısı, Belçika ve Hollanda'nın Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) ortaya çıkmasındaki önemli rolleri, AB çevre politikasının şekillenmesinde İsveç'in rolü, küçük devletlerin Birlik içerisindeki etkilerine verilebilecek önemli örneklerdir. Tüm bu alanların hepsi doğrudan küçük devletlerin girişimiyle hayata geçmemiş olsa da, en azından bu inisiyatiflerin değişmesinde, şekil almasında etkili olmuşlardır.

Bu devletlerin etkiyi hangi araçlarla gerçekleştirdikleri hususu ise farklılıklar göstermiştir. AB üye devletlerinin ve özel olarak küçük üye devletlerin etki kaynaklarına değinilirken görülen pek çok husus, AB üyesi küçük devletler tarafından değişik kombinasyonlar içerisinde -fakat küçüklüğün getirdiği sınırlamalara bağlı kalarak- kullanılmıştır.

a) Finlandiya: Kuzey Boyut İnisyatifi

Kuzey Boyut İnisyatifi (KBİ), AB üye devletlerinin, İzlanda, Norveç ve Rusya Federasyonu'nun beraber yürüttüğü ortak bir projedir. İnisyatif kapsamında yer alan tarafların ortak hedefi, Kuzey Avrupa'nın refah seviyesini yükseltmek ve sürdürülebilir kalkınmasını sağlamaktır. KBİ'nin odaklandığı işbirliği alanlarını şu şekilde ifade edebiliriz:

- Ekonomik işbirliği (Ticaret, yatırım, finansal hizmetler, enerji vs.)
- Tarım, ormancılık, ulaştırma, bilgi teknolojileri, telekomünikasyon vs.
- Özgürlük, güvenlik ve adalet (Sınır yönetimi, etkin adalet sistemi, iyi yönetim, organize suçlara karşı savaş, uyuşturucu trafiği vs.)
- Araştırma, eğitim ve kültür (Gençlik politikası, değişim programları vs.)
- Dış güvenlik (Sivillerin korunması)
- Çevre, nükleer güvenlik, doğal kaynaklar (Nükleer risk ve kirlenmenin azaltılması, denizlerin korunması, biyoçeşitlilik, Kuzey Kutbu'nun korunması vs.)
- Sosyal refah ve sağlık (Bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, sağlık ve sosyal servisler arasında işbirliği vs.)¹⁶⁴

Soğuk Savaş sonrası dönem Kuzey Avrupa'nın jeopolitik yapısında büyük değişikliklere neden olmuştur. Baltık Devletleri 1991 yılında bağımsızlıklarını kazanmış, İsveç ve Finlandiya 1995 yılında AB'ye üye olmuş, diğer bölge ülkelerinin çoğu da son genişleme ile AB'ye katılmıştır. Bu genişlemeler neticesinde AB'nin, Rusya ile olan sınırı büyümüştür. Bu yeni durum da bölgede farklı arayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

¹⁶⁴ <http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/>, (26.04.2008).

Finlandiya, bir AB üyesi olarak 1997 yılında ilk dış politika inisiyatifini, “Kuzey Boyut” adı altında AB dış ilişkilerine yönelik ortaya koymuştur. David Arter, Finlandiya’yı başlangıçta Kuzey Boyut İnisiyatifi (KBİ)’ne yönlendiren dört jeopolitik ve jeoekonomik faktör belirtmiştir¹⁶⁵:

1) Soğuk Savaş boyunca Nordik dengesi olarak bilinen (Tarafsız İsveç, NATO üyesi Danimarka ve Norveç, Sovyetler Birliği ile 1948 yılında Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması imzalamış olan tarafsız Finlandiya) Kuzey Avrupa güvenlik konfigürasyonu, Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla yıkılmıştır. Eski güvenlik boyutunda hayal bile edilemeyecek KBİ gibi bir inisiyatifi hayata geçirmek Finlandiya açısından oldukça önemli olmuştur.

2) AB üyeliği Finlandiya’nın tarafsızlık geleneğinin tekrar yorumlanmasının yolunu açmış ve tarafsızlık, askeri bağlantısızlığa dönüşmüştür. Soğuk Savaş boyunca Sovyetler Birliği ile tarafsız yapısı sayesinde iyi ilişkilere sahip olan Finlandiya’nın güvenlik politikasındaki bu değişiklik, Rusya ile AB arasında yeni bir ilişkinin başlatılmasını zorunlu kılmıştır.

3) Soğuk Savaş sonrası dönemde Finlandiya kendisini çok pasif bir konumda bulmuştur. 1993 yılında Norveç girişimiyle hayata geçen Barents Euro-Arktik Bölgesel Konseyi (*Barents Euro-Arctic Regional Council-BEAR-*) ve Danimarka, Almanya önderliğinde oluşturulan Baltık Denizi Devletleri Konseyi (*Council of Baltic Sea States-CBSS-*) karşısında Finlandiya için bir girişimde bulunmak zorunluluk olmuştur. Proaktif bir politika izlenmediği takdirde AB içerisinde kenar devlet olarak kalma riski söz konusuydu.

¹⁶⁵ David, Arter, “Small State Influence within the EU: The Case of Finland’s ‘Northern Dimension Initiative’ ”, **Journal of Common Market Studies**, C. 38, No. 5 (Aralık, 2000), s. 680–682.

4) Rusya ile en uzun sınıra sahip bir üye devlet olarak, Rusya'nın siyasi-ekonomik kalkınması konusunda AB'nin girişimde bulunmasını sağlamak Finlandiya açısından çok önemlidir. Soğuk Savaş dönemindeki Batı kapitalizmi ile Sovyet komünizmi arasındaki konumu, şimdi zengin ile fakir, demokratikleşmiş ve demokratikleşen Avrupa arasındaki konuma dönüşerek tehdidi farklı boyutlarda da olsa devam ettirmişti.¹⁶⁶

Yukarıda sayılan etkenlere ek olarak;

1) Finlandiya'nın AB içindeki diğer üye devletlerle karşılaştırıldığında kendine özgü iklim ve demografik şartlara sahip olması¹⁶⁷,

2) Rusya ile özellikle enerji ve ormancılık sektöründe yapılacak bir işbirliğinin Finlandiya'nın çıkarına olması (Bu maksatla Kuzey Batı Rusya'nın sosya-ekonomik gelişimine katkıda bulunulmalıdır),

3) Kuzey Avrupa bölgesinin istikrarlı bir konuma getirilmesi,

4) Baltık bölgesinin ekonomik merkez haline getirilerek, siyasi istikrarın sağlanması hususları da Finlandiya'yı bu inisiyatifi hayata geçirmeye zorlayan etkenler arasında sayılabilir.¹⁶⁸

Finlandiya'nın hedeflerinden ilk ikisi ülke çıkarlarını ilgilendirirken, diğer ikisi daha çok AB'nin çıkarlarına yönelik olmuştur. Fakat KBİ geliştikçe Rusya boyutuna daha fazla önem verilmiştir. Sonunda AB ile Rusya ve diğer AB üyesi olmayan

---

¹⁶⁶ *Ibid.*, s. 680-681.

¹⁶⁷ Finlandiya'da uzun ve sert kış şartları ile kısa ürün mevsimi tarımsal koşulları güçleştirmiştir. Bunun yanında ülkenin özellikle doğu ve kuzey kesimlerinde nüfus yoğunluğu oldukça düşüktür. Bu yüzden Finlandiya, Ortak Tarım Politikası kapsamında bazı ayrıcalıklar tanınmasını istemiştir.

¹⁶⁸ *Ibid.*, s. 682-684.

bölge ülkeleri arasında göç ve sığınma, suçla karşı işbirliği, sınır kontrolü, sosyal refah gibi konularda işbirliği düşüncesi öne çıkarılmıştır.¹⁶⁹

Finlandiya'nın teklifi başlangıçta çeşitli kesimlerden tepki almıştır. Komisyon ve güney ülkeleri teklifi kuşkuyla karşılamışlardır. Bunun yanında İsveç ve Danimarka gibi iki yakın devlet dahi öneriyi kritize etmişlerdir.¹⁷⁰ AB dışından Litvanya ve Estonya da bu konuda kuşkulu olmuşlardır.¹⁷¹ Fransa ise ABD'nin bu inisiyatifte nasıl bir rolü olduğunu sorgulamıştır.¹⁷² Rusya, gayri resmi olarak inisiyatifi desteklemesine rağmen, resmi bir duruş göstermemiştir.¹⁷³

KBİ, bu olumsuz bakış açılarına karşın 1997 yılında Lüksemburg Zirvesi'nde AB ajandasına alınmıştır. 1998 Viyana Zirvesi'nde ise Komisyon'un, Kuzey Boyut İnisiyatifi'ne ilişkin hazırladığı rapor liderler tarafından onaylanmış ve resmi AB politikası haline gelmiştir. Peki, Finlandiya küçük ve yeni bir AB üye devleti olmasına ve başlangıçta gördüğü tepkilere karşın nasıl olup da KBİ'yi resmi bir AB politikası haline getirebilmiştir?

Finlandiya'nın, KBİ'yi ortaya koyma nedenleri sıralanırken, bunlardan ikisinin ulusal çıkarları, diğer ikisinin ise AB çıkarlarını ilgilendirdiği ve ilerleyen dönemlerde Birlik çıkarlarının daha fazla vurgulandığı belirtilmişti. Eğer Finlandiya sadece ulusal çıkarları doğrultusunda inisiyatifi ortaya koymuş olsaydı şüphesiz ki başarılı olamayacaktı. KBİ'nin tüm Birlik çıkarlarına hizmet ettiği düşüncesi Finli

---

¹⁶⁹ *Ibid.*, s. 685.

¹⁷⁰ Danimarka ve İsveç konunun yeterince tartışılmadığını belirtmiş ve bunun sadece Finlandiya tarafından değil, Nordik Konseyi bünyesinde yapılması gerektiğini ifade etmişlerdi. *Ibid.*, s. 687.

¹⁷¹ Litvanya'nın kuşkusu enerji pazarında rekabetin kendi aleyhine şekilleneceği, Rusya gazının Baltık limanları yerine Finlandiya üzerinden AB'ye sevk edileceği yönündeydi. *Ibid.*, s. 688.

¹⁷² İnisiyatif, ortak ülkeler olarak ABD ve Kanada'yı da kapsamıştır. Bunun yanında ABD, 1997 baharında kendi ortaya koyduğu "Kuzey Avrupa İnisiyatifi"ni tartışmaya açmıştır. *Ibid.*, s. 689.

¹⁷³ *Ibid.*, s. 688-689.

politikacılar tarafından çeşitli platformlarda vurgulanarak akılcı bir politika takip edilmiştir.

Birlik bütçesine ek yük getiren girişimler, eğer büyük üye devletlerin çıkarlarına hizmet etmeyecekse büyük olasılıkla reddedilecektir. Finlandiya, KBİ'nin güvenilir ve düşük maliyetli bir proje olduğunu vurgulayarak büyük devletlerin tepkisini önlemiştir.¹⁷⁴

İsveç ve Danimarka ile çıkarlar birebir örtüşmese de, KBİ ile Kuzey Doğu Avrupa bölgesinde yumuşak güvenlik anlayışının tesis edilmesi tüm bölge ülkeleri açısından önemli olduğundan, bu ülkeler de öneriye daha sonradan sıcak yaklaşmışlardır.

Komisyon, AB üyesi küçük devletler tarafından doğal müttefik olarak algılanagelmiştir. Finlandiya da özellikle Komisyon'un desteğini arkasına almaya önem vermiştir. Finlandiya'ya bu konuda en çok yardımcı olan husus Rusya ve Kuzey Avrupa konuları ile ilgili uzman birikimine sahip olmasıdır. Komisyon'un en çok sıkıntı çektiği konu, faaliyetlerini yürütürken idari ve teknik personel sayısının yetersiz kalmasıdır. Finlandiya'nın verdiği destek sayesinde Komisyon'un birtakım çekinceleri olmasına rağmen konuya bakış açısı olumlu olmuştur.¹⁷⁵

Borge Romsloe, Finlandiya'nın çok kapsamlı çalışmalar sonucunda öneriyi hazırladığını ifade ederek, tüm taraflarla (AB üye devletleri, AB Kurumları, Rusya, ABD, Nordik ülkeleri vs.) birçok kez görüşme sonucunda kuşkuları ortadan

¹⁷⁴ *Ibid.*, s. 693.

¹⁷⁵ Borge Romsloe, "Finland and the Case of a Northern Dimension for the EU: Inclusion by Bargaining or Arguing?", **ARENA Working Paper Series**: 31/2005, s. 18, < http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2005/papers/wp05_31.pdf>, (18.03.2008).

kaldırarak tüm tarafları ikna etmeyi başardığını vurgulamıştır.¹⁷⁶ Finlandiya, önerisini özellikle soyut ve geniş çaplı tutarak, tüm tarafların katkıda bulunmasını sağlamıştır. Kısacası Finlandiya ulusal çıkarlarını öne çıkararak pazarlık yapmak yerine –ki bu durumda küçük bir devlet olarak fazla bir şansı olmayacaktır- tüm taraflara kabul edebilecekleri bir argüman sunarak inisiyatifine destek bulmuştur.

Özet olarak KBİ inisiyatifinin bize gösterdiği en önemli şey, AB’de küçük devletler tarafından bir önerinin mükemmel hazırlanması durumunda büyük devletlerin de tercihlerinin değişebileceği ve dış politika gibi daha çok büyük devletlerin sözünün geçtiği bir alanda bile küçük devletlerin de söz sahibi olabileceğidir.

b) İsveç ve Finlandiya: Petersberg Görevleri

1990’lı yılların başından itibaren kriz yönetim görevlerinin bölgesel güvenlik organizasyonları açısından önemi giderek artmıştır. 1948 yılında Brüksel Antlaşması ile kurulan Batı Avrupa Birliği (BAB), 1992 yılında Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği’ne bağlı bir savunma sistemi olarak yeniden yapılandırılmış ve aynı yıl yayınlanan Petersberg Deklarasyonu ile BAB’ın fonksiyonları genişletilmiştir. O zamandan bu yana Petersberg Görevleri olarak anılan bu görevler insani yardım ve kurtarma misyonları, barışın korunması ve tesisi gibi kriz yönetim görevlerini kapsamıştır.¹⁷⁷

---

¹⁷⁶ *Ibid.*, s. 20.

¹⁷⁷ Fabrizio Pagani, “A New Gear in the CFSP Machinery: Integration of the Petersberg Tasks in the Treaty on European Union”, *European Journal of International Law*, C. 9, No. 4 (1998), s. 737–738.

BAB'ın Petersberg Görevleri'ni uygulamadaki performansının yetersiz kalması sonucu Maastricht Antlaşması ile ikinci sütun olarak ortaya çıkan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ciddi olarak eleştirilmeye başlanmıştır. Maastricht Antlaşması'nda öngörüldüğü gibi 1996 yılında Amsterdam'da başlayan Hükümetlerarası Konferans'ta ODGP'nin geliştirilmesine ve BAB'ın gelecekteki rolüne ilişkin çeşitli teklifler ortaya konulmuştur.¹⁷⁸ AB ve BAB arasındaki ilişkiye yönelik tartışmalar üç eksenle cereyan etmiştir:

— Almanya ve Fransa'nın başını çektiği bir grup -ortak savunma anlayışını da kapsayan- AB ile BAB'ın birleşmesini istiyordu.

— İngiltere, NATO'ya alternatif olacak bu tür bir birleşmeye kesinlikle karşıydı ve mevcut durumun devamından yanaydı.

— İsveç ve Finlandiya ise tarafsız devletler olarak her iki teklife de karşı çıkıyorlardı. Onların düşüncesine göre Petersberg Görevleri, ODGP kapsamına dahil edilerek, BAB bu görevleri yerine getirmek üzere görevlendirilmeli ve tüm üye devletlerin bu kapsamdaki operasyonlara eşit şekilde katılımı sağlanmalıydı.¹⁷⁹

Sonuçta İsveç ve Finlandiya'nın önerisi kabul gördü ve Petersberg Görevleri, Amsterdam Antlaşması'na dahil edildi. Peki, Hükümetlerarası Konferans'ın bu en çok tartışılan ve büyük devletlerin farklı görüşlere sahip olduğu böyle bir konuda iki küçük devlet olarak İsveç ve Finlandiya önerilerini kabul ettirmeyi nasıl başardılar?

¹⁷⁸ 1948 yılında Brüksel Antlaşması ile kurulan BAB'ın 50 yıllık bir askeri ittifak olduğunu, müteakiben dağılacığını ifade eden bir maddesi vardı.

¹⁷⁹ Hanna Ojanen, "Participation and Influence: Finland, Sweden and the Post-Amsterdam Development of the CFSP", **The Institute for Security Studies Western European Union**, Occasional Paper No. 11, s. 6-7, <<http://aei.pitt.edu/674/01/occ11.pdf>>, (19.03.2008).

Moravcsik ve Nicolaidis, Amsterdam Antlaşması'nın çıktılarını ve karar alma süreçlerini inceledikleri makalelerinde İsveç ve Finlandiya tarafından ortaya konulan kriz yönetim inisiyatifini de ele almışlardır. Yazarlara göre İsveç-Fin teklifinin iki yönü mevcuttur: İlki, AB'nin barışı koruma alanındaki (Petersberg Görevleri) rolünü güçlendirmek, ikincisi, AB'nin ortak savunma garantisi geliştirmesini engellemek.¹⁸⁰ Finlandiya ve İsveç gibi iki tarafsız devletin ortak savunma yükümlülüğü altına girmesi kabul edilemez bir düşünceydi. Fakat bu iki devlet, diğer üyelerin bu alanda gelişimine de mani olmak istememişlerdi. Sonuçta ortaya koydukları teklif her iki tarafı da memnun etmişti. Hem BAB bir şekilde AB ile entegre olmuş, hem de sadece Petersberg Görevleri'ni bünyesine alarak İngiltere'nin çekincelerine cevap vermişti. Bu sayede tarafsız devlet olarak kendileri de BAB bünyesindeki operasyonlara katılma (aynı zamanda planlama, karar alma süreçlerinde yer alma) imkanı elde etmişlerdi. Bu yapı onların pozisyonlarına zarar vermemiştir.

Moravcsik ve Nicolaidis, makalelerinde üye devletlerin görüşmelerden bir yıl önce pozisyonlarını belirlediklerini ve tercihlerinin genellikle değişmediğini belirtmişlerdir. Yazarlar sadece Fransa, İngiltere ve Almanya'yı ele alarak yaptıkları değerlendirmede bu ülkelerin pozisyonlarının sadece % 5'inde (120 konudan 6'sı) bir değişiklik meydana geldiğini ifade etmiş olmalarına rağmen değişiklik yapılan konulara değinmemişlerdir.¹⁸¹ Fakat gördüğümüz gibi, İsveç ve Finlandiya'nın teklifi bu üç büyük devletin görüşleriyle örtüşmemiştir. Büyük devletler pozisyonlarını değiştirmişlerdir. Moravcsik ve Nicolaidis, bu değişikliğin sıra dışı olduğunu ifade

¹⁸⁰ Andrew Moravcsik, Kalypso Nicolaidis, "Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influence, Institutions", **Journal of Common Market Studies**, C. 37, No. 1 (Mart, 1999), s. 64.

¹⁸¹ *Ibid.*, s. 66-67.

ederek konuya ilişkin iki açıklama getirmişlerdir: İlk olarak, Finlandiya ve İsveç'in müzakere yetenekleri çok iyiydi, ikinci olarak, bu ülkeler muhtemelen AB'nin ortak savunma garantisi öngören teklifi veto edeceklerine dair tehditte bulunmuşlardı.¹⁸² Moravcsik ve Nicolaidis'in vurgulamış olduğu ilk konu, küçük devletlerin sahip olduğu psikolojik avantajlara yönelik yapılan açıklamayı destekler yöndedir. Fakat veto tehdidi, önceki öngörülerle örtüşmemektedir. Küçük devletlerin veto tehdidini destekleyecekleri enstrümanları yoktur. Böyle bir veto tehdidi gelecekte onlara daha büyük bir siyasi yük getirebilecektir.

Borge Romsloe, Finlandiya ve İsveç'in ortak norm ve değerlere vurgu yaparak üye devletler arasında bir uzlaşının yolunu açtığını ifade etmişlerdir. Bu iki ülkenin teklifi tüm ülkeler açısından kabul edilebilir nitelikte olmuştur. Çünkü moral değerlere, AB'yi farklı kılan özelliklere vurgu yapmıştır. AB, bir ABD gibi sert güç uygulayan yapıda değildir. Bunu da istememektedir. Fakat bunun yanında Yugoslavya krizinde olduğu gibi etkisiz kalmamak için, çatışmaların çıkmadan önlenmesi maksadıyla yeni tedbirler de alınmalıdır. Finlandiya ve İsveç'in de aslında tam olarak yaptığı şey, diğer devletlere bunu göstermek olmuştur.¹⁸³

Özetleyecek olursak, Finlandiya ve İsveç gibi iki küçük devlet Petersberg Görevleri'ni, büyük devletlerin farklı görüşte olmalarına rağmen Amsterdam Antlaşması içine dahil ettirmeyi başarmışlardır. Bu başarılarının sırrı, çok iyi hazırlanmış önerilerinde, ortak değer ve normlara vurgu yapmalarında ve üstlendikleri arabulucu rollerinde yer almıştır.

¹⁸² *Ibid.*, s. 75.

¹⁸³ Borge Romsloe, "EU's External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent? The Case of Crisis Management in the Amsterdam Treaty, **ARENA Working Paper Series: 23/2004**, s. 22, < http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2004/papers/wp04_23.pdf>, (19.03.2008).

c) Belçika ve Hollanda: Ekonomik ve Parasal Birlik

Roma Antlaşması, gümrük birliği ve ortak pazara ilişkin detaylı hükümlere sahip olmasına rağmen ekonomik ve parasal birliğe yönelik açık bir hüküm içermemiştir. Ekonomi ve para politikaları üye devletlerin yetki alanında kalmıştır. Üye devletler arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesi sonucu 1969 yılında La Haye Zirvesi'nde Topluluk içinde aşamalı olarak EPB'ye geçilmesi ön görülmüştür. Fakat Bretton Woods sisteminin çöküşü ve ekonomik dalgalanmalar nedeniyle bu hedefe ulaşamamıştır. 1971 yılında başlatılan “Tüneldeki Yılan” uygulamasını müteakiben, 1979 yılında yürürlüğe giren Avrupa Para Sistemi (APS)'nin temel hedefi, EPB oluşturmaktan ziyade parasal istikrar bölgesi oluşturmak olmuştur. APS yaklaşık on yıl süreyle başarılı bir şekilde işlemiştir. 1987 yılında imzalanan Avrupa Tek Senedi'ne (ATS) göre sermaye hareketlerinin tümüyle serbest bırakılacak olması nedeniyle, kur dalgalanmalarının aralarındaki ticareti olumsuz etkilemesini önlemek için aşamalı olarak EPB'ye geçilmesine karar verilmiş ve 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile EPB hayata geçmiştir. Parasal birlik, 1999 yılında Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla tamamlanmış (Euro bölgesine dahil olan ülkeler açısından), 1997 yılında kabul edilen “İstikrar ve Büyüme Paketi” ile mali disiplin sıkılaştırılarak ekonomi politikaları da giderek yakınlaştırılmıştır.¹⁸⁴

Yukarıda kısa tarihi verilmiş olan EPB sürecinin sadece iki büyük AB üye devletinin (Almanya, Fransa) iç ekonomik çıkarlarına hizmet ettiği ve bu sürecin şekillenmesinde sadece bu devletlerin etkili olduğu düşüncesi genel olarak hakim olan yaklaşımdır. EPB'nin niçin oluşturulduğuna yönelik düşüncelere bakıldığında,

¹⁸⁴ Belgin Akçay, “Avrupa Birliği: Avrupa Para Sisteminden Ekonomik ve Parasal Birliğe”, **İktisat İşletme ve Finans**, Kasım, 2006, s. 14–32.

odak noktasının daha çok Maastricht Antlaşması ve iki Almanya'nın birleşmesi olduğu göze çarpmaktadır. Geoffrey Garrett, EPB'nin Almanya ve Fransa arasında varılan anlaşma neticesinde başarılı olduğunu ifade ederek, Fransa'nın Almanya'nın birleşmesini ancak Almanya'nın EPB'yi kabul etmesi karşılığında desteklemiş olduğunu vurgulamıştır.¹⁸⁵ Maes ve Verdun ise Fransız-Alman ikilisinin önemli rollerini inkar etmemekle beraber, EPB'nin tüm üye devletlerin (küçük devletler dahil) katkıda bulunduğu çok taraflı bir kazanım olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁸⁶ Maes ve Verdun, makalelerinde özellikle iki Benelüks ülkesi olan Belçika ve Hollanda'nın, EPB'nin şekillenmesi sürecinde oynadıkları rolleri değerlendirmişlerdir. Yazarlara göre, Belçika ve Hollanda EPB sürecini siyasi, sosyal ve ekonomik pratikleri, ikna edici fikirleri, güvenilir ve tutarlı politikaları ile etkileyebilmişlerdir.¹⁸⁷

Belçika ve Hollanda'nın, Benelüks deneyimleri EPB açısından önemli bir örnek niteliğinde olmuştur. 1943 yılında iki ülke arasında yapılan karşılıklı para sözleşmesi¹⁸⁸ türünün ilk örneği olması açısından önemliydi. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun yaratılmasında Benelüks deneyimi önemli bir örnek teşkil etmiştir. 1969 yılında yayınlanan Werner Raporu da temel olarak Benelüks Para Sözleşmesi'ni esas almıştır. Bununla beraber Bretton Woods sisteminin çökmesi neticesinde 21 Ağustos 1971 yılında gulden ve frank arasında dalgalanma marjı belirlenmiştir. Bu sistem, 1972 nisanında Tüneldeki Yılan devreye girene kadar, AT içerisinde uygulanan tek, sabit fakat ayarlanabilir kur mekanizması olmuştur.

¹⁸⁵ Geoffrey Garrett, "The Politics of Maastricht", Barry Eichengreen, Jeffrey A. Frieden (der.), **The Political Economy of European Monetary Unification**, Boulder, Colo. : Westview Press, 2001.

¹⁸⁶ Ivo Maes, Amy Verdun, "Small States and the Creation of EMU: Belgium and the Netherlands, Pace-setters and Gate-keepers", **Journal of Common Market Studies**, C. 43, No. 2 (2005), s. 328–329.

¹⁸⁷ *Ibid.*, s. 343.

¹⁸⁸ Sözleşme, karşılıklı olarak döviz kuru paritelerinin sabitlenmesini, karşılıklı kredi hatlarını ve merkez bankaları arasında politikaların koordinasyonu için sürekli sözleşmelerin yapılmasını ön görmüştü.

Kısacası Hollanda ve Belçika, para politikaları alanındaki siyasi, ekonomik ve sosyal pratikleri ile Topluluğun gelişimini etkilemişlerdir.¹⁸⁹

Avrupa'nın ekonomik ve parasal açıdan bütünleşmesinde 70'li yıllara kadar Benelüks deneyimi büyük önem arz etmiş olsa da, bu tarihten sonra Belçika ve Hollanda'nın savunduğu düşünceler kısmen ayrılmıştır. Belçika parasalcı (*monetarist*) bir yaklaşımı savunurken, Hollanda iktisatçı (*economist*) yaklaşımdan yana olmuştur. Fakat her ikisi de savundukları alanlara yönelik ikna edici düşüncelere sahip olmuşlardır. Örnek olarak, Belçika'nın Werner Raporu'na yaptığı katkılar gösterilebilir. Döviz kuru istikrarı ve parasal işbirliğinin geliştirilmesini içeren bu tekliflerin temel amacı, ekonomik ve siyasi bütünleşme sürecinin hızlandırılması olmuştur.¹⁹⁰

Küçük devletler tarafları uzlaştırma açısından her zaman daha uygun bir yapıya sahip olmuşlardır. Belçika para diplomasisi, Fransız-Alman ikilisi arasında para politikaları konusundaki uyuşmazlıklarda çoğu zaman arabulucu rolü üstlenmiştir. 1978 yılında APS görüşmeleri esnasında Almanya ve Fransa arasında meydana gelen anlaşmazlık, Belçika'nın "sapma göstergeleri" konusundaki teklifi ile aşılmıştır. Yine 1991 yılında Belçika'nın ortaya koyduğu "Avrupa Para Enstitüsü" teklifi, Fransa'nın "Avrupa Merkez Bankası" oluşturulması düşüncesi ile Almanya'nın "Merkez Bankaları Başkanları Konseyi" teklifi arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Büyüme ve İstikrar Paktı görüşmeleri esnasında da aşırı bütçe açığı durumunda uygulanacak yaptırımlar hususunda Almanya ve Fransa arasında anlaşmazlık çıktığında yine Belçika devreye girmiştir. Belçika, ekonominin

---

¹⁸⁹ *Ibid.*, s. 332-333.

¹⁹⁰ *Ibid.*, s. 343.

beklenmeyen bir durgunluğa maruz kalması durumunda, yaptırımların askıya alınmasına yönelik bir teklif sunmuştur. Teklifin iki yönü mevcuttur: İlki, otomatik olarak uygulanmakta (GSMH’de % 2’den fazla bir düşüş), ki bu Almanya’nın ısrar ettiği görüştür, ikincisi ise Bakanlar Konseyi’nin kararına bağlı olmaktadır (GSMH’de % 1 ile 2 arasında bir düşüş), ki bu da Fransa’nın tercihidir. Bu örneklerde gördüğümüz gibi Belçika EPB sürecinde oldukça aktif rol almış, görüşmelerin tıkanma noktasında devreye girerek müzakerelerin ilerlemesini sağlamıştır.¹⁹¹

EPB sürecinde Hollanda da etkili öneriler getirmiştir. 1991 yılında getirdiği “Çift Vitesli Avrupa” önerisi, sürece buna hazır olan ülkelerle başlayarak, diğer bazı ülkelerin belirli aşamaları geçirmesini beklemek ve bir kısım ülkelere de dışarı da kalma imkanı sağlama amacı gütmüştür. Sonuçta Hollanda’nın önerisi kabul görmüş ve EPB, Maastricht Antlaşması’na bazı deregasyonlarla (opt-out) dahil edilerek, tespit edilen yakınlaşma kriterlerine uyan ülkelerle yola devam edilmesine karar verilmiştir.¹⁹²

Gördüğümüz gibi Belçika ve Hollanda doğrudan süreci başlatan ülkeler olmamasına rağmen, Benelüks deneyimleri ile ve EPB sürecine giden yolda ve süreç içerisinde getirdikleri öneriler ve uzlaştırıcı yaklaşımları ile EPB’nin şekillenmesinde büyük rol oynamışlardır.

---

¹⁹¹ *Ibid.*, s. 338.

¹⁹² *Ibid.*, s. 342.

d) İsveç: Çevre Politikası

Avrupa Birliği'nin, çevre koruma çalışmalarında dünya liderliği yapan en önemli örgüt olduğu söylenebilir.¹⁹³ Birlik içerisinde de oldukça kapsamlı bir çevre koruma sistemi geliştirilmiştir.¹⁹⁴ AB'nin bu yapıyı oluşturmasındaki en önemli etken şüphesiz ki bütünleşme sürecinin kendine özgü dinamikleri olmuştur. AB'nin münhasır yetki alanlarındaki artış, yargı ve zorlama mekanizmalarındaki gelişme, etkili bir uygulama sürecine izin vermiştir.¹⁹⁵

AB'nin çevre politikasının şekillenmesinde kuşkusuz ki üye devlet uygulamaları temel alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında en dikkat çeken üye devlet İsveç gözükmektedir. İsveç uluslararası alanda çevrenin korunması konusunda yaptığı çalışmalar ve hazırladığı öneriler ile –özellikle asitlenme problemi üzerine– öne çıkmıştır.¹⁹⁶ Bunun yanında kimyasal maddelerin üretimi ve ithalatı konusunda da oldukça katı kurallara sahip olmuştur. Avrupa'da ve dünya genelinde kullanımı serbest olan pek çok kimyasal madde İsveç'te yasaklanmış veya kullanımı katı kurallara bağlanmıştır. Bu katı kurallar AB'nin bütünleşmiş pazarında serbest ticareti engellediği için çeşitli çatışmalara da yol açmıştır. Bu nedenle İsveç açısından AB

¹⁹³Örneğin, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'nin en büyük destekçisi olarak, kimyasalların uluslararası kullanımına ilişkin stratejik bir yaklaşım geliştirmiştir. İklim değişikliğine ilişkin Kyoto Protokolü'nün imzacısı ve aktif uygulayıcısıdır. Bunun da ötesinde BM İklim Değişikliği Hakkında Çerçeve Sözleşmesi ve BM Ozonunu Tükenmesi Hakkında Montrö Protokolü gibi uluslararası antlaşmaların imzacısıdır. <<http://www.eurunion.org/policyareas/environment.htm>>, (21.03.2008).

¹⁹⁴Bu sistem, hava ve su emisyonu, gürültü, atıkların yönetimi, doğal yaşamın korunması, kimyasal ve endüstriyel kazalar gibi pek çok değişik alanı kapsamaktadır. *Ibid.*

¹⁹⁵ Annica Kronsell, "Can Small States Influence EU Norms? Insights From Sweden's Participation in the Field of Environmental Politics", *Scandinavian Studies*, C. 74, No. 3 (Eylül, 2002), s. 290–291.

¹⁹⁶İsveç'in çevrenin korunması hususundaki bu ilgisi bizzat kendi hassas durumundan kaynaklanmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren başlayan hava kirliliği problemi ve bunun yanında, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerden rüzgarlar yoluyla gelen kükürt dioksit ve azot, asit yağmurlarına neden olmuştur. Eksoz dumanlarının neden olduğu hava kirliliği İsveç'in kendi aldığı tedbirler ile ortadan kaldırılmasına rağmen, asitlenme probleminde diğer devletlerin de önlem almasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle İsveç çevre konularında sürekli aktif hareket ederek, ortaya koyduğu çeşitli öneriler ile uluslararası alanda çevre politikalarının şekillenmesine olanak sağlamıştır.

içerisinde kendi normlarına uygun yasal düzenlemeler yapılması oldukça önemli hale gelmiştir. Aksi takdirde İsveç'te yasaklanmış olan bazı kimyasal maddelerin ithalatı, ortak pazardaki standardizasyon ve harmonizasyon sonucunda mümkün hale gelebilecekti.¹⁹⁷

İsveç'in yukarıdaki kaygılar nedeniyle AB'ye üye olduktan sonra öncelik verdiği konulardan birisi çevre olmuştur.¹⁹⁸ Bu gayretleri neticesinde AB'nin çevre politikası kapsamında, AB Asitlenme Stratejisinin (*EU Acidification Strategy*) ve Kimyasalların Kullanımının Kontrolüne İlişkin Stratejinin (*EU Chemical Strategy*) hayata geçirilmesini sağlamıştır.¹⁹⁹ Bunun yanında diğer üyeleri razı ederek Mevcut En İyi Teknoloji (*Best Available Technology-BAT-*) ve Kirlilik Kontrol ve Entegre Önleme Sistemi (*Integrated Pollution Prevention Control-IPPC-*) direktiflerinin çıkmasını sağlamıştır.²⁰⁰ Peki, İsveç diğer üye devletleri çevre konusundaki kendi düzenlemelerine uygun tasarruflar yapmaya nasıl ikna edebilmiştir?

Annica Cronsell, İsveç'in AB çevre politikasına yaptığı katkıları ele aldığı makalesinde İsveç'in etkili olmasını sağlayan dört faktör ortaya koymuştur. Bunlar: Çevre konularında İsveç'in uluslararası arenada sahip olduğu ün, İsveç'in uzman ve

¹⁹⁷ *Ibid.*, s. 288-289.

¹⁹⁸ İsveç, 2001 yılında yürüttüğü Başkanlık döneminde öncelik vereceği üç konuyu genişleme, istihdam ve çevre olarak açıklamıştır. *Ibid.*, s. 287.

¹⁹⁹ Asitlenme Stratejisi, 2010 yılına kadar Avrupa Birliği içerisinde asitlenme seviyesini aşmış alanların önemli derecede azaltulmasını ve uzun dönemde Avrupa'nın hiçbir bölgesinde seviyenin aşılmasını ön görüyordu. <http://www.apis.ac.uk/overview/regulations/overview_acidification_strategy.htm>, (24.03.2008).

²⁰⁰ *Mevcut en iyi teknoloji direktifinin* amacı, kirliliğin önlenmesi ve kontrolü alanında uygulanması gereken teknolojinin seçilmesinin yatırımcının mutlak takdirine bırakılmayarak bazı belirlemelere gidilmesidir. Dünyada ya da bölgesel piyasalarda var olan en gelişmiş, en ileri teknoloji kullanılmalıdır. <http://en.wikipedia.org/wiki/Best_Available_Technology>, (24.03.2008). *Kirlilik Kontrol ve Entegre Önleme Sistemi Direktifi* de bununla bağlantılı bir düzenleme olarak, endüstriyel ve tarımsal tesislerin kurulması aşamasında çeşitli çevresel şartların yerine getirilmesini zorunlu kılmaktadır. <<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28045.htm>>, (24.03.2008).

bilimsel bilgi kapasitesi, İsveç'in AB'ye örnek teşkil eden ulusal düzenlemeleri ve ulusal pozisyonların tutarlılığı olarak özetlenebilir.²⁰¹

İsveç'in uluslararası arenada çevre konusunda yapmış olduğu aktif çalışmalar ve öncü girişimleri onun bu konudaki ününü arttırmış ve AB içerisinde de bu sayede öncü devletlerden birisi olmuştur. İsveç'in sahip olduğu ün ve önceki faaliyetleri İsveç temsilci ve uzmanlarına çevre konularında konuşmaları için gereken meşruluğu sağlamıştır. Bunun yanında İsveç'in sahip olduğu iki çevre ajansının AB ve uluslararası alanda saygınlığı ve güvenilirliği oldukça yüksektir. Bunlar Kimyasalların Kontrolü (*Chemicals Inspectorate-ChemI-*) ve İsveç Çevre Koruma (*Swedish Environmental Protection-SEPA-*) Ajansları'dır.²⁰² Bu ajanslar hem ülke içinde hem de AB genelinde çevre politikalarının yönetimi ve uygulanmasında sorumluluk taşımışlardır.²⁰³

Çevre konuları doğası itibariyle teknik ve bilimsel uzmanlık gerektiren alanlar olmuştur. Özellikle direktiflerin hazırlanması spesifik ve detaylı bilgiye ihtiyaç göstermiştir. Çevre politikalarına yönelik yapılacak düzenlemelerin tüm aşamalarında uzmanların kritik bir pozisyonu bulunmuştur. AB Asitlenme Stratejisi genel bir karaktere sahip olmasına rağmen, bu stratejiyi hayata geçirecek konularda bilimsel bilgiye, dolayısıyla uzmanlığa ihtiyaç duyulmuştur. Bilimsel bilgi aynı zamanda AB içerisinde çevreye karşı bir ilginin oluşmasına da hizmet etmiştir. İsveç'in bu açıdan oldukça şanslı olduğu söylenebilir. Çünkü diğer devletlere

²⁰¹ *Ibid.*, s. 292.

²⁰² *ChemI*, kimyasal madde üreticileri ve ithalatçıları AB yasal düzenlemeleri çerçevesinde gözetim altında tutarak yerel otoritelere destek sağlamaktadır. <http://www.kemi.se/upload/Om_kemi/Eng/KemI_presentation_eng.pdf>, (24.03.2008). *SEPA*, Biyoçeşitlilik Sözleşmesi'nin uygulanmasının koordinesinden, tabiat ve türlerin korunması ile çevrenin gözetlenmesinden sorumlu bir ajanstır. <http://www.eurobiodiversa.org/index.php?option=com_content&task=view&id=100&Itemid=113>, (24.03.2008).

²⁰³ Kronsell, *op. cit.*, s. 292-294.

nazaran çevre konularında daha fazla bilimsel alt yapı ve uzmana sahip olmuştur. Bunun yanında inisiyatif konusunda münhasır yetkiye sahip olan Komisyon kısıtlı kaynakları nedeniyle sık sık üye devlet uzmanlarından yardım alma yoluna gitmiştir. Bu sayede üye devletler ortaya konulacak inisiyatiflerin kendi çıkarları doğrultusunda şekillenmesini sağlayabilmişlerdir. AB Asitlenme Stratejisi'nin hazırlık safhasında İsveç tarafından görevlendirilen Uzman'ın etkisi oldukça büyük olmuştur. Kısacası İsveç'in çevre konusundaki bilimsel birikimi ve sahip olduğu uzmanlar AB ajandasının şekillenmesinde oldukça etkili olmuşlardır.²⁰⁴

AB politikalarını etkilemenin diğer bir önemli aracı ulusal politikaların AB seviyesine ihracını sağlamak olmuştur. Komisyon, önerilerini hazırlarken sık sık ulusal politikalara göz atma ihtiyacı duymuş ve bunlardan esinlenmiştir. Bu yüzden Komisyon'un razı edilmesi büyük önem taşımıştır. İsveç de ulusal seviyedeki uygulamaları ile Komisyon'u etkileyerek, bahsetmiş olduğumuz AB çevre düzenlemelerinin hayata geçirilmesini sağlamıştır. İsveç açısından bu durum iki yönlü fayda sağlamıştır: İlki, AB normlarını etkileme imkanına kavuşmuştur, ikincisi, ortaya çıkan AB direktiflerinin uygulanması aşamasında zorluk yaşamamıştır.²⁰⁵

AB düzeyinde yapılan müzakerelerde üye devletlerin tutarlı hareket etmeleri etkili olmaları açısından önemli bir unsur olmuştur. Tutarlılık, bakan düzeyinden, komitelerdeki uzmanlara kadar uzanan tüm ilgili personel açısından bir gereklilik haline gelmiştir. Bu yüzden ilgili tüm personelin ulusal çıkarlar konusunda bilgi sahibi olması ve içinde bulunduğu platformlarda bunu savunabilmesi gerekmiştir.

---

²⁰⁴ *Ibid.*, s. 294-297.

²⁰⁵ *Ibid.*, s. 297-299.

Küçük devletlerin idari yapıları onlara bazı avantajlar sağlamıştır. Gayri resmi iletişim ve esnek karar alma süreçleri, politikaların oluşum ve uygulama sürecinin tek elden yapılması konuları, AB üyesi küçük devletlerin büyük üye devletlere nazaran avantajlı olduğu hususlar olarak karşımıza çıkmıştır. İsveç açısından konuya yaklaştığımızda aynı avantajlara onun da sahip olduğu görülebilir. İsveç'in AB düzeyindeki temsilcileri ile komitelerde görevli uzmanları arasında mevcut olan yakın temas ve gayri resmi görüşme ortamı, koordinasyonu mümkün kıldığı gibi daha basit hale de getirmiştir. Bu sayede tüm ilgililer gelişmelerden zamanında haberdar olmuş ve tutum değişikliği yapılabilmektedir.²⁰⁶

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, küçük üye devletlerin tüm Birliğe örnek olabilecek ulusal seviyedeki uygulamaları onlar için bir avantaj olmuştur. Bu uygulamaların Komisyon tarafından örnek alınması uluslararası arenadaki etkinlik derecesiyle doğru orantılı hale gelmiştir. Özellikle teknik konularda üye devletlerin sahip olduğu bilimsel bilgi seviyesi ve uzman birikimi Birlik ajandasını yönlendirme açısından oldukça önemli olmuştur. Tabii ki bunu yaparken küçük devletlere en çok yardımı olan husus, küçük idari yapılarının ortaya çıkardığı avantajlardır.

Avrupa Birliği'nde küçük devletlerin etkilerine yönelik dört örnek olay incelendi. Bunlardan ilk ikisi –KBİ ve Petersberg Görevleri- doğrudan küçük devletlerin inisiyatifi ile ortaya çıkmasına karşın, diğer iki olayda küçük devletlerin sürece çeşitli araçlarla katkıda bulunarak çıktıkları etkiledikleri müşahede edildi. Tüm dört olayda da görünen ortak özellik, küçük devletlerin bu inisiyatifleri ortaya koyar veya müdahil olurken ulusal çıkarlarının yanında Birlik çıkarlarına da vurgu

---

²⁰⁶ *Ibid.*, s. 299-301.

yaptıkları ve bu stratejiyi büyük devletlerin karşı çıkmalarını engellemek için uyguladıkları olmuştur.

Tablo-9: AB Üyesi Küçük Devletlerin Etkili Olduğu Olaylar ve Etki Kaynakları

Üye Devlet	Finlandiya	İsveç ve Finlandiya	Belçika ve Hollanda	İsveç
Örnek Olay	Kuzey Boyut İnisiyatifi	Petersberg Görevleri	Ekonomik ve Parasal Birlik	Çevre Politikası
Siyasi Ağırlık				
Siyasi Pratikler	✓	✓	✓	
Ekonomik Ağırlık				
Sosyal ve Ekonomik Pratikler			✓	✓
İkna Edici Fikirler	✓	✓	✓	✓
Zorlayıcı Talepler				
Güvenilirlik ve Tutarlılık	✓	✓	✓	✓
Arabuluculuk	✓	✓	✓	
Küçük İdari Yapı	✓	✓	✓	✓
Uzman Birikimi	✓			✓
AB Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri	✓	✓	✓	✓

Wallace'nin çalışması²⁰⁷ geliştirilerek ele aldığımız dört örnek olaya uygulanırsa Tablo-9'daki sonuçlara ulaşılabilir. Tablo'dan görüldüğü gibi, AB'nin kurumsal yapısı küçük devletler lehine düzenlemelere sahip olup tüm küçük üye devletlere etkili olma imkanı vermiştir. AB üyesi küçük devletler idari yapılarının olumlu özelliklerinden faydalanmışlardır. Küçük üye devletler ikna edici fikirleri ve

²⁰⁷ Wallace, *op. cit.*, s. 38-42.

tutarlı davranışları ile süreci etkileyebilmişlerdir. Özellikle teknik konularda uzman birikimine sahip olan küçük devletlere bu durum AB ajandasını etkileme açısından büyük avantaj sağlamıştır. Küçük devletlerin tarihsel süreç içerisinde ekonomik, sosyal ve siyasi konularda göstermiş oldukları başarılar da, Birliğe örnek teşkil etmesi açısından önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmıştır. Küçüklüğün sağladığı avantajlardan bir diğeri de üstlendikleri arabulucu rollerinde belirgin hale gelmiştir. Bunun yanında kısıtlı kaynakları nedeniyle ekonomik ve siyasi baskı araçlarına sahip olamamışlar, veto olanaklarını değerlendirememişlerdir.

Yukarıdaki tablonun bize gösterdiği şey, Avrupa Birliği'nde küçük devletlerin başka hiçbir organizasyonla karşılaştırılmayacak tarzda güçlerinin ötesinde etkili olma imkanına kavuşmuş olduklarıdır. Fakat dikkat çeken diğer bir nokta da, küçük devlet olarak sınıflandırdığımız devletlerin hepsinin aynı başarıyı gösteremedikleri gerçeğidir. 2004 ve 2007 yılında üye olan onbir yeni küçük devleti değerlendirme açısından yeterli süre geçmemiş olmasına rağmen, bu devletlerin siyasi, sosyal, idari ve ekonomik yapıları göz önüne alındığında en azından şu an için çok fazla etkili olmaları beklenmemelidir. Bunun yanında Portekiz, Yunanistan, İrlanda, Danimarka ve Lüksemburg'un Birlik içerisinde neden yukarıda örneğini verdiğimiz devletler kadar etkili olamadığı sorusunun cevabı ise farklı bir araştırma konusu olup, çalışmamızın boyutlarını aşmaktadır. Bu çalışmada asıl vurgulanmaya çalışılan husus, istedikleri takdirde Avrupa Birliği'nin küçük üye devletlere de etkili olma yolunu açmış olduğudur.

D. Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletlerin Dış ve Güvenlik Politikaları

Küçük devletler sahip oldukları karakteristik özellikler nedeniyle daha çok sistemik faktörlerin etkisi altında hareket etmişler ve birtakım ortak davranışlar sergilemişlerdir. AB üyesi küçük devletler ise içinde buldukları ortam sayesinde diğer küçük devletlerden farklılaşmışlardır. Günümüz Avrupa'sında küçük devletlerin dış ve güvenlik politikalarını şekillendiren en önemli kurumsal aktör Avrupa Birliği haline gelmiştir. Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) küçük üye devletlerin daha etkili dış politika takip edebilmelerinin yolunu açmıştır.

1. Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile AB'nin ikinci sütunu olarak hayata geçen ODGP'nin ilk adımları 70'li yıllarda atılmıştır.²⁰⁸ Bu yıllarda hazırlanan Davignon ve Kopenhag Raporları ile üye devlet Dışişleri Bakanları'nın uluslararası sorunları görüşmek ve ortak tutum belirlemek amacıyla belirli aralıklarla toplanmaları öngörülmüştür. 1981 yılındaki Londra Raporu ile güvenlik konuları da Avrupa Siyasal İşbirliği (ASİ) kapsamına alınmıştır. 1987 yılında imzalan Avrupa Tek Senedi (ATS) ile, o zamana kadar Zirve kararları ile gelişen ASİ belirsiz hukuki konumundan kurtarılarak Topluluk faaliyet alanı içine dahil edilmiştir. ATS ile

²⁰⁸ Siyasal bütünleşme konusu, Roma Antlaşması'nda yer almamıştır. Ancak 1961 yılından itibaren, AET'de siyasal işbirliği gündeme gelmiştir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, bir bütünleşme değil, işbirliğinden söz edilmiş olmasıdır. Siyasal bütünleşmenin, AET'nin uluslararası hukuksal düzenlemelerinin ve kurumsal mekanizmasının bir parçası halinde ele alınmasının yaratacağı sorunların bilincinde olan hükümet başkanları, bunun yerine, hükümetlerarası düzeyde geliştirilecek olan bir siyasal işbirliğini tercih etmişlerdir. Şubat 1961'de AET hükümet başkanlarının yaptıkları zirve toplantısında alınan siyasal işbirliği kararının ayrıntılarını saptayan Birinci ve İkinci Fouchet Planları ise onaylanamamışlardır. Topluluk içindeki küçük üyeler olan Benelüks ülkelerinin, büyük üyelerin, özellikle Fransa'nın, Topluluğun dış politikasını yönlendirme isteğine karşı çıkmaları, altmışların sonlarına kadar siyasal işbirliğinin sonuçsuz kalmasına yol açmıştır.

düzenlenen ASİ, Maastricht Antlaşması'nda Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na dönüşmüştür.²⁰⁹

Büyük ölçüde hükümetlerarası bir görünüm arz eden ODGP'de temel kararlar oybirliği ile alınmaktadır. Herhangi bir üye devletin çekimser kalması karar alınmasını engellemez. Bu üyenin kararı uygulama zorunluluğu bulunmamakla beraber, kararın Birliği bağladığını kabul etmiş sayılır. Kararların uygulanmasına ilişkin önlemlerde ise nitelikli oy çokluğu geçerlidir. Temel karar organları Avrupa Konseyi ve AB Bakanlar Konseyi'dir. Karar önerileri hazırlama yetkisi Komisyon'un yanında üye devletlere de ait bulunmaktadır. Avrupa Konseyi, ODGP'nin genel ilkelerini ve ana hatlarını belirlemek ve üye devletlerin önemli ortak çıkarlarının bulunduğu alanlarda Birliğin uygulayacağı "ortak strateji"leri saptamakla görevlendirilmiştir. ODGP kapsamında, üye devletlerin ulusal politikalarının, Bakanlar Konseyi'nin belirlediği "ortak tavır"lara uyum sağlaması gerekmektedir. Ortak tavırlar, uluslararası alandaki çeşitli meselelerle ilgili olarak Birliğin yaklaşımını yansıtırlar. Konseyin belirlediği "ortak eylemler" de bağlayıcıdır ve üye devletler kendi tavırlarını buna göre saptamak zorundadırlar.²¹⁰

ODGP'nin asıl amacı dış ve güvenlik politikalarının bütünleştirilmesi değildir. Üye devletler esas olarak ekonomik bütünleşme temelinde kendi çıkarlarına uyan politikaları uyumlaştırmayı kabul etmişlerdir. ODGP'nin tarihsel süreç içerisindeki gelişimine bakıldığında, ekonomik bütünleşme ile bir paralelliğin mevcut olduğu rahatlıkla görülebilir. Örnek olarak ASİ, gümrük birliğinin tamamlanmasından bir yıl

²⁰⁹ Çınar Özen, "Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Neofonksiyonalist Teori Çerçevesinde Analizi", (doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 1998), s. 121-126.

²¹⁰ B. Esra Çayhan, "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye", **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 2, No. 3 (Mayıs, 2002), s. 46.

sonra 1970 yılında hayata geçmiştir. 1987 yılında ATS ile AT kapsamına dahil edilen Avrupa Siyasi İşbirliği, iç pazar programının, Maastricht ile ortaya çıkan ODGP, iç pazar ve EPB'nin doğal sonucu olmuştur.²¹¹

Avrupa Birliği'nde son yıllarda büyük değişimler gerçekleşmiş olsa da, ODGP hükümetlerarası düzeyde kalmaya devam etmiştir. Fakat üye devletlerin dış politikalarına bakıldığında, giderek artan oranda bir birliktelik sağlandığı görülebilir.

2. ODGP'nin Küçük Devlet Dış Politikalarına Etkisi

AB üye devletleri ODGP alanını hükümetlerarası düzeyde tutarak otonomilerini muhafaza etmeyi tercih etmişlerdir. Her ne kadar üye devletlerin dış ve güvenlik politikaları üye devlet tekelinde olsa da, 70'li yıllardan itibaren uluslararası problemlere yaklaşım tarzlarındaki farklılıklar oldukça daralmıştır. Irak krizinde olduğu gibi bazı konularda halen tek sesle konuşamamalarına rağmen, tüm üye devletler ODGP'yi ulusal dış politika hedeflerine ulaşmada yararlı bir araç olarak görmüşlerdir. Manners ve Whitman'ın belirttikleri gibi 'AB üye devletlerinin dış politika davranışlarını AB'nin etkilerini dikkate almadan değerlendirmek olası değildir'.²¹² Manners ve Whitman, Avrupalılaştı ve ulusal seviyede kalmış politikalar arasında çok keskin bir ayırım yapılamayacağını ifade ederek, üye devletlerin daha çok ulusal güvenlikleri ile ilgili konuları ve tüm üye devletleri

²¹¹ Laurent Goetschel, "Small States and the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU: A Comparative Analysis", **Swiss National Research Program (NRP-42) Working Paper: 2000/14**, < http://www.snf.ch/NFP/nfp42/working_paper.htm>, (20.11.2006), s. 20-24.

²¹² Ian Manners, Richard Whitman, "Conclusion", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 269-270.

ilgilendirmeyen ikili ilişkileri ODGP dışında tutmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.²¹³

ODGP, tüm üye devlet dış politikalarında değişim meydana getirmiş olsa da, kısıtlı kaynaklara sahip küçük devletler açısından bu değişimin boyut ve kapsamı daha farklı olmuştur. Her şeyden önce küçük devletlerin bilgiye erişim olanakları artmış ve sınırlı ilgi alanları genişlemiştir. İkinci olarak, büyük devletlere bağımlılık kurumsal bağ sayesinde azalmıştır. Üçüncü olarak, uluslararası arenada ulusal çıkarlarını daha kuvvetli savunma imkanına kavuşmuşlardır.

Küçük devletlerde idari kapasitenin sınırlı olması, karar alıcılara ulaşan bilgi sayısı ve kalitesini düşürmüştür. Günümüz dünyasında bilginin nitelik ve niceliği ile bilgiye erişim hızının ne derece önemli olduğu aşikardır. AB'ye üyeliğin (dolayısıyla ODGP kapsamında işbirliği içerisinde olmanın) küçük devletler açısından en önemli getirilerinden birisi, bilgiye erişim imkanının artmış olması ile diplomatik güçlerinin ve müzakere yeteneklerinin çoğalmış olmasıdır. COREU (*correspondance Europeene*) telex sistemi²¹⁴ sayesinde üye devlet dışişleri bakanları, Konsey ve Komisyon arasında sürekli bilgi akışı gerçekleştirilmiştir.²¹⁵ Bunun yanında çeşitli uluslararası konular sürekli olarak değişik ODGP komiteleri arasında müzakere edilmiştir. Bu denli geniş kapsamlı bilgi paylaşımı, küçük devletlere başka durumda ulaşamayacakları bilgiye erişim imkanı sağlamış ve diplomatik kadrolarının kabiliyetini ve müzakere yeteneklerini artırmıştır. Ben Tonra, Danimarka'nın dış politikasında Latin Amerika'nın ancak iki veya üçüncü öncelikte yer alması

²¹³ *Ibid.*, s. 271.

²¹⁴ COREU telex sistemi, ASİ kapsamında daha etkili işbirliği gerçekleştirebilmek amacıyla 1973 yılında hayata geçirilmiştir. Başlangıçta telex haberleşmesi şeklinde gerçekleşen iletişim günümüzde e-mail bağlantısına dönüşmüştür.

²¹⁵ Goetschel, **Swiss National Research Program (NRP-42) Working Paper**, s. 28.

nedeniyle, bu bölgeye ilişkin bilginin büyük ölçüde diğer AB üye devletlerinden elde edildiğini ve ulusal pozisyonun belirlenmesinde bu bilgilerin büyük yeri olduğunu ifade etmiştir.²¹⁶Bilgiye erişimde ortaya çıkan bu değişim aynı zamanda küçük devletlerin ilgi alanlarının da genişlemesini sağlamıştır. Dimitrios Kavakas, Yunanistan'ın, ODGP sayesinde ilgi alanlarının genişlediğini, Baltık bölgesinin başka bir durumda Yunanistan'ın ajandasında yer alamayacağını ifade etmiştir.²¹⁷Yunanistan'ın ODGP'ye katılımıyla artan siyasi ve ekonomik yeteneği onun uluslararası statüsünü de geliştirmiş, artık sadece Güney Doğu Akdeniz bölgesinde küçük bir devlet olarak değil, aynı zamanda AB'nin yirmi yedi üyesinden birisi olarak da algılanmaya başlanmıştır.²¹⁸

AB üyesi küçük devletler ODGP sayesinde ulusal çıkarlarını daha iyi savunma imkanına da sahip olmuşlardır. Küçük devletler tek başlarına ulaşamayacakları hedeflere AB sayesinde kavuşabilmişlerdir. Jose Magone, Portekiz'in Doğu Timor konusundaki girişimlerini bu duruma örnek göstermiştir.²¹⁹ Portekiz üye olduğu günden bu yana diğer üye devletleri başta ASİ, daha sonra ODGP kapsamında Doğu Timor'un bağımsızlığı konusunda etkilemeye çalışmıştır. Bu amacına 1989 yılında ulaşarak AB çapında bir ortak pozisyon belirlenmesini sağlamıştır. 1996 yılında da, AB tarafından Endonezya'nın Doğu Timor'u ilhakı resmi olarak kınanmıştır.²²⁰Aynı

²¹⁶ Ben Tonra, "Denmark and Ireland", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 229.

²¹⁷ Dimitrios Kavakas, "Greece", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 149.

²¹⁸ *Ibid.*, s. 155.

²¹⁹ Jose Magone, "Portugal", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 171.

²²⁰ 16. yy'da Portekiz kolonisi olan Doğu Timor asırlarca Portekiz Timoru adıyla Portekiz'e bağlı kaldı. Kolonizasyon döneminin sona ermesiyle 1975 yılında bağımsızlığına kavuştu. Aynı yıl, Endonezya tarafından işgal edilen Doğu Timor, Endonezya'nın 27. vilayeti oldu. 1999 yılını takiben Birleşmiş Milletler'in araya girmesiyle özerkliğin verilmesinin ardından Endonezya, bölgenin kontrolü

şekilde Pakistan'ın, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanıma durumunda olduğunu gören Yunanistan, AB ile olan ekonomik anlaşmaları bloke edeceği tehdidinde bulunarak, Pakistan'ın bu girişimini engellemiştir.²²¹

Coolsaet ve Soetendorp, Belçika'nın, ODGP'yi Orta Afrika politikalarını güçlendirme amacıyla kullandığını ifade etmişlerdir. Belçika'nın, mültecilerin geri dönüşünün organize edilmesi, Ruanda'da hukukun üstünlüğünün sağlanması, Burundi'de istikrarın sağlanması ve uluslararası koordinasyonun oluşturulması konularındaki girişimleri, 1994 yılında AB Genel İşler Konseyi'nde onaylanarak, uluslararası temele kavuşturulmuştur.²²²

ODGP kapsamında küçük devletler her zaman avantajlı konumda yer almamışlardır. Küçüklük bazen olumsuz etkisini göstermiştir. Hollanda'nın insan hakları konusundaki yaklaşımları bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Hollanda hükümeti, ODGP retoriğinde insan hakları ve temel özgürlükler konusu sürekli vurgulanmasına karşın, birçok üye devletin ekonomik çıkarlarıyla çelişmesi durumunda, insan hakları ile ilgili bir ortak pozisyonun çıkmasının çok zor olduğuna şahit olduğundan, kendi Başkanlığı döneminde bu yönde bir girişimde bulunmayı düşünmüştür. Bu maksatla insan hakları ihlalleri yapan ülkelere karşı bir ortak politika geliştirilmesi yönünde çalışmalara başlamıştır. Fakat Hollanda'nın bu yaklaşımı söz konusu ülkelerle yoğun ekonomik ilişki içerisinde olan üye devletler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle Fransa, Hollanda Dışişleri Bakanı'nın

---

üzerindeki iddialarından vazgeçti ve 21. yy'ın bağımsızlığını ilan eden ilk devleti oldu. <http://en.wikipedia.org/wiki/East_Timor>, (01.04.2008.)

²²¹ Kavakas, *op. cit.*, s. 147.

²²²Rik Coolsaet, Ben Soetendorp, "Belgium and the Netherlands", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 138.

1997 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'ni insan hakları ihlalleri ile ilgili eleştirmesi karşısında oldukça büyük tepki göstermiştir.²²³

Kısacası, ODGP sayesinde küçük üye devletlerin dış politikalarında oldukça olumlu değişimler meydana gelmiş, bilgiye erişim imkanı artarak diplomatik müzakere yetenekleri güçlenmiştir. Büyük ölçüde Avrupalılaştan dış politika sayesinde ulusal çıkarları daha iyi savunulur hale gelmiştir.

3. Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletlerin Dış Politika Davranışları

Küçük devletlerin dış politika davranışlarını değerlendirirken dikkat çeken en önemli nokta, küçük devletlerin kısıtlı kaynakları nedeniyle daha çok sistemik faktörlerin etkisi altında hareket ettikleri olmuştur. Realist düşünce, küçük devletler için ortak davranış kalıpları ön görmüştür. Küçük devletler uluslararası yapıyı desteklemişler, moral değerlere önem vermişlerdir. Küçük devletlerin kısıtlı kaynakları ilgi alanlarını sınırlamış ve uluslararası aktivitelere katılım oranını düşürmüştür. Ekonomilerinin sahip olduğu kırılğan yapı, dış politikalarında ekonomi boyutuna öncelik vermelerine neden olmuştur. Avrupa Birliği üyesi küçük devletlere bakıldığında bu tespitlerden bazılarının onlar için de geçerli olduğu, fakat bazı hususların değişiklik arz ettiği görülebilir.

AB üyesi küçük devletler, diğer küçük devletler gibi uluslararası örgütlerin sıkı savunucusu olmuşlar ve moral değerleri her zaman için ön plana taşımışlardır. Uluslararası ortamın sivilleşmesi temel hedefleri olmuştur. AB de zaten temel kuruluş felsefesi itibariyle küçük devletlerin bu yaklaşımlarını desteklemiştir. AB, her şeyden önce uluslararası örgütlerin güçlü savunucusu olmuş, uluslararası barışın

²²³ *Ibid.*, s. 136.

ve güvenliğin korunması konusunda BM Güvenlik Konseyi'nin sorumluluğunun önceliğini vurgulamıştır. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) kapsamında AB kuvvetlerinin yürüttüğü operasyonlar, ilke olarak BM Güvenlik Konseyi kararına ve iznine sahip olması gerekmektedir.²²⁴ Avrupa Birliği moral değerleri ön planda tutmuş ve yasal normlara bağlı kalmıştır. Hukukun üstünlüğü, insan hakları, çatışmaların barışçıl çözümü, çevrenin korunması gibi konular AB'nin öncelik verdiği hususlar olmuştur. Bunun yanında AB, Petersberg Görevleri çerçevesinde gerçekleştirdiği operasyonlarla yumuşak güç anlayışını benimsediğini göstermiştir.

Küçük devletlerin sınırlı kaynakları ve kısıtlı ticari olanakları nedeniyle ortaya çıkan ekonomik kırılganlıkları ve bunun neticesinde dış politikalarında ekonomiye öncelik vermeleri konusu, AB üyesi küçük devletler açısından tam olarak gerçeği yansıtmamaktadır. Ekonomik boyutun ön planda olduğu Avrupa bütünleşmesi, küçük üye devletlerin ekonomik kırılganlıklarını azaltmış, pazarlarını genişletmiş ve refah seviyelerini arttırmıştır. Gümrük Birliği, tek pazar düzenlemeleri ve EPB sayesinde, üye devlet ekonomileri adeta tek bir büyük ekonomi haline dönüşmüştür. Bu maksatla AB üyesi küçük devletlerin dış politikalarında ekonominin her zaman ilk öncelik olmadığı, özellikle diplomatik yetenek ve araçların daha ön plana çıktığı söylenebilir.

---

²²⁴ BM Güvenlik Konseyi'nin kararıyla gerçekleştirilen operasyonlara ek olarak, AB kuvvetleri gerektiği halde BM Güvenlik Konseyi kararı olmadan da askeri operasyonlar yürütebilir. Fakat bu durumlar oldukça sınırlıdır. Örneğin ortada insani bir yıkım veya olması yakın bir soykırım varsa, AB bir Güvenlik Konseyi kararı olmasa da müdahale için birlikte hareket edebilir. Fakat bu tür durumlarda da BM Beyannamesi prensiplerine göre hareket edilmesi gerekmektedir. Martin Ortega, "Beyond Petersberg: Missions for the EU Military Forces", 2004, s. 85, <http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/articles/82021.pdf>, (31.03.2008).

Tablo 10: AB Üyesi Küçük Devletlerin Operasyonlara Katılım Durumu

	Bosna-Hersek AB Askeri Operasyonu (EUPM)	Bosna-Hersek AB Polis Misyonu (EUFOR-Althea)	Afganistan Uluslararası Güvenlik Yardımları Gücü (ISAF)	Irak Özgürlük Harekati
Danimarka	11	-	122	496
Hollanda	31	430	311	800
Macaristan	5	122	159	300
Çek Cumh.	6	89	17	110
Slovakya	6	4	16	105
Letonya	2	1	9	120
Litvanya	4	3	9	122
Estonya	2	2	10	55
Slovenya	3	153	27	-
Portekiz	8	231	21	-
Yunanistan	9	181	171	-
İsveç	12	80	85	-
Finlandiya	11	183	61	-
Avusturya	7	202	3	-
İrlanda	9	52	10	-
Malta	2	-	-	-
Belçika	5	58	616	-
Lüksemburg	2	1	10	-
GKRRK	6	-	-	-
Küçük Üye Devlet Katılım Oranı	141, Tüm AB katkısının % 40'ı	1.792, Tüm AB katkısının % 31'i	1.657, Tüm AB katkısının % 29'u	2.100, Tüm AB katkısının % 11'i
AB Üye Devlet Katılım Oranı	359, Tüm katılımcıların % 87'si	5.798, Tüm katılımcıların % 87'si	5.728, Tüm katılımcıların % 70'i	19.000, Tüm katılımcıların % 15'i
Operasyona Katılan Toplam Personel Sayısı	413	6.656	8.204	123.000

Kaynak: Molis, op. cit., s. 85.

AB üyesi küçük devletlerin dünya olaylarına katılım seviyesinin düşük olduğunu söylenemez. Askeri operasyonlar açısından konuya yaklaşırsak, AB üyesi küçük devletlerin pek çok operasyonun aktif katılımcısı olduğu görülebilir. Tablo-

10, AB üyesi küçük devletlerin katıldığı bazı operasyonları göstermektedir. Tablodan görüldüğü gibi, katılan personel sayısı değişiklik gösterse de hemen hemen tüm küçük üye devletler operasyonlara katkı sağlamıştır. Fakat küçük devletlerin ve de AB'nin öncelik verdiği operasyonlar gördüğümüz gibi barış operasyonları olmuştur.

Küçük devletler, yine kısıtlı kaynakları dolayısıyla, dış politika ilgi alanlarını bölgesel konularla veya kendilerini doğrudan ilgilendiren hususlarla sınırlandırmışlardır. AB üyesi küçük devletlere bakıldığında bu olumsuz durumun büyük ölçüde ortadan kalktığı görülebilir. ODGP sayesinde üye devletler arasında artan diyalog ve sürekli bilgi akışı kısıtlı kaynak dolayısıyla oluşan olumsuzluğu gidermiştir.²²⁵

İki kutuplu dünya düzeninin yıkılması ve AB'nin artan ekonomik ve siyasi gücü sayesinde AB üyesi küçük devletler güvenlik kaygısı taşımadan hareket edebildikleri için, dış politikalarında sistemik faktörlerin etkisi tamamen yok olmamakla beraber azalmıştır. Dış politikanın şekillenmesinde iç faktörler (çıkar grupları, sivil toplum kuruluşları vs.) ve yakın çevre (AB dolayısıyla ODGP) daha önemli hale gelmeye başlamıştır.

4. Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletlerin Güvenlik Politikaları

Güvenlik sadece dar anlamıyla askeri kapasite açısından değerlendirildiğinde, AB'nin bir güvenlik aktörü olarak kabul edilmesi zor olacaktır. Fakat konuya daha geniş açıdan bakarak güvenliğin ekonomik, siyasi ve askeri yönleri ele alındığı takdirde AB'nin, Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli güvenlik aktörlerinden

---

²²⁵ *Supra.*, s. 128.

birisi olduğunu söylenebilir.²²⁶Almanya ve Fransa gibi Batı Avrupa'nın büyük güçleri arasındaki ilişkiler AB sayesinde kurumsallaştığı için, Soğuk Savaş öncesi istikrarsızlık ve güç mücadeleleri Avrupa Kıta'sından uzaklaşmış, bu durum da en çok küçük devletlerin yararına olmuştur. Küçük devletlerin AB üyeliğini tercih etmelerinin tek nedeni olarak güvenlik kaygılarını göstermek tam olarak gerçeği yansıtmasa da, özellikle tarafsız devletler açısından yumuşak güç kullanımını esas alan bir güvenlik düşüncesine sahip olan AB, ideal bir güvenlik organizasyonu olarak kabul edilmiştir. Tarafsız devletler AB'nin bu askeri olmayan geniş güvenlik anlayışı sayesinde güvenlik kaygılarını giderirken, aynı zamanda tarafsızlıklarını bir takım yeni düzenlemelerle koruyabilmişlerdir.

1998 yılında Fransa ve İngiltere'nin karşılıklı müzakereleri neticesinde St. Malo'da ortaya çıkan ve günümüzde operasyonel hale gelen Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), küçük devletler tarafından farklı tepkilerle karşılanmıştır. Arunas Molis, AB üyesi küçük devletlerin AGSP'ye yaklaşımlarını karşılaştırarak üç farklı grup ortaya koymuştur: İlki, Euro-Atlantikçiler, ikincisi, Tarafsızlar, üçüncüsü, Avrupalılar.²²⁷ Tablo-11, bu gruplarda yer alan küçük üye devletleri göstermektedir.

Euro-Atlantikçi görüşe sahip olan küçük devletler açısından NATO temel güvenlik organizasyonu olmuştur. Bu devletlere göre Avrupa ve ABD ayrılmaz ikilidir. Almanya, Fransa, Rusya eksenine karşı bir denge unsuru olarak ABD desteklenmiştir. Bu devletlere göre AB'nin dış ve güvenlik politikası ABD ile ortak

---

²²⁶ AB'nin güvenlik politikalarını iç ve dış yönüyle ele alabiliriz. Dış güvenlik boyutuna örnek olarak, genişleme süreci, Balkan İstikrar Paketi, Avrupa-Akdeniz İşbirliği, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP), iç güvenlik boyutuna örnek olarak, Adalet ve İçişlerinde İşbirliği, Avrupa Güvenlik Stratejisi gösterilebilir.

²²⁷ Molis, *op. cit.*, s. 86-93.

çıkarlar konusuna odaklanmalı, mevcut ilişkiler zedelenmemelidir. Irak krizi esnasında bu gruptaki tüm devletler değişik ölçüler de olsa da ABD'yi desteklemişlerdir.²²⁸

Tablo-11: AB Üyesi Küçük Devletlerin AGSP'ye Yaklaşımları

	Euro-Atlantikçiler	Tarafsızlar	Avrupacılar
Danimarka	X (NATO)		
Hollanda	X (NATO)		
Letonya	X (NATO)		
Litvanya	X (NATO)		
Estonya	X (NATO)		
Slovakya	X (NATO)		
Macaristan	X (NATO)		
Çek Cumh.	X (NATO)		
Bulgaristan	X (NATO)		
Romanya	X (NATO)		
Portekiz	X (NATO)		
Yunanistan	X (NATO)		
Slovenya	X (NATO)		
İsveç		X	
Finlandiya		X	
Avusturya		X	
İrlanda		X	
Malta		X	
Belçika			X (NATO)
Lüksemburg			X (NATO)
GKRK			X

Kaynak: Molis, op. cit., s. 86-93.

Fakat bunlar da kendi içinde üç gruba ayrılmışlardır. Danimarka ve Hollanda geleneksel Atlantikçiler olarak Avrupa'nın savunma boyutuna karşı çıkmışlardır. Danimarka, AB'ye daha çok ekonomik işbirliği açısından önem vermiştir. AGSP'ye katılmamış opt-out almıştır. Hollanda, Danimarka kadar katı olmasa da, başlangıçta

²²⁸ *Ibid.*, s. 86-87.

AGSP'ye karşı çıkmış ve Irak Savaşı esnasında ABD ve İngiltere'yi desteklemiştir.²²⁹

Litvanya, Estonya, Slovakya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan ve Romanya, geleneksel Atlantikçilerin görüşüne sahip olmalarına rağmen, bunların politikaları bağımsız dış politika geleneğinden dolayı değil tarihi nedenlerden dolayı şekillenmiştir. Bu devletler için Rusya tehdidine karşı ABD desteği önemli bir unsur olmuştur. Bu devletler de ABD'yi dışarıda bırakacak bir AGSP oluşumunu dışlamışlardır.²³⁰

Portekiz, Yunanistan ve Slovenya ise NATO'nun kendileri açısından önceliği olduğunu belirtmelerine rağmen, bazı durumlarda çekingen davranmışlardır. AGSP'nin gelişimine kuşkuyla yaklaşmış olmalarına rağmen, NATO ve ABD bünyesinde gerçekleştirilen operasyonlara da düşük seviyede katılmışlardır. Bu ülkelerdeki iç politik yapı davranışlarını şekillendirmede etkili olmuştur.²³¹

Finlandiya, İsveç, Avusturya, İrlanda ve Malta geleneksel tarafsız devletler olarak, herhangi bir ittifaka katılmaktan kaçınarak AB ve NATO arasında bir denge unsuru olmayı tercih etmişlerdir. AB'nin güvenlik aktörü olarak gelişimini engellemek niyetinde olmasalar da, bu gelişmenin tarafsızlıklarına zarar vermeyecek şekilde olmalarını istemişlerdir. NATO'ya da Barış İçin Ortaklık programıyla katılmışlardır.²³²

---

²²⁹ *Ibid.*, s. 87-88.

²³⁰ *Ibid.*, s. 88-89.

²³¹ *Ibid.*, s. 90-91.

²³² *Ibid.*, s. 91-92.

Belçika, Lüksemburg ve GKRR ise diğer küçük devletlerden farklı olarak, AB'nin büyük devletleriyle yani Fransa ve Almanya ile stratejik ilişki içerisinde olmayı tercih etmişlerdir. Bu devletler için Avrupa'nın ABD'den bağımsız bir güç olarak ortaya çıkması gerekmektedir. Belçika ve Lüksemburg'un bu pozisyonu Fransa'nın etkisi altında olmalarıyla açıklanabilirken, GKRR'nin bu politikasındaki en önemli etken, ABD ile sıkı müttefik olan Türkiye ile yaşadığı problemler olmuştur.²³³

AB üyesi küçük devletlerin çoğu AB'nin bağımsız bir askeri güç olarak ortaya çıkmasına karşı olmalarına rağmen, 1998 yılından bu yana yaşanan gelişmeler Birlik içerisinde güvenlik konularında büyük devletlerin baskın olduğunu ortaya koymuştur. Küçük devletler, AB içerisinde pek çok alanda etkili olma imkanına kavuşmuş olmalarına rağmen, güvenlik konularında halen klasik güç ilişkileri etkisini devam ettirmektedir. Afganistan ve Irak Savaşları öncesinde görüldüğü gibi büyük devletler arasında resmi veya gayri resmi olarak toplantılar yapılmış, küçük devletler kapsam dışı bırakılmıştır. Bu durum özellikle tarafsız devletler açısından bir güvenlik ikilemini ortaya çıkarmıştır: AB'nin güvenlik ve savunma boyutunun gelişimini engellemeleri, ulusal güvenliklerini marjinal hale getirebileceği gibi, büyük devletlerin Birlik dışında çözüm üretme arayışına girmelerine de neden olabilirler. Buna karşılık, desteklemeleri halinde de kendi güvenlik anlayışları ile örtüşmeyen kararları uygulamak zorunda kalabilir ve istemedikleri çatışmaların içerisine sürüklenebilirler. Günümüzün dünya düzeni her ne kadar bu ikilemde ortaya çıkan kaygıları giderecek durumdaysa da gelecekte dengelerin ne yönde değişeceği bilinemez.

---

²³³ *Ibid.*, s. 92-94.

Özellikle AB'nin tarafsız devletlerinin taşıdığı bu kaygılar, onların güvenlik politikalarında bazı değişiklikler yapmalarına neden olmuştur. Soğuk Savaş döneminin olumsuz şartları altında tarafsız kalmayı tercih eden İsveç, Finlandiya ve Avusturya, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bu bakış açılarını gözden geçirme ihtiyacı duymuşlardır. AB çatısı altında bir askeri işbirliğinin söz konusu olmaması, üyeliği yasal açıdan kabul edilebilir kılmıştır. Avusturya, sürekli tarafsızlık politikasını yeniden yorumlayarak AB'ye üyelik başvurusu yapmıştır. Yeni duruma göre Avusturya'nın tarafsızlığı üç temel unsura dayanmaktadır: Savaş durumunda taraf olmamak, askeri ittifaklara katılmamak ve Avusturya topraklarında yabancı üssün tesisine izin vermemek.²³⁴ Benzer şekilde geleneksel tarafsızlık doktrininin Soğuk Savaş sonrası dönemde uygun bir güvenlik politikası olmadığını gören İsveç ve Finlandiya da, tarafsızlık terimini daraltarak bağlantısızlık anlayışını benimsemişlerdir. Daha esnek olan yeni anlayışa göre askeri ittifaklara katılmamak yeterlidir. Yani tarafsızlık yerine askeri bağlantısızlık tercih edilmiştir.²³⁵

Üç tarafsız devlet de AB'ye girişle güvenlik politikalarında değişikliğe gitmişler ve tarafsızlıklarını daha esnek hale getirmişlerdir. Batı Avrupa Birliği'nin AB ile birleştirilme çabalarına karşı İsveç ve Finlandiya'nın izlediği stratejiye AB üyesi küçük devletlerin Birlik içerisindeki etkilerini incelerken yer verilmiştir.²³⁶ Petersberg Görevleri'nin kabul edilmesi ile bu devletlerin barış operasyonlarında askeri güç kullanmaları da mümkün hale gelmiştir. AGSP'nin hayata geçmesi ise bu devletlerdeki savunma güçlerinin modernizasyon sürecini

²³⁴ David Phinnemero, "Austria", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 207.

²³⁵ Pernille Rieker, "Europeanization of Nordic Security: The European Union and the Changing Security Identities of the Nordic States", **Cooperation and Conflict**, C. 39, No. 4 (2004), s. 373-374.

²³⁶ *Supra.*, s. 110-114.

hızlandırmış ve mobil birliklere geçilmiştir. Tarafsız devletler artık BM operasyonlarının yanında, AB operasyonlarına da katılmakta sakınca görmemektedirler. Bu devletler AB'nin savunma boyutunun gelişimini engellemek yerine kendi güvenlik anlayışlarını ters düşmeyecek şekilde düzenlemeler yapılmasını sağlayarak en azından bugün için hem kendileri hem de diğer üyeler açısından kabul edilebilir bir durum yaratmışlardır. Görünen gelecekte Birliğin savunma anlayışında bir değişim olmayacağı düşünüldüğünde tarafsız devletlerin bir müddet daha problem yaşamayacağı söylenebilir.

Özetlemek gerekirse; AB, küçük devletlerin güvenlik kaygılarını giderecek baş aktör olmamasına karşın, çoğu küçük devletin NATO üyesi olması ve tarafsız devletlerin güvenlik politikalarının AGSP ile örtüşmesi, bu yöndeki endişeleri yok etmiştir. Fakat büyük devletlerin baskın olduğu bir konu olan güvenlik boyutunun gelecekte nasıl şekilleneceği belirsizdir. AB üyesi küçük devletler açısından optimal stratejinin, İsveç ve Finlandiya örneğinde görüldüğü gibi, Birliğin bu yönde ilerlemesini engellemeden, gelişmelere aktif olarak katkıda bulunarak, büyük devletlerin Birlik dışında çözüm arayışına gitmelerini engellemek olduğu söylenebilir. Güvenlik konularını kurumsal çatı altında şekillendirmek şüphesiz ki, büyük devletleri dizginleyebilmenin en uygun yoludur.

SONUÇ

Küçük devletlerin çoğunlukta olduğu bir dünyada yaşadığımız gerçeği ortadadır. Güncel siyasi gelişmelere bakıldığında (Kosova örneğinde olduğu gibi) küçük devlet sayısının artmaya devam edeceği söylenebilir. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminin tedirgin edici atmosferi artık yok olmuşsa da, küçük devletlerin güvenlik kaygılarının tamamen giderildiğini söylemek de yanıltıcı olur. Yeni tehditler (terörizm, kaçakçılık, uyuşturucu, vs.) sadece kaygıların boyutunu değiştirmiştir. Küreselleşme, küçük devletlerin etkili oyuncular olarak sahnede yerlerini almalarını sağlamasının yanında, egemenlik anlayışının erozyona uğramasına da neden olmuştur.

Küçük devletler üzerine yapılan çalışmalarda karşılaşılan en büyük problem küçüklüğün nasıl tanımlanacağı olmuştur. Devletlerin büyüklüklerine göre sınıflandırılması oldukça problemlidir. Konu ile ilgilenen yazarlar araştırmalarının amacına göre tanımlama yapma yoluna gitmişlerdir. Nicel veriler sunması ve karşılaştırma yapma imkanı vermesi nedeniyle objektif kriterler olarak adlandırabileceğimiz nüfus, GSMH, yüzölçümü ve askeri harcama değerleri en sık kullanılan değişkenler olmuşlardır. Siyasi konularla ilgilenen yazarlar tanımlarını genellikle nüfusa göre yaparken, ekonomik açıdan inceleme yapan yazarlar GSMH veya kişi başına GSMH değerlerini eşik değeri olarak kullanmışlardır. Küçük devletlerin objektif kriterler açısından düşük profil sergilediği ifade edilmiştir. Fakat bu tür tanımlamalara yönelik yapılan en önemli eleştiri küçüklük çizgisinin nereden çekileceği konusunda olmuştur. Realist yazarlara göre küçüklüğün ölçütü güç olmuştur. Küçük devletler güç eksikliği ile karakterize edilmiş ve karşı karşıya

kaldıkları materyal kısıtlamalar nedeniyle zayıf devlet olarak görülmüşlerdir. Objektif kriterlerin önemi kabul edilmiş fakat bunun yanında algılama boyutu öne çıkarılmıştır. Bir devletin kendisini nasıl gördüğü ve dış dünyanın bu devlete bakış açısı önem kazanmıştır.

Küçüklüğün göreceli bir kavram olduğunu düşünen yazarlar ise devletleri içinde bulunduğu şartlara göre değerlendirmeyi tercih etmişlerdir. Bu yaklaşıma göre bir devlet aynı zamanda hem büyük hem de küçük olarak nitelendirilebilmiştir. Devletler arası yapılan bu karşılaştırma, spesifik alanlar açısından da düşünülmüştür. Bir devlet bilişim sektöründe büyük bir devlet olarak kabul edilirken, askeri açıdan küçük olarak görülebilmektedir.

Küçüklük tanımlamasında bile ortak bir sonuca ulaşılamaması, küçük devletleri bir grup olarak ele alıp çözümlene yapmayı zorlaştırmıştır. Hatta bazı yazarlar sırf bu nedenle küçük devletler üzerine çalışma yapmanın gereksiz bir uğraş olacağını belirtmişlerdir. Fakat buna rağmen literatürde küçük devletlere özgü olduğu belirtilen bazı karakteristik özelliklere ve dış politika davranışlarına rastlanmıştır. Küçük devletlerin ekonomik ve askeri açıdan dışa bağımlı olduğu, bilgi kaynakları ve diplomatlarının yetersiz kaldığı, devlet yönetiminde liderlerin büyük öneme sahip olduğu çeşitli yazarlar tarafından ifade edilmiştir.

Materyal kısıtlamaların ortaya çıkardığı karakteristik özellikler, küçük devletlerin dış politikalarında bazı ortak davranışların görülmesine neden olmuştur. Kısıtlı kaynakları nedeniyle küçük devletlerin barış operasyonları gibi dünya olaylarına katılım seviyesi düşük olduğu gibi, dış politika ilgi alanları da bölgesel konularla veya kendilerini doğrudan ilgilendiren hususlarla sınırlanmıştır. Bunun

yanında küçük devletlerin ekonomik bürokrasisi dış politika faaliyetlerinin yürütülmesinde daha aktif hale gelmiştir. Bundaki en önemli etken kuşkusuz ticari bağımlılıkları olmuştur. Tek başlarına etkili olamayacaklarının farkında olan küçük devletler, güç kullanımını düzenleyerek sorunların barışçıl çözümüne katkıda bulunan ve daha az kuvvetli olan devletlerin de seslerini duyurmalarına imkan sağlayan uluslararası örgütleri destekleyerek, uluslararası yasal normlara yüksek derecede bağlılık göstermişlerdir.

Küçük devletlerin dış politikalarını yönlendiren hususlar konusunda yazarlar iki temel düşünceye sahip olmuşlardır. Baskın olan düşünceye göre küçük devletler göreceli olarak daha zayıf oldukları ve bunun sonucu olarak hayatta kalabilme endişeleri büyük devletlere nazaran daha fazla olduğu için, uluslararası sistem dış politika tercihlerini daha iyi açıklamıştır. İç faktörlerin daha önemli olduğunu düşünen yazarlar ise, rejim, kurumsal yapı, toplumsal yapı, çıkar grupları, lider gibi faktörlerin dış politika tercihlerinde daha etkili olduğunu düşünmüşlerdir. Diğer bir bakış açısına göre ise sistemik faktörler genel olarak daha etkili olmasına karşın, iç faktörler de dış politika tercihlerinde önemlidir. Küçük devletlerin içerisinde bulunduğu çevresel şartlar, büyük güçlerle olan ilişkisi, politik ve stratejik kültürü dış politika tercihlerini farklı şekillerde etkilemiştir. Yani küçük devletlere özgü ortak dış politika davranışlarından söz edilemez.

Kısıtlı kaynakları dolayısıyla küçük devletler güvenlik politikalarında da fazla seçeneğe sahip olamamışlar, etkili olmakla, otonomilerini korumak arasında bir ikilem yaşamışlardır. Bir küçük devlet etkisini arttırmak istediğinde, işbirliği yaparak ittifaklara katılma yolunu tercih etmiş, fakat bunun sonucunda dış politikası, ittifak

yaptığı büyük gücün politikasına bağımlı hale gelip istemediği kararları uygulamak zorunda kalmıştır. Savunmacı bir politika tercih ederek otonomisini korumak istediğinde ise tarafsızlık en uygun seçenek olmuş, fakat bu sefer de büyük güç korumasından mahrum kalarak, uluslararası örgütlerde etkili olma imkanını yitirmiştir. Bu yüzden küçük devletlerin geleneksel güvenlik ikilemi her zaman otonomilerini korumak ile etkilerini arttırmak arasında olmuştur.

Avrupa Birliği'nin şu andaki mevcut yirmi yedi üyesinden, yirmi bir tanesi objektif kriterlere göre (nüfus ve GSMH) küçük devlet olarak sınıflandırılabilir. Objektif kriterlere göre AB üye devletlerinin sınıflandırılması iki açıdan önemlidir. İlki, AB'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerinde nüfusun belirleyici olması, ikincisi, güvenlik konularında klasik güç ilişkilerinin Soğuk Savaş dönemindeki kadar olmasa da önemini devam ettirmesi.

Avrupa Birliği üyesi küçük devletlere bakıldığında, bu devletlerin pek çok açıdan dünyadaki diğer küçük devletlerden ayrıldığı görülebilir. Bu devletler, oldukça gelişmiş ekonomileri, güçlü idari yapıları ve sınırları içerisinde yasal güç kullanımları ile küçük devletlerin ideal bir örneğini teşkil etmişlerdir. Avrupa Birliği üyesi küçük devletlerin olumlu özellikleri vurgulanırken, klasik güç ilişkilerinin tamamen etkisini yitirdiği de söylenemez. Kurumsal dengede nüfusun önemli olması, Birlik bütçesine büyük devletlerin daha büyük katkı yapmaları nedeniyle daha fazla söz söyleyebilmesi, güvenlik konularında küçük devletlerin pasif rolü, AB'de küçük-büyük devlet ayrımını göstermesi açısından önemlidir.

Avrupa Birliği'nin işleyişine bakıldığında esas olarak iki denge unsurunun varlığı görülebilir: İlki, üye devletlerin eşitliği, ikincisi, vatandaşların eşitliği.

Vatandaşların eşitliği prensibi, büyük nüfuslu devletlerin daha güçlü konumda olmalarının yolunu açarken, devletlerin eşitliği prensibi, demografik yapıyı göz önüne almayarak büyük devletlerle küçük devletleri eşit konuma taşımıştır. Bu dengeyi koruyacak prensiplere sürekli riayet edilmiştir.

AB'nin kendine özgü yapısı her zaman küçük üye devletler lehine sonuçlar vermiştir. Küçük üye devletler demografik ve ekonomik yapıları göz önüne alındığında Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu, Ekonomik ve Sosyal Komite ile Bölgeler Komitesi'nde fazla personelle temsil edilmişlerdir. Bakanlar Konseyi'nde nitelikli oy çokluğu ile karar alınan alanlarda geçerli olan oy ağırlıklarına bakıldığında, küçük üye devletlerin oy ağırlıklarının nüfuslarına nazaran oldukça yüksek olduğu görülebilir. Bunun yanında rotasyona dayalı Başkanlık sisteminin küçük üye devletler açısından anlamı büyük olmuştur. Başkanlığı yürütmek onların AB'nin günlük faaliyetlerinde görünür olmasını sağladığı gibi, uluslararası alanda da varlıklarını göstermelerini sağlamıştır. Başkanlık, etki ve prestijlerini arttırmak için kullanıldığı gibi ulusal çıkarların daha iyi savunulmasına da hizmet etmiştir. Ortak çıkarların savunucusu olan ve Birlik içerisinde inisiyatif tekeli elinde bulunduran Komisyon'un küçük üye devletlerin doğal müttefiki olması oldukça önemlidir. Kısıtlı idari yapılarının ortaya çıkardığı olumsuzluklar Komisyon'un desteklemesi sayesinde bir ölçüde ortadan kaldırılabilmiştir.

Küçük üye devletlerin kısıtlı idari yapıları AB içerisinde bazı problemler yaşamalarına neden olmuştur. Bu yapı nedeniyle küçük üye devletler her alanda aktif olamamış, istemedikleri kararların çıkmasını engelleyememiş ve Konsey Başkanlığı'nı yürütmekte zorlukla karşılaşmışlardır. Fakat bunun yanında kısıtlı idari

kapasiteleri nedeniyle uyguladıkları bazı norm ve prosedürler, karar alma süreçlerindeki etkinliklerini arttırarak hedeflere daha kolay ulaşmalarını da sağlamıştır.

AB içinde küçük üye devletlerin etkili olmalarını sağlayan hususlardan bir diğeri de küçük devletlere özgü özellikler olmuştur. Küçük devletlerin gizli ajandalarının bulunmaması, onların psikolojik açıdan daha güvenilir ve tehlikesiz olarak algılanmasına neden olmuş ve Birlik faaliyetlerini yönlendirme çabalarını desteklemiştir. Sergiledikleri uzlaşıcı tavırlar ve üstlendikleri arabulucu roller ile çıktıkları etkileme olanağına sahip olabilmişlerdir. Çatışmacı olmayan doğaları ve elde ettikleri kazançların büyük ortak tarafından bir kayıp olarak görülmemesi nedeniyle küçük üye devletler ideal bir koalisyon ortağı olarak algılanmışlardır.

AB'nin kurumsal yapısı ve karar alma süreçlerinin sağladığı imkanlar ile küçüklüğün algılanma şekli, AB üyesi küçük devletlerin Birlik içerisinde bazı alanlarda güçlerinin ötesinde etkili olmalarını sağlamıştır. Kararların uygulanmasında büyük kaynakların gerekli olduğu konular, güvenlik konuları ve diğer temel Birlik inisiyatiflerinde büyük devletler halen baskın konumlarını devam ettirse de, diğer pek çok alanda küçük üye devletlerin etkileri görülebilir. Finlandiya'nın "Kuzey Boyut İnişiyatifi (KBİ)"ni resmi AB politikası haline getirmesi, yine İsveç ve Finlandiya'nın Petersberg Görevleri'ni Amsterdam Antlaşması'na dahil ettirmedeki başarısı, Belçika ve Hollanda'nın Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) ortaya çıkmasındaki önemli rolleri, AB çevre politikasının şekillenmesinde İsveç'in rolü, küçük devletlerin Birlik içerisindeki etkilerine verilebilecek önemli örneklerdir. Bunlardan ilk ikisi doğrudan küçük devletlerin

inisiyatifi ile ortaya çıkmasına karşın, diğer iki olayda küçük üye devletler sürece çeşitli araçlarla katkıda bulunarak çıktılarını etkileyebilmişlerdir. Tüm dört olayın ortak yönü, küçük devletlerin bu inisiyatifleri ortaya koyar veya müdahil olurken, büyük devletlerin karşı çıkmalarını engellemek için ulusal çıkarlarının yanında Birlik çıkarlarına da vurgu yaptıkları olmuştur.

Küçük devlet teorisinin öngördüğü ortak dış politika davranışları, AB üyesi küçük devletlere her açıdan uymamıştır. AB üyesi küçük devletlerin, diğer küçük devletler gibi uluslararası örgütlerin sıkı savunucusu oldukları ve moral değerleri her zaman için ön plana taşıdıkları gerçeği ortadadır. Fakat küçük devletlerin sınırlı kaynakları ve kısıtlı ticari olanakları nedeniyle ortaya çıkan ekonomik kırılganlıkları ve bunun neticesinde dış politikalarında ekonomiye öncelik vermeleri konusu, AB üyesi küçük devletler açısından tam olarak gerçeği yansıtmamıştır. Ekonomik boyutun ön planda olduğu Avrupa bütünleşmesi, küçük üye devletlerin ekonomik kırılganlıklarını azaltmış, pazarlarını genişletmiş ve refah seviyelerini arttırmıştır. Yine kısıtlı kaynakları dolayısıyla, dış politika ilgi alanlarının bölgesel konularla veya kendilerini doğrudan ilgilendiren hususlarla sınırlandırdıkları hususu, bu devletler açısından geçerliliğini yitirmiştir. ODGP sayesinde üye devletler arasında artan diyalog ve sürekli bilgi akışı kısıtlı kaynak dolayısıyla oluşan olumsuzluğun ortadan kalkmasını sağlamıştır.

ODGP küçük üye devletlerin dış politikalarında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Her şeyden önce küçük devletlerin bilgiye erişim olanakları artmış, sınırlı ilgi alanları genişlemiş ve diplomatik güçleriyle müzakere yetenekleri çoğalmıştır. AB üyesi küçük devletler ODGP sayesinde ulusal çıkarlarını daha iyi savunma

imkanına da sahip olmuşlardır. Küçük devletler tek başlarına ulaşamayacakları hedeflere AB sayesinde kavuşabilmişlerdir.

Avrupa Birliği'nde küçük-büyük devlet ayrımının en bariz şekilde görüldüğü alan güvenlik konuları olarak karşımıza çıkmıştır. Küçük devletler AB içerisinde pek çok alanda etkili olma imkanına kavuşmuş olmalarına rağmen, güvenlik konularında klasik güç ilişkileri, dolayısıyla büyük-küçük devlet ayrımı etkisini devam ettirmiştir. Büyük üye devletler güvenlik konularını genellikle kendi aralarında müzakere etmiş ve küçük üye devletlerin de alınan kararlara uymalarını arzu etmişlerdir. Bu durum da küçük üye devletler açısından bir güvenlik ikilemi ortaya çıkarmıştır. Birliğin savunma ve güvenlik alanında gelişimini desteklemek onların istemedikleri kararları uygulamalarına neden olabileceken, böyle bir oluşumu dışlamak onların marjinal hale gelmelerine de yol açabilir. Bu ikilem içerisinde küçük üye devletlerin yararına olacak çözüm şüphesiz ki, Avrupa'nın güvenlik ve savunma kurumlarının güçlendirilmesinden yana tavır koymak olacaktır. Büyük üye devletlerin AB dışında çözüm üretmelerini engellemek için en iyi yol budur.

Küçük üye devletlerin güvenlik politikalarında yaşanan değişim özellikle Birliğin tarafsız üye devletleri için söz konusu olmuştur. ODGP kapsamında işbirliği yapabilmek ve Soğuk Savaş sonrası yeni dünya düzenine uyum sağlayabilmek için bu devletler tarafsızlık politikalarını modifiye ederek, daha esnek bir yaklaşım geliştirmişler ve askeri ittifaklara katılmamayı yeterli bulmuşlardır. Söz konusu devletler günümüzde AGSP kapsamında planlanan pek çok operasyona aktif olarak katılmaktadırlar.

Çalışmanın başında ortaya koymuş olduğumuz hipotezin verdiğimiz örnekler neticesinde doğrulandığını görebiliriz. Hipotezimizi: “*Avrupa Birliği’nde savunma ve güvenlik alanında objektif kriterler temelinde küçük-büyük devlet ayrımı devam ederken, diğer alanlarda bu ayrım anlamını yitirmiştir.*” şeklinde ifade etmiştik. Avrupa Birliği’nde küçük üye devletler, görmüş olduğumuz gibi pek çok alanda güçlerinin ötesinde etkili olma imkanına kavuşmuşlardır. Avrupa Birliği’nde yalın anlamıyla küçük devlet yoktur. Ele alınan konuya göre değişen bir küçüklük algılaması söz konusudur. Bir üye devlet aynı zamanda hem büyük hem de küçük olabilir. Klasik güç ilişkilerinin halen devam ettiği ve materyal faktörlerin önemini koruduğu savunma ve güvenlik alanında ise küçük devletler küçük kalmaya devam etmişlerdir. Fakat bunun yanında, küçük üye devletlerin diplomatik kabiliyeti ile de orantılı olarak, büyük kaynak gerektirmeyen ve büyük üye devletlerin çıkarlarıyla çatışmayan konularda küçük devletler etkili olabilmiş ve büyük devlet gibi algılanabilmişlerdir.

Aslına bakılırsa operasyonlar için kaynak aktarım farkı ve alınan risklerin büyük devletler için daha fazla olması, Avrupa Birliği’nde küçük üye devletlerin halen etkisiz kalmaya devam ettiği savunma ve güvenlik konularında büyük-küçük üye devlet arasındaki eşitsizliği bir ölçüde kabul edilebilir hale getirmiştir. Peki, küçük devletler bu konudaki eşitsizliğin üstesinden nasıl gelebilirler? Öncelikle, eşitsizlik belirli kurallara bağlanarak, karar süreçlerinden dışlanma engellenebilir ve şüpheler azaltılabilir. Bu sayede büyük devletlerin Birlik dışında görüşme yapmaları engellenebilir. İkinci olarak, politik yeteneklerin askeri imkanlardan daha önemli olduğu illegal göç, terörizm gibi sınır ötesi problemlere daha fazla odaklanarak, küçük devletlerin etkilerini daha fazla göstermeleri sağlanabilir. Üçüncü olarak,

küçük devletler, büyük devletler arasındaki ihtilafli konularda arabulucu rolü üstlenerek etkinliklerini arttırabilir ve birliğin çıkarlarının korunmasını sağlayabilirler. Dördüncü olarak, AB ana temaları ve büyük devletlerin inisiyatifleriyle çatışmayacak şekilde çeşitli konularda görüş birliği oluşturma yönünde gayret gösterebilirler.²³⁷

AB'nin gelecekteki başarısı küçük ve büyük üye devletler arasında oluşturulmuş hassas dengenin devam ettirilmesine bağlıdır. Dengenin değişmesi, büyük devletlerin geleneksel güç politikasına dönmelerine neden olabileceği gibi, küçük devletlerin Birlik içerisinde sahip olduğu avantajlı konumun da yok olmasına neden olabilir.

---

²³⁷ Wivel, *op. cit.*, s. 407-409.

KAYNAKÇA

Kitaplar ve Makaleler

Akçay, Belgin, “Avrupa Birliği: Avrupa Para Sisteminden Ekonomik ve Parasal Birliğe”, **İktisat İşletme ve Finans**, (Kasım, 2006), s. 14–32.

Amstrup, Niels, “The Perennial Problem of Small States: A Survey of Research Efforts”, **Cooperation and Conflict**, C. 11, 1976, s. 163–182.

Antola, Esko, “The Future of Small States in the EU”, Mary Farrell, Stefano Fella, Michael Newman (der.), **European Integration in the 21 st Century: Unity in Diversity**, London, SAGE Publications, 2002, s. 69–85.

Arı, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2006.

Arter, David, “Small State Influence within the EU: The Case of Finland’s ‘Northern Dimension Initiative’ ”, **Journal of Common Market Studies**, C. 38, No. 5 (Aralık, 2000), s. 677–697.

Baehr, Peter R., “Small States: A Tool for Analysis?”, **World Politics**, C. 27, No. 3 (Nisan, 1975), s. 456–466.

Baillie, Sasha, “The Position of Small States in the EU”, Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 193–205.

Bauwens, Werner; Clesse, Armand; Knudsen, Olav F. (der.), **Small States and Security Challenge in the New Europe**, London, Brassey’s, 1996.

Bengtsson, Rikard, “Soft Security and the Presidency”, **Cooperation and Conflict**, C. 37, No. 2 (2002), s. 212–218.

- Bengtsson, Rikard; Elgström, Ole; Tallberg, Jonas, “Silencer or Amplifier? The European Union Presidency and the Nordic Countries”, **Scandinavian Political Studies**, C. 27., No. 3 (2004), s. 311-334.
- Bourlanges, Jean-Louis, “Achieving a New Balance Between Large and Small States”, Beniamino Andreatta, et al. (der.), **In a Larger EU, Can All Member States Be Equal?**, Brussels, The Philip Morris Institute, 1996, s. 26-36.
- Browning, Christopher S., “Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature”, **Cambridge Review of International Affairs**, C. 19, No. 4 (Aralık, 2006), s. 669–684.
- Coolsaet, Rik; Soetendorp, Ben, “Belgium and the Netherlands”, Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 128–143.
- Craig, Paul; de Búrca, Gráinne, **EU Law: Text, Cases, and Materials**, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- Crowards, Tom, “Defining the Category of ‘Small’ States”, **Journal of International Development**, C. 1, No. 4 (2002), s. 143–179.
- Çayhan, B. Esra, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye”, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi**, C. 2, No. 3 (Mayıs 2002), s. 42–55.
- Dahl, Robert A.; Tufte, Edward R., **Size and Democracy**, California, Stanford University Press, 1973.
- Duke, Simon W., “Small States and European Security”, Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, New York, Physica-Verlag, 2001, s. 39-50.
- East, Maurice A., “Size and Foreign Policy Behavior: A Test of Two Models”, **World Politics**, C. 25, No. 4 (Haziran, 1973), s. 556–576.

Elman, Miriam Fendius, "The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard", **British Journal of Political Science**, C. 25, No. 2 (Nisan, 1995), s. 171–217.

Fox, Annette Baker, **The Power of Small States; Diplomacy in World War II**, Chicago, University of Chicago Pres, 1959.

Garrett, Geoffrey, "The Politics of Maastricht", Barry Eichengreen, Jeffry A. Frieden (der.), **The Political Economy of European Monetary Unification**, Boulder, Colo. : Westview Press, 2001.

Geser, Hans, "Kleinstaat im Internationalen System", **Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie**, C. 44, No. 4 (1992), s. 627–654.

Geurts, Charles-Michel, "The European Commission: A Natural Ally of Small States in the EU Institutional Framework?", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 49–64.

Goetschel, Laurent, "The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today's Europe", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 13–31.

-----, "Neutrality, a Really Dead Concept", **Cooperation and Conflict**, C. 34, No. 2 (1999), s. 115–139.

Handel, Michael, **Weak States in the International System**, Londra, Frank Cass, 1990.

Hänggi, Heiner, "Small State as a Third State: Switzerland and Asia-Europe Interregionalism", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside**

- the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 79–95.
- Hartley, Trevor C., **The Foundations of European Community Law**, Oxford, Oxford University Press, 2007.
- Hey, Jeanne A. K., **Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior**, Boulder, Lynne Rienner Publishers, 2003.
- Jervis, Robert, “Cooperation Under the Security Dilemma”, **World Politics**, C. 30, No. 2 (Ocak, 1978), s. 167–214.
- Kabaalioğlu, Haluk, **Avrupa Birliği ve Kıbrıs**, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Yayınları, 1997.
- Kavakas, Dimitrios, “Greece”, Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 144–161.
- Keohane, Robert O., “Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics”, **International Organization**, C. 23, No. 2 (Bahar, 1969), s. 291–310.
- Krause, Volker; Singer, J. David, “Minor Powers, Alliances and Armed Conflicts: Some Preliminary Patterns”, Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, , New York, Physica-Verlag, 2001, s. 15–23.
- Kronsell, Annica, “Can Small States Influence EU Norms? Insights From Sweden’s Participation in the Field of Environmental Politics”, **Scandinavian Studies**, C. 74, No. 3 (Eylül, 2002), s. 287–304.
- Kuosmanen, Antti, “Decision-Making in the Council of the European Union”, Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European**

Union: Interests and Policies, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 65–78.

Maes, Ivo; Verdun, Amy, “Small States and the Creation of EMU: Belgium and the Netherlands, Pace-setters and Gate-keepers”, **Journal of Common Market Studies**, C. 43, No. 2 (2005), s. 327–348.

Magnette, Paul; Nicolaidis, Kalypso, “Coping with the Lilliput Syndrome: Large vs. Small Member States in the European Convention”, **European Public Law**, C. 11, No. 1 (2005), s. 83–102.

Magone, Jose, “Portugal”, Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 162–178.

McCraw, David J., “New Zealand’s Foreign Policy Under National and Labour Governments: Variations on the ‘Small State’ Theme?”, **Pacific Affairs**, C. 67, No. 1 (Bahar, 1994), s. 7–25.

Molis, Arunas, “The Role and Interests of Small States in Developing European Defence and Security Policy”, **Baltic Security and Defence Review**, C. 8 (2006), s. 81–100.

Moravcsik, Andrew, “Preferences and Power in the EC: A Liberal Intergovernmentalist Approach”, **Journal of Common Market Studies**, C. 31, No. 4 (Aralık, 1993), s. 473–521.

Moravcsik, Andrew, Nicolaidis, Kalypso, “Explaining the Treaty of Amsterdam: Interests, Influence, Institutions”, **Journal of Common Market Studies**, C. 37, No. 1 (Mart, 1999), s. 59–85.

- Mosser, Michael W., "Engineering Influence: The Subtile Power of Small States in the CSCE/OSCE", Erich Reiter, Heinz Gärtner (der.), **Small States and Alliances**, , New York, Physica-Verlag, 2001, s. 63–84.
- Mouritzen, Hans, "Tension between the Strong, and the Strategies of the Weak", **Journal of Peace Research**, C. 28, No. 2 (Mayıs, 1991), s. 217–230.
- , "Choosing Sides in the European Iraq Conflict: A Test of New Geopolitical Theory", **European Security**, C. 15, No. 2 (Haziran, 2006), s. 137–163.
- Ott, Dana, **Small is Democratic: An Examination of State Size and Democratic Development**, New York, Garland Publishing, 2000.
- Özen, Çınar, "Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinin Neofonksiyonist Teori Çerçevesinde Analizi", doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 1998.
- Pagani, Fabrizio, "A New Gear in the CFSP Machinery: Integration of the Petersberg Tasks in the Treaty on European Union", **European Journal of International Law**, C. 9, No. 4 (1998), s. 737–749.
- Peterson, John; Shackleton, Michael, **The Institutions of the European Union**, Oxford, Oxford University Press, 2006.
- Phinnemero, David, "Austria", Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 204–223.
- Rieker, Pernille, "Europeanization of Nordic Security: The European Union and the Changing Security Identities of the Nordic States", **Cooperation and Conflict**, C. 39, No. 4 (2004), s. 369-392.

Rothstein, Robert L., **Alliances and Small Powers**, New York, Columbia University Press, 1968.

Soetendorp, Ben; Hanf, Kenneth, “Conclusion: The Nature of National Adaptation to European Integration”, Kenneth Hanf, Ben Soetendorp (der.), **Adapting to European Integration: Small States and the European Union**, New York, Longmans, 1998, s. 186-194.

Steiner, Josephine; Woods, Lorna; Twigg-Flesner, Christian, **Textbook on EC Law**, Oxford, Oxford University Press, 2003.

Tekinalp, Gülören; Tekinalp, Ünal, **Avrupa Birliği Hukuku**, İstanbul, Beta Yayınları, 2000.

Tezcan, Ercüment, **Avrupa Birliği Kurumlar Hukuku**, Ankara, USAK Yayınları, 2005.

Thorhallsson, Baldur, “Small States in the European Union: A Theoretical Approach”, Luis Beltran, Javier Maestro, Liisa Salo-Lee (der.), **European Peripheries in Interaction: The Nordic Countries and the Iberian Peninsula**, Alcala de Henares, Universidad de Alcala, 2002, s. 51–69.

-----, “The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives”, **Journal of European Integration**, C. 28, No.1 (Mart, 2006), s. 7–31.

Thorhallsson, Baldur; Wivel, Anders, “Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like Know”, **Cambridge Review of International Affairs**, C. 19, No. 4 (Aralık 2006), s. 651–668.

- Thürer, Daniel, “The Perception of Small States: Myth and Reality”, Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 33–43.
- Tiilikainen, Teija, “Finland - An EU Member with a Small State Identity”, **Journal of European Integration**, C. 28, No. 1 (Mart, 2006), s. 73–87.
- Tonra, Ben, “Denmark and Ireland”, Ian Manners, Richard Whitman (der.), **The Foreign Policies of European Union Member States**, Manchester, Manchester University Press, 2000, s. 224–242.
- Vandenbosch, Amry, “The Small State in International Politics and Organization”, **The Journal of Politics**, C. 26, No. 2 (Mayıs, 1964), s. 293–312.
- Vellut, Jean-Luc, “Smaller States and the Problem of War and Peace: Some Consequences of the Emergence of Smaller States in Africa”, **Journal of Peace Research**, C. 4, No. 3 (1967), s. 252–269.
- Vital, David, **The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations**, Oxford, Clarendon Press, 1967.
- Vivien, A. Schmidt, “The European Union: Democratic Legitimacy in a Regional State?”, **Journal of Common Market Studies**, C. 42, No. 5 (Aralık 2004), s. 975–997.
- Wallace, Helen, “Exercising Power and Influence in the European Union: The Roles of the Member States, Simon Bulmer, Christian Lequesne (der.), **The Member States of the European Union**, New York, Oxford University Press, 2005, s. 25–44.
- Waltz, Kenneth N., **Theory of International Politics**, Random House, New York, 1979.

Wivel, Anders, "The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor", **Journal of Common Market Studies**, C. 43, No. 2 (2005), s. 393–412.

Zbinden, Martin, "Implications of the Intergovernmental Conference and the Treaty of Amsterdam for Small EU Member States", Laurent Goetschel (der.), **Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies**, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 207-241.

İnternet Kaynakları

Europe in 12 Lessons, < http://europa.eu/abc/12lessons/lesson_4/index_en.htm>, (25.02.2008).

"Fransa AB Başkanlığı'nı Dünyanın Yarısında Fiilen Üstlendi", <<http://www.abhaber.com/haber.php?id=20515>>, (15.01.2008).

<http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/>, (26.04.2008).

<http://en.wikipedia.org/wiki/Best_Available_Technology>, (24.03.2008).

<http://en.wikipedia.org/wiki/East_Timor>, (01.04.2008.)

<http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_population_in_2005>, (09.11.2007).

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu> >, (24.01.2008).

<http://europa.eu/institutions/consultative/index_en.htm>, (27.02.2008).

<http://europa.eu/institutions/inst/index_en.htm>, (27.02.2008).

<<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l28045.htm>>, (24.03.2008).

<http://www.apis.ac.uk/overview/regulations/overview_acidification_strategy.htm>, (24.03.2008).

< <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>, (25.01.2008).

< <http://www.consilium.europa.eu/>>, (28.02.2008).

<http://www.eurobiodiversa.org/index.php?option=com_content&task=view&id=100&Itemid=113>, (24.03.2008).

<<http://www.eurunion.org/policyareas/environment.htm>>, (21.03.2008).

<http://www.kemi.se/upload/Om_kemi/Eng/KemI_presentation_eng.pdf>, (24.03.2008).

<<http://www.euoparl.europa.eu/>>, (27.02.2008).

< http://www.sipri.org/contents/milap/milex/mex_database1.html>, (25.01.2008).

Goetschel, Laurent, “Small States and the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the EU: A Comparative Analysis”, **Swiss National Research Program (NRP-42) Working Paper: 2000/14**, < http://www.snf.ch/NFP/nfp42/working_paper.htm>, (20.11.2006).

Neumann, Iver B.; Gstöhl, Sieglinde, “Lilliputians in Gulliver’s World? Small States in International Relations”, **Centre for Small State Studies**, < <http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1008303/Lilliputians+Endanlegt+2004.pdf>>, (20.11.2007).

Nugent, Neill, “Cyprus and the European Union: The Significance of Being Small”, **Centre for Small State Studies**, <<http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1008300/CYPRUS72+ENDANLEGT.PDF>>, (04.03.2008).

Ojanen, Hanna, “Participation and Influence: Finland, Sweden and the Post-Amsterdam Development of the CFSP”, **The Institute for Security Studies Western European Union**, Occassionale Paper 11, < <http://aei.pitt.edu/674/01/occ11.pdf>>, (19.03.2008).

Ortega, Martin, “Beyond Petersberg: Missions for the EU Military Forces”,
<http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/articles/82021.pdf>,
(31.03.2008).

Romsloe, Borge, “EU’s External Policy: Are the Lilliputians Impotent or Potent? The
Case of Crisis Management in the Amsterdam Treaty, **ARENA Working Paper
Series: 23/2004**, < [http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2004/
papers/wp04_23.pdf](http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2004/papers/wp04_23.pdf)>, (19.03.2008).

Romsloe, Borge, “Finland and the Case of a Northern Dimension for the EU:
Inclusion by Bargaining or Arguing?”, **ARENA Working Paper Series:
31/2005**, < [http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2005/papers/wp
05_31.pdf](http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2005/papers/wp
05_31.pdf)>, (18.03.2008).

Diğer Kaynak

Arat, Tuğrul; Baykal, Sanem, AB’nin Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçleri,
ATAUM Uluslararası İlişkiler ve AB Temel Eğitim Programı Ders Notu, 2004.

ÖZET

Uluslararası ilişkiler alanında yapılan çalışmalara bakıldığında daha çok büyük devletler arasındaki güç ilişkilerine odaklanıldığı görülebilir. Küçük devletler zayıflıkla karakterize edilerek, bu devletlerin sergilediği davranışların daha büyük ve güçlü devletlerin politikaları ekseninde şekillendiği genel olarak kabul görmüştür.

Küçük devletlerin kısıtlı kapasiteleri nedeniyle daha çok sistemik faktörlerin etkisi altında hareket edeceği öngörülmüştür. Çevresel koşullardan çok fazla etkilenen küçük devletlerin bu nedenle bazı ortak dış politika davranışları sergileyeceği düşünülmüştür. Küçük devletlerin güvenlik politikaları ise farklılık göstermiştir. Kimileri tarafsız kalmayı tercih ederken, diğerleri ittifaklarda yer almayı uygun görmüştür.

Çalışmanın temel problematiği, küçük devlet teorisini Avrupa Birliği üyesi küçük devletleri üzerinden sınamaktır. Çalışmada, AB üye devletleri nüfus ve GSMH kriterlerine göre incelenerek mevcut yirmi yedi üyeden yirmi bir tanesi küçük devlet olarak sınıflandırılmıştır.

AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, küçük üye devletlerin dış ve güvenlik politikalarında büyük değişimler meydana getirmiştir. Dış politika alanında kısıtlı kaynakların yarattığı olumsuz durum, AB'nin sunduğu imkanlar sayesinde aşılmış ve daha aktif bir dış politika takip edilmeye başlanmıştır. Bu olumlu iklime karşın, güvenlik ve savunma konuları bu güne kadar büyük üye devletlerin yönlendirmesiyle gelişme göstermiştir.

Sonuç olarak, küçük devlet teorisinin AB üyesi küçük devletler açısından tam olarak doğrulanmadığı kanısına varılmıştır. AB üyesi küçük devletler Birlik içerisinde birçok alanda güçlerinin ötesinde etkili olma imkanına kavuşmuş

olmalarına rağmen, güvenlik ve savunma konuları büyük devletlerin tekeli altında kalmaya devam etmiştir.

ABSTRACT

Considering the studies upon the international relations, one can easily recognize the fact that it has been focused chiefly on the power relations among great powers. While small states are characterized to be weak, the fact that their behaviors take form on the basis of the more powerful state's policies are commonly accepted.

Given the limited capacities, the small states are considered to behave especially under the systemic factors. Therefore, the small states affected too much by the environmental circumstances are expected to show some common foreign policy behaviors. But, the small states' security policies have differentiated. While some have preferred to stay neutral, the others find correct to hinge on alliances.

The basic problematic of the study is testing the "Small State Theory" through the EU's small states. In the study, among the 27 EU countries examined according to GNP and population criteria, 21 countries have been classified as small states.

European Union common foreign and security policy has created great changes in the small states' foreign and security policies. The unfavorable situation in foreign policy field resulted from limited sources has been wiped out thanks to the means offered by EU and it have been started to follow much more active foreign policy. Despite this positive atmosphere, security and defense issues have been improved by the orientation of the great states so far.

In conclusion, small state theory has not been confirmed perfectly for the EU's small states. Though they had the possibilities to become effective in the EU in many fields beyond their power, security and defense issues have continued to stay under the control of EU's great states.